

Tartu Ülikool
Majandusteaduskond

Maarja Gross

**JÄTKUSUUTLIKKUST KIRJELDAVA INFORMATSIOONI KAJASTAMISE
PRAKTIKA EESTI ETTEVÕTETES AASTATEL 2014-2015**

Magistritöö

Juhendaja: dotsent Kertu Lääts

Tartu 2017

Soovitan suunata kaitsmisele .....

(dotsent K. Lääts)

Kaitsmisele lubatud “ “..... 2017. a

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

(M. Gross)

SISUKORD

SISSEJUHATUS	2
1. JÄTKUSUUTLIKKUSE KONTSEPTSIOONI TEOREETILINE RAAMISTIK	5
1.1 Jätkusuutlikkuse kontseptsiooni olulisus ja eesmärgid	5
1.2 Jätkusuutlikkuse aruande üldised arengusuunad ja riikide praktika	14
1.3 Jätkusuutlikkuse informatsiooni tulemuse võtmenäitajad.....	21
2. JÄTKUSUUTLIKKUSE KAJASTAMINE EESTI ETTEVÕTETES AASTATEL 2014-2015	26
2.1 Uuringu metoodika ja valimi kirjeldus.....	26
2.2 Jätkusuutlikkuse alase informatsiooni kajastamise analüüs	31
2.2.1 Küsimustiku vastajate ülevaade ja tulemuste analüüs	31
2.2.2 Aruannete uurimuse valimi ülevaade ja tulemuste analüüs.....	39
2.3 Jätkusuutlikkuse info kajastamine Eesti suurimates ettevõtetes kahe uurimuse võrdluses.....	47
2.4 Soovitused jätkusuutlikkuse informatsiooni kajastamiseks Eesti ettevõtete aruannetes	49
KOKKUVÕTE.....	53
VIIDATUD ALLIKAD	56
LISAD	62
Lisa 1. Küsimustik koos vastusevariantidega.....	62
Lisa 2. Küsimustiku vastused	67
Lisa 3. Küsimustiku kaaskiri valimisse kuulunud ettevõtetele	73
Lisa 4. Analüüsitud ettevõtted ja peamised kirjeldavad andmed.	74

Lisa 5. Etteantud vorm projektis „Kesk- ja Ida-Euroopa ettevõtete jätkusuutlikkuse areng“ andmete kogumiseks.....	77
SUMMARY	78

SISSEJUHATUS

2016. aastal jõustusid ÜRO tippkohtumisel vastuvõetud 17 Jätkusuutliku Arengu Eesmärki. Nende eesmärkide seadmisega andsid 193 maailma riiki lubaduse aastaks 2030 tuua lõpu vaesusele, võidelda ebavõrdsusega ning saada kliimamuutused kontrolli alla. Kuigi eesmärgid ei ole juriidiliselt siduvad, siis oodatakse riikidelt jätkusuutlikkusega seotud regulatsioonide, plaanide ja programmide loomist. (The Sustainable ... 2017) Jätkusuutlikkus on üha olulisemaks muutuv teema, mille rakendamisega saavad ettevõtted panustada neid ümbritseva keskkonna ja ühiskonna säilitamisse ja oma tegevusega kaasnevate mõjude eest vastutuse võtmisesse. Jätkusuutlikkuse põhimõtete kasutusele võtmisega näitavad organisatsioonid üle maailma, et nad hoolivad neid ümbritsevast ning mõtlevad ka järgnevate põlvete elutingimuste peale.

Euroopa Komisjonis vastu võetud direktiivi järgi peavad kõik ELi liikmesriigid oma seadusandlusesse sisse viima muudatused, mille tulemusel avaliku huvi üksused kajastavad majandusaasta aruannetes ka jätkusuutlikkusega seotud informatsiooni. (Euroopa ... 2017). Muudatus jõustus Eesti Raamatupidamise seaduses 2016. aastal, ning edaspidi peavad auditeerimiskohustusega ettevõtted kirjeldama oma tegevusaruannetes muuhulgas ettevõtte tegevusest tulenevaid keskkonna- ja sotsiaalseid mõjusid, ettevõtte töötajatega seonduvat, riskijuhtimist ning tooma välja ka ettevõtte jaoks olulised mitterahalised tulemusnäitajad. (Raamatupidamise seadus, § 24). Nimetatud nõue eeldab avalike huvi üksuste tegevuse laiaulatuslikku kirjeldamist, mis omakorda tähendab, et ettevõtted peavad koguma, töötleva ja selgitama mitmesugust infot, mille kajastamist varem ei ole nõutud.

Info kogumiseks ja avaldamiseks on ettevõtetel esmalt vaja välja selgitada kellele, mis-sugust, millises ulatuses ja millises formaadis infot edastada. Ettevõtetel on mitmeid huvigruppe, nii ettevõttesiseseid kui -väliseid, ning nende infovajadus on erinev. Info kogumine ja aruannete koostamine on pikaajaline protsess. Selleks, et ettevõtte saaks

info kogumisest ja avalikustamisest võimalikult palju kasu, on vaja see protsess läbi mõelda ja ettevõtte tegevustesse kaasata. Kuigi aruande koostamine on vajaliku info väljaselgitamise ja info kogumise järel viimane tegevus, siis regulatsioonide kehtestamine aruannete koostamiseks on väga oluline, et ettevõtted hakkaksid kujundama ja üha enam kasutusele võtma jätkusuutlikkuse mõtteviisi.

Magistritöö on koostatud projekti „Kesk- ja Ida-Euroopa ettevõtete jätkusuutlikkuse areng“ raames. Nimetatud projekt keskendub Kesk- ja Ida-Euroopa riikidele ja uurib, milline on jätkusuutlikkuse aruannete koostamise hetkeolukord valitud riikides ning kuidas jätkusuutlikkuse aruandeid hallatakse. Magistritöö autor osales projektis töögrupi liikmena ning tegeles andmete kogumise ja töötlemisega. Kogutud andmeid kasutatakse ka käesolevas töös. Lisaks projekti andmetele kasutatakse täiendavalt ka Eesti ettevõtete tegevus- ja jätkusuutlikkuse aruannetes sisalduvat informatsiooni.

Magistritöö eesmärk on teha ettepanekuid jätkusuutlikkuse informatsiooni paremaks kajastamiseks, tuginedes Eesti suurimate ettevõtete kogemustel jätkusuutlikkuse alase informatsiooni kogumisel ja kajastamisel. Parema kajastamise võimalusteks suurettevõtete senise praktika kohaselt on vastava informatsiooni esitamine aastaaruande koosseisus või eraldiseisva aruandena. Suuremate ettevõtete määratlusel lähtutakse ettevõtete müügitulu mahust.

Töö eesmärgi täitmiseks on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

- anda ülevaade jätkusuutlikkuse aruande teoreetilistest alustest ja kirjeldada aruande koostamise eesmärke,
- anda ülevaade jätkusuutlikkuse aruande viimastest arengusuundadest,
- kirjeldada jätkusuutlikkuse aruannetes kasutatavaid valdkondi ja vastavaid tulemusnäitajaid,
- anda ülevaade töös kasutatud andmetest ja metoodikast,
- viia läbi küsitlus ettevõtete esindajate seas ja koguda täiendavad vajalikud aastaaruannetes sisalduvad jätkusuutlikkuse andmed,
- analüüsida uuringu tulemusena kogutud jätkusuutlikkuse alase informatsiooni kajastamist puudutavaid andmeid ja tulemusi,
- anda soovitusi jätkusuutlikkuse informatsiooni paremaks kajastamiseks ja esitamiseks.

Saamaks ülevaadet jätkusuutlikkuse informatsiooni kajastamisest, on magistritöö teoreetilises käsitluses kasutatud erinevate autorite artikleid, näiteks S. Schaltegger, R. Burritt, L. C. Roca, C. Searcy ja P. Petera. Samuti on kasutatud rahvusvaheliste organisatsioonide nagu KPMG ja GRI raporteid rahvusvahelisest praktikast ülevaate saamiseks.

Töö teoreetilises osas tutvustatakse jätkusuutlikkuse informatsiooni kogumise ning avalikustamise vajalikkust ja teoreetilisi aluseid, tuues välja ka jätkusuutliku aruande koostamise eesmärkide erinevused ettevõtete jaoks. Lisaks selgitatakse jätkusuutlikkuse info kajastamise seosed jätkusuutlikkuse kontseptsiooniga ning selle rakendamise võimalusi ettevõtetes. Samuti antakse teoreetilises osas ülevaade jätkusuutlikkuse aruande arengusuundadest ning kirjeldatakse enamlevinud kehtivaid regulatsioone ja standardeid. Viimaks antakse ülevaade tulemusnäitajatest (edaspidi KPI ehk ingl *Key Performance Indicators*), mida jätkusuutlikkuse info kajastamisel kasutada.

Töö empiiriline osa tugineb projektil „Kesk- ja Ida-Euroopa ettevõtete jätkusuutlikkuse areng“, mille järgi jaguneb empiiriline osa laiemalt kaheks. Esimeses osas viib töö autor läbi küsitluse Eesti suurimate ettevõtete seas, et selgitada välja Eesti ettevõtete hetkeolukord jätkusuutlikkuse informatsiooni kogumisel ja esitamisel. Teises osas uurib autor suurima müügituluga ettevõtete aruannetes esitatud KPI-de kasutamist. Aruannete uurimus tugineb 49 ettevõtte 2014. ja 2015. aasta aruannetel.

Märksõnad: jätkusuutlikkus, jätkusuutlikkuse aruanne, CSR, jätkusuutlikkuse informatsioon, tulemusnäitajad, Eesti ettevõtted.

1. JÄTKUSUUTLIKKUSE KONTSEPTSIOONI TEOREETILINE RAAMISTIK

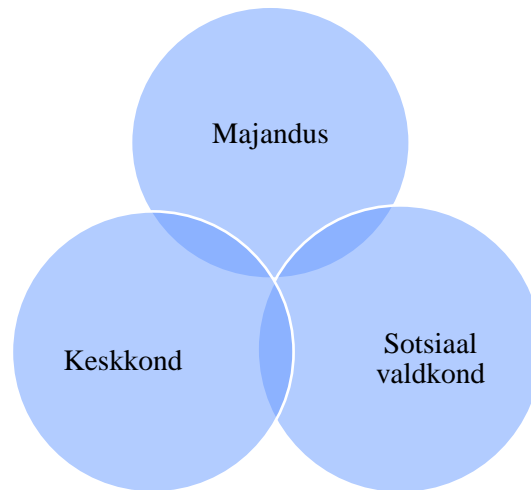
1.1 Jätkusuutlikkuse kontseptsiooni olulisus ja eesmärgid

Maailmas, kus ressursid on piiratud, on ettevõtetel järjest suurem huvi korraldada oma tegevust jätkusuutlikult ning läbipaistvalt. Survet tegutseda sotsiaalselt ja keskkonnaalaselt vastutustundlikult avaldavad ettevõtetele erinevad huvipooled: valitsused, investorid, kliendid, töötajad, koostööpartnerid ja ühingud ning organisatsioonid. (Chen *et al* 2015: 445) Välistel huvigruppidel on ettevõtete ja organisatsioonide suhtes ootus, et organisatsioonid oma tegevusega arvestaksid neid ümbritsevaga ning võtaksid vastutuse oma tegevuse tagajärgede eest keskkonnale ja ühiskonnale. (Cyfert 2016: 31) Magistri-töö autori arvates on huvigruppidele mittefinantsilise informatsiooni saamine järjest enam vajalik, sest pelgalt finantsnäitajate põhjal ei saa piisava põhjalikkusega hinnata ettevõtete tegevust ja tegevuse mõju laiemalt.

Ettevõtete ja organisatsioonide mõistes on üheks jätkusuutlikkuse kontseptsiooniks tulemuste kolmikmõõde (ingl *triple bottom line*). John Elkington toob välja, et tulemuste kolmikmõõdme kaudu keskenduvad ettevõtted mitte ainult majanduslikule väärtusele, vaid ka keskkonnavalasele ja sotsiaalsele väärtusele, mida ettevõtted kas loovad või hävitavad. Tulemuste kolmikmõõdet kirjeldavad ka 3 P-d ehk kasum, inimesed ja planeet (ingl *profit, people, planet*). (Elkington 2017: 1-3) Tulemuste kolmikmõõdme on tihe-dalt seotud ka ettevõtte sotsiaalne vastutus (*corporate social responsibility – CSR*). Euroopa Komisjon defineerib CSR-i kui „põhimõtet, mille kohaselt ettevõtjad loovad sotsiaal- ja keskkonnaküsimused vabatahtlikult oma äritegevusse ja suhetesse huvirüh-madega.“ (Komisjoni... 2011: 4). CSR-i rakendavad ettevõtted vastutavad oma tegevu-sega kaasneva mõju eest, kuid saavad ka CSR-ist tulenevat kasu kulude säästmisega, kapitali kasutamisel, kliendisuhetes ning riski- ja inimkapitali juhtimisel. Komisjoni hinnangul on CSR vajalik nii EL-i majandusele kui EL-is tegutsevate ettevõtete jätku-

suutlikkusele, konkurentsivõimele ja innovatsioonile. (Corporate ... 2017) Joonisel 1 on kujutatud jätkusuutlikkuse kolme põhielementi: majandus, keskkond ja sotsiaalvaldkond. Kõik kolm elementi on olulised, et jätkusuutlikkuse kontseptsioon oleks terviklik.

Joonis 1. Jätkusuutlikkuse kontseptsiooni kolm elementi
Allikas: (Elkington 2017: 1; autori koostatud).

Jätkusuutlikkus on praegu ning saab olema üha rohkem ka tulevikus see suund, mille poole ettevõtted liiguvad ja mille nimel muudatusi ellu viivad. Seetõttu peaks ettevõtet puudutava jätkusuutlikkusega seonduv info olema aruannete tuumaks. (G4 Sustainability ... 2017: 3) Euroopa Komisjoni poolt tellitud uurimuses selgitati, et jätkusuutliku info raporteerimine on üks tähtsaim põhjus, miks CSR on kesksel kohal ettevõtte juhtimisel. (Wensen *et al* 2011: 19). Seetõttu on oluline, et regulatsioone kohandatakse ja jätkusuutlikkuse kontseptsiooni ettevõtetele järjest enam tutvustatakse.

Maailmas on koostatud palju regulatsioone ja juhised, kuidas jätkusuutlikkuse infot avaldada. KPMG eestvedamisel läbiviidud uuringus kirjeldatakse üle maailma kasutusel olevaid erinevaid raporteerimise instrumente (sh regulatsioonid, seadused, nõuded, juhised, soovitused jms). Uuringust selgub, et 127 instrumenti on loodud selleks, et jätkusuutlikkuse infot kajastataks majandusaasta aruannetes. 76 instrumenti on loodud eraldiseisva jätkusuutlikkuse aruande jaoks, 2 on mõeldud nii majandusaasta aruande kui jätkusuutlikkuse aruande jaoks ning 4 instrumenti on loodud integreeritud aruannetele. (Carrots&Sticks 2016: 18). See näitab, et jätkusuutlikkuse infot on võimalik kajastada

erinevaid kanaleid kasutades ning ettevõtte peab regulatsioone arvesse võttes leidma enda jaoks kõige sobilikuma vahendi.

Kui ettevõtte soovib liikuda jätkusuutlikult tegutsemise suunas, siis on jätkusuutlikkuse arvestus ja aruanne ettevõtte juhtimisel olulised tööriistad. (Schaltegger *et al* 2006: 3). Jätkusuutlikkuse aruanne (*sustainability report* - SR) on eraldiseisev aruanne, milles ettevõtte jagab infot selle kohta, millised on ettevõtte finantstulemused ning millised on ettevõtte tegevusega kaasnevad sotsiaalsed ja keskkonnavalased mõjud. Jätkusuutlikkuse aruanne on ettevõtte ametlik ja formaalne suhtlusvorm huvigruppidega ning koostatakse ettevõtte jätkusuutlikkuse mõõtmiseks ja hindamiseks. (Schaltegger 2012: 184) Jätkusuutlikkuse aruande aluseks on eelnevalt kirjeldatud jätkusuutlikkuse kontseptsioon. Roca ja Searcy (2011: 103) toovad välja, et erinevad juhised kinnitavad, et jätkusuutlikkuse aruanne peaks sisaldama ülevaadet ettevõttest, ettevõtte jätkusuutlikkuse visiooni, jätkusuutlikkusega seotud eesmärgid ning erinevaid näidikuid, mis annaksid ülevaate ettevõtte tegevusest eesmärkide täitmisel. Seega on jätkusuutlikkuse aruanne kogu ettevõtet hõlmav ning ettevõtet laiemalt kirjeldav aruanne.

Esimesed jätkusuutlikkuse aruande loomise ilmingud pärinevad 1970. aastatest, kui finantsaruannete juurde hakati lisama sotsiaalseid aruandeid. (Hahn, Kühnen 2013: 5). „1980ndatel nihkus fookus sellistele keskkonnateemadele nagu emissioonid ja jäätmete tekkimine, asendades varasema sotsiaalse aruandluse. 1990ndate lõpuks hakati nii uurimustes kui ka praktikas sotsiaalset ja keskkonna dimensiooni kajastama samaaegselt ühes aruandes, mis tihti avaldatakse koos traditsiooniliste finantsaruannetega. Seda trendi saab otseselt siduda vabatahtliku standardi loomisega GRI poolt.“ (Hahn, Kühnen 2013: 5) Jätkusuutlikkuse aruanded on arenenud ja kujunenud peaaegu 50 aastat ning nende tähtsus aina kasvab. Jätkusuutlikkuse aruannet täiustatakse ja täpsustatakse ka seda, mida ning kuidas aruandes kajastada.

Aruande täiustamise kõrval on ka aruande nimetuse kohta erinevaid variante. Petera (2016: 241) toob välja, et erinevad mõisteid, mis kirjeldavad jätkusuutlikkuse aruannet, on mitmeid. Käesolevas töös kasutatakse läbivalt mõistet jätkusuutlikkuse aruanne. Tähehenduselt sarnased mõisted on „ettevõtte jätkusuutlikkuse aruanne“, „ettevõtte vastutustundlikkuse aruanne“ ja „jätkusuutlikkuse aruanne“. Seega on jätkusuutlikkuse aruande jaoks mitmeid mõisteid, mille üldised põhimõtted kattuvad, kuid Hahn ja Kühnen rõhu-

tavad, et terviklikud jätkusuutlikkuse aruanded on ainult need, milles on esindatud kõik kolm jätkusuutlikkuse põhielementi. Sellised aruanded, kus kolmest elemendist ühte või kahte ei kajastata, on jätkusuutlikkusega *seotud* aruanded. (Hahn, Kühnen 2013: 7)

Jätkusuutlikkusega seotud aruanded on näiteks keskkonnaaruanded, kus kajastatakse ettevõtte tegevusega kaasnevaid keskkonnamõjusid. Sarnaselt keskkonnaaruannetega luuakse ka vaid sotsiaalsetele aspektidele keskenduvaid sotsiaalseid aruandeid. Jätkusuutlikkusega seotud aruanded võivad kajastada ka kahte jätkusuutlikkuse elementi, näiteks finants- ja sotsiaalvaldkonda kajastavad ettevõtte sotsiaalse vastutuse aruanded. Integreeritud aruanne on olemuselt täielikult jätkusuutlikkuse aruanne, sest kajastab kõiki kolme jätkusuutlikkuse elementi. (Hahn, Kühnen 2013: 7) Integreeritud aruandes peavad ettevõtted kajastama ettevõttevälise keskkonnaga seondult lühidalt, ent põhjalikult ettevõtte strateegia ja juhtimise ülevaate, tulemused ja edasised võimalikud arengusuunad. Kõik aruandes sisalduv peab looma ettevõtte jaoks väärtust nii lühikeses, keskmises kui ka pikas perioodis. (The International ... 2013: 2) Integreeritud aruanne pakub seega tervikliku, kompaktset ja tulevikku vaatavad ülevaadet ettevõttest, mille põhjal on võimalik erinevatel huvipooltel oma arvamust kujundada.

Jätkusuutlikkuse aruande koosseisu kuulub mitmesugust infot ning see peaks olema aruande lugeja jaoks süsteemselt koondatud. Jätkusuutlikkuse aruandes peaksid andmed olema esitatud selliselt, et oleks võimalik näha ettevõtte arengut võrreldes varasemate perioodidega ning et saaks jälgida arengut ettevõtte poolt seatud eesmärkide suunas. INTOSAI ülevaates tuuakse välja, et kuna jätkusuutlikkuse aruannetes kajastatakse ettevõtte finantstulemusi, siis on aruandes kajastatud info rahalises vääringus. Samas võivad rahalises vääringus olla kajastatud ka ettevõtte sotsiaalseid ja keskkonnavalasid andmed (nt keskkonnainvesteeringud). Ettevõtte keskkonna- ja sotsiaalalaste tegevustega seotud andmeid saab kajastada ka mitterahalises vääringus ning need võivad olla kas kvantitatiivsed (nt kogutud heitvesi tonnides) või kvalitatiivsed (nt organisatsiooni maine). (Sustainability Reporting 2013: 9) Seega jätkusuutlikkuse aruanne võib sisaldada rahalisi andmeid, kuid sisaldab kindlasti mitterahalisi andmeid.

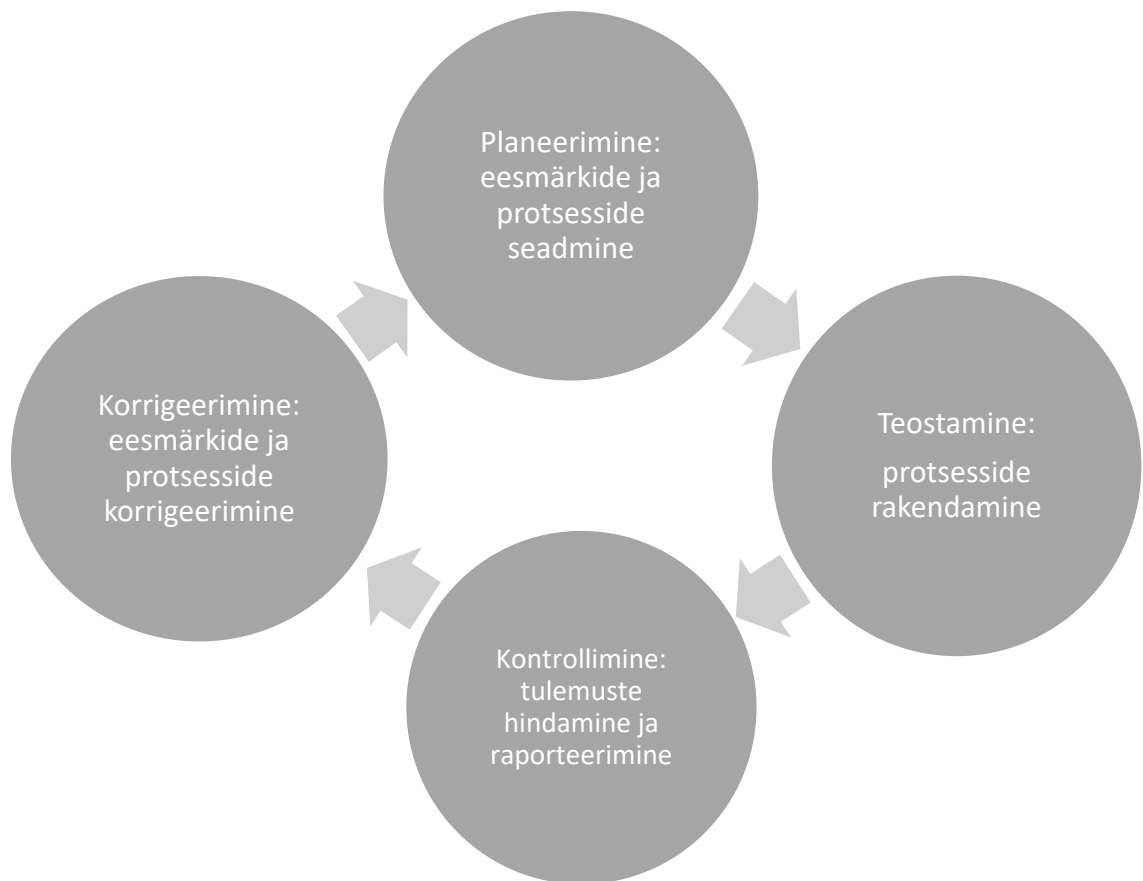
GRI juhendis (ingl *Global Reporting Initiative*, edaspidi GRI) on toodud välja jätkusuutlikkuse aruande konteksti selgitus: „Jätkusuutlikkuse valdkonnas on aruandluse põhiküsimus see, kuidas organisatsioon panustab või soovib panustada tulevikku, ma-

janduslike, keskkonna- ja sotsiaalsete tingimuste paranemisse või halvenemisse, arengusse ja suundumustesse kohalikul, piirkondlikul ja ülemaailmsel tasandil. Vaid individuaalse tegevuse (või organisatsiooni efektiivsuse) suundumustest rääkimine ei ole sellele põhiküsimusele vastamisel piisav. Aruannetes tuleks seetõttu püüda kirjeldada tegevust suhestatuna jätkusuutlikkuse laiemate kontseptsioonidega.“ (Jätkusuutlikkuse aruandluse ... 13) Globaalse Jätkusuutlikkuse Standardi Nõukogu (ingl *Global Sustainability Standards Board*) esimehe Eric Hespenheide sõnul on jätkusuutlikkuse aruanne oluline vahend ettevõttele, et erinevatele huvipooltele avalikustada, kuidas toimub ettevõttesisene otsustusprotsess. On oluline teha vahet, et jätkusuutlikkuse aruanne ei ole mitte omaette eesmärk, vaid vahend ettevõtte eesmärkide saavutamiseks. (Hespenheide ... 2017). Schalteggeri (2012: 184) hinnangul ei pruugi jätkusuutlikkuse aruandlus hõlmata ettevõtte kõiki jätkusuutlikkuse aspekte. Esiteks arvatakse, et paljudes aruannetes ettevõtted liialdavad või toovad välja põhjendamatuid väiteid ettevõtte jätkusuutlikkuse kohta. Magistritöö autori arvates tehakse seda soovist luua ettevõttest parem kuvand, näiteks ilustades ettevõtte kehtasid näitajaid. Teisalt toob Schaltegger välja, et jätkusuutlikkus võib olla liiga keerukas osa ettevõtte visioonist ning seetõttu võib olla keeruline välja tuua ainult jätkusuutlikkusega seotud informatsiooni. Vaatamata ettevõtte arvamusest jätkusuutlikkuse aruandest, peab seda eristama ettevõtte tavapärasest suhtlusvahenditest klientide ja avalikkusega. (Schaltegger 2012: 184) Töö autori seisukohalt on see tähtis, et jätkusuutlikkuse infot kajastavad ettevõtted näeksid info kajastamist ka enda jaoks kasulikuna, mitte kui ühe kohustusliku ülesandena.

Selleks, et jätkusuutlikkust näha kui kasulikku tegutsemisviisis, on järgnevalt välja toodud erinevate autorite selgitused, mida jätkusuutlikkuse juurutamine ettevõtte jaoks muudab. Suurbritannia suurimaid ettevõtteid analüüsides leidsid autorid, et sotsiaalsete aspektide kajastamisel on positiivne seos ettevõtte kasumlikkusega. (Qiu *et al* 2016: 112-113). Sama tõdemuseni jõuti S&P500 ettevõtte seast tehtud valimi uurimisel, mis näitas, et hea keskkonnanäitajate tulemuslikkus ning keskkonnanäitajate avalikustamine on positiivselt seotud majandustulemustega. (Al-Tuwaijri *et al* 2004: 469) KMPG 2011. aasta uuringus tuuakse välja, et jätkusuutlik raporteerimine toob ettevõttele nii otsese kui kaudse kasu. Otsene kasu tuleneb kulude vähenemisest, sest mitmed ettevõtted on tänu jätkusuutlikkuse aruannete tulemuste analüüsimisele leidnud täiendavaid võimalusi kulusid kokku hoida. Kaudset kasuna nähakse mainekujundust investorite ja tarbijate

silmis. Mõningatel juhtudel võivad näiteks tooted luua nii otsest kui kaudset kasu. (KPMG International ... 2011: 2-3) Eelnevast tulenevalt ei tohiks jätkusuutlikkus olla ettevõtete jaoks kui üks kuluallikas ning pigem peaks sellesse suhtuma kui ettevõtte pikaajalist tegutsemist tagavasse võimalusse. Jätkusuutliku tegutsemise kaudu tegelevad ettevõtted ka riskijuhtimisega, kaasates kolme jätkusuutlikkuse põhielementi. Autorid väidavad, et pikas perspektiivis inimkond kaotab, kui jätab jätkusuutlikkuse aruande tulemused tähelepanuta. (Christofi *et al* 2012: 169) Toodud näidete põhjal selgub, et jätkusuutlikult tegutsemine parandab ettevõtte majandustulemusi, kuid jätkusuutlik tegutsemine on oluline ka väliskeskkonna hoidmiseks ja järgnevatele põlvetele hea keskkonna ning ühiskonna säilitamiseks. Magistritöö autori arvates on jätkusuutlikkus oluline ka ettevõtte töötajate jaoks, sest jätkusuutlikkuse teemade kaudu saab ettevõtte tegeleda ka ettevõttesisese olukorra parandamisega, luues töötajatele võrdsemaid ning turvalisemaid töötingimusi, panustades töötajate arengusse ja tervisesse.

Selleks, et jätkusuutlikkuse info kogumist ja avaldamist ettevõtte tegevustesse kaasata, on vaja kogu ettevõttes juurutada jätkusuutlikkuse kontseptsioon. Selleks peavad ettevõtted looma jätkusuutlikkuse strateegia ja seadma sisse kontrollsüsteemid. (Nazari *et al* 2015: 386) Järgnevalt on uuritud, kuidas Demingi ringi ehk PDCA ringi kasutades siduda jätkusuutlikkust ettevõtte tegevustega. PDCA koosneb neljast etapist: planeerimine (*plan*), teostamine (*do*), kontrollimine (*check*) ja korrigeerimine (*act/adjust*). PDCA ringi rakendamisel kordab ettevõtte ridamisi tegevusi eesmärgiga tulemusi järjepidevalt parandada. Joonisel 2 on toodud PDCA ringi kasutamise etapid jätkusuutlikkuse tegevuste rakendamiseks. Planeerimise etappi kuulub organisatsiooni jätkusuutlikkuse eesmärkide ja protsesside väljaselgitamine ja kinnitamine. Järgmises, teostamise etapis, viiakse läbi planeeritud tegevusi. Samuti toimub selles etapis andmete kogumine. Kontrollimise faasis tegeletakse tulemuste hindamisega võrreldes plaanide ja jätkusuutlikkuse eesmärkidega ning selles etapis koostatakse ka aruanne. Korrigeerimise faasis tegeletakse protsesside täiustamisega, et tagada tulemuslikumat jätkusuutlikku tegutsemist. See faas lõpetab esimese ringi ning on uue tsükli aluseks. (Gemecuh *et al* 2015: 37-47; Pojasek 2008: 3-4) Jätkusuutlikkuse tegevuste rakendamiseks PDCA ringi kasutamist toetavad ka ISO standardid, mis on samuti üles ehitatud PDCA ringi kasutades. (Matuszak-Flejszman 2016: 54) Seega on PDCA ringi kasutamine jätkusuutlikkuse kontekstis levinud vahend protsesside paika seadmiseks.

Joonis 2. PDCA ringi kasutamise etapid ettevõtte jätkusuutlikkuse tegevuste rakendamiseks

Allikas: (Pojasek 2008: 3, Gemecuh *et al* 2015: 37-47; Pojasek 2008: 3-4; autori koostatud)

Kuigi mitmed autorid on välja toonud, et jätkusuutlikkuse kajastamine on positiivses seoses ettevõtte tulemuslikkusega, siis organisatsioonidel on jätkusuutlikkuse info avaldamiseks erinevad motiivid ja mõjutajad. Petera (2016: 264) väidab, et on võimalik eristada, kas jätkusuutlikkuse aruande koostamine on regulaatori nõudmine või vabatahtlik tegevus ning aruandluse eesmärgi tõttu võivad jätkusuutlikkuse aruanded ettevõtetel oluliselt erineda. Burritt ja Schaltegger toovad välja mitmeid näitajaid, mille põhjal saab kirjeldada, millise eesmärgiga on lähenetud jätkusuutlikkuse aruannete koostamisele: näiteks huvigruppide ootused, aruande koostamisse kaasatud töötajad ning kaasatud osakonnad. Järgnevalt tuuakse välja erinevad lähenemised jätkusuutlikkuse aruande koostamiseks (Burritt, Schaltegger 2010: 832-841; Schaltegger 2012: 185-191):

- isoleeritud mainekujunduslik lähenemine,
- väljapoolt sisse poole lähenemine,

- seestpoolt väljapoole lähenemine,
- paarislähenemine ja huvigruppide kaasamine.

Autorid väidavad, et kui jätkusuutlikkuse aruande eesmärk on isoleeritud mainekujunduslik aruandlus (ingl *isolated PR-driven reporting*), siis ei kaasata aruande koostamisel ettevõtte erinevaid osakondi ning jätkusuutlikkus ei ole osa ettevõtte strateegiast. Sellisel juhul on oht, et ettevõtte tegeleb nn rohepesuga (ingl *greenwashing*) ehk aruandluses kajastatakse informatsiooni ainult osaliselt, ilustatakse informatsiooni või hoopis liialdatakse informatsiooni kajastamisel. Sellisel juhul on ettevõtte eesmärk aruande koostamisel ilmselt kas ainult regulaatori poolt seatud kohustuste täitmine või see on üks avalikkusega suhtlemise vorme. (Schaltegger 2012: 185-191) Magistritöö autori arvates peaks sellise lähenemisega koostatud aruannetest aja jooksul selguma, kui tegu on ainult mainekujundusliku aruandega, sest andmed võivad olla liiga palju ilustatud.

Väljapoolt sisepoole lähenemine (ingl *outside-in approach*) hõlmab dialoogi huvigruppidega, kajastab aruandluses avalikkuses tähelepanu all olnud teemasid ning juhib tähelepanu ettevõtte panusele nende teemadega tegelemisel. Selline lähenemine määrab ära ka tegevuste mõõtmise ja juhtimise suunad, mida saaksid ettevõttevälised osapooled (sh reitinguagentuurid, meedia ja muud huvigrupid) kasutada. Sellest tulenevalt on nii raamatupidamine kui tulemuste mõõtmine üles ehitatud aruandluse vormidele vastavalt. Autorid väidavad, et sellise lähenemise puhul on eesmärgiks väliste huvigruppide ootuste täitmine. GRI juhendeid peetakse sellist tüüpi lähenemiseks, sest GRI pakub suuniseid väliste raportite koostamiseks. Sellise lähenemise puhul ei ole jätkusuutlikkus osa ettevõtte strateegiast ning jätkusuutlikkuse aruandluse koostamine ei anna ettevõtte jaoks efektiivsust. (Burrit, Schaltegger: 832) Töö autori arvates on selline aruande koostamine ettevõtte jaoks koormav, kui aruande koostamine ettevõtte jaoks efektiivsust ei loo. Sel juhul tuleks ettevõttes kaaluda, kuidas jätkusuutlikkuse strateegiat oleks võimalik kasutusele võtta.

Seestpoolt väljapoole lähenemine (ingl *inside-out approach*) tuleneb ettevõtte selgest strateegiast ning sel puhul on jätkusuutlikkus strateegia üks osa. Strateegia üks osa on ka tulemuste mõõtmine ja avaldamine. Analüüsi tulemusel selguvad ettevõtte jaoks strateegiliselt olulised majanduslikud, keskkonnavalased ja sotsiaalsed teemad ja nendega

seotud informatsiooni vajadus ning selle põhjal kujundatakse ettevõtte tulemuslikkuse võtmenäitajad (ingl *key performance indicators, KPI*). KPI-de põhjal kujuneb ka raamatupidamise ja aruandluse süsteem. Seestpoolt väljapoole lähenemine kirjeldab ettevõtte juhtkonna uskumust, et eeskujulik käitumine on iseenesest eristatav rohepesust ja avaliku suhtluse ühest vormist. See lähenemine võimaldab ettevõttel keskenduda enda jaoks oluliste teemade kajastamisele ja tulemuste mõõtmisele ning seetõttu kasutavad ettevõtted paljudest väljapakutud näidikutest kindlat valikut. (Schaltegger 2012: 185-191) Seestpoolt väljapoole lähenemine on ettevõtete jaoks kindlasti kasulik ning aruandest saadud tulemusi suudetakse ettevõtte tegevuse efektiivsemaks muutmiseks ära kasutada.

Eelnevate lähenemiste juurde kuulub ka kombinatsioon, mida otsetõlkes nimetatakse paarislähenemiseks ja huvigruppide kaasamiseks (ingl *twin approach and stakeholder involvement*). Huvigruppe kaasatakse aruandluse kohta tagasiside kogumiseks ja sisendi andmiseks, kuid samas on jätkusuutlikkus ettevõtte strateegia osa. Seega pole aruandluse eesmärk pelgalt avalik suhtlus või regulaatori nõuete täitmine, need on üks osa aruandlusest. Teisest küljest peab jätkusuutlikkus olema osa ettevõtte strateegiast ning jätkusuutlikkuse aruandlus peab andma infot otsuste langetamiseks nii ettevõttesisestele kui -välistele info tarbijatele. Kuna nii seestpoolt väljapoole kui väljapoolt sissepoole lähenemistel on omad puudused, siis üks lahendus võibki olla nende kahe arusaama ühendamine ja kombineerimine. (Burrit, Schaltegger 2010: 841; Schaltegger 2012: 185-191) Seestpoolt väljapoole lähenemise ja väljapoolt sissepoole lähenemise kombineerimine kasulik nii ettevõttele kui ka huvigruppidele, tuues näiteks ettevõttele nii otsest kui ka kaudset kasu.

Lähtuvalt jätkusuutlikkuse aruande koostamise eesmärgist võib selle koostamine kuuluda ettevõttes erinevatel positsioonidel olevatele inimestele, näiteks raamatupidajale, jätkusuutlikkuse spetsialistile, turundusjuhile, vms. Uurimus soovitab, et raamatupidajaid peaks kaasama jätkusuutlikku arvestuse ja aruandluse loomisel nii raamatupidaja tehnilise kui ka sisulise teadmise poolest. (Zvezdov 2011: 603)

Schaltegger (2012: 185-191) on jätkusuutlikkuse aruannete koostamise eesmärgid jaganud ka ettevõtluskeskkonna järgi viide gruppi:

- „usalda mind“ (*trust me*),

- „räägi mulle“ (*tell me*),
- „näita mulle“ (*show me*),
- „tõesta mulle“ (*prove to me*)
- „kaasa mind“ (*involve me*).

Selline jaotus näitab, kas ettevõtluskeskkond ootab ettevõtetelt jätkusuutlikkuse aruandeid ja kui ootab, siis millises mahus. „Usalda mind“ keskkond ei eelda aruandeid, kuid ülejäänud nelja puhul on eeldus aruannete esitamiseks olemas. „Räägi mulle“ keskkonnas on aruandluse esitamise motiiviks positiivne väliskuvand ja hea maine. „Näita mulle“ keskkonnas on ettevõtted huvigruppide (nii kliendid kui tarnijad, kuid ka pangad ja järelevalveinstitutsioonid) surve all esitada aruanne. Sellisel puhul kujundab ettevõtte teatud nõuete järgi oma aruande. „Tõesta mulle“ keskkonnas on jätkusuutlikkuse informatsioon väga olulisel kohal, kuid siiski on see muude mõõdikute kõrval lisainformatsioon. See keskkond eeldab, et jätkusuutlikkus on ettevõttes domineeriv strateegia ning ettevõtte peab pingutama, et seda huvigruppidele tõestada. Viimases keskkonnas, „kaasa mind“, tuleneb jätkusuutlikkuse andmete kogumine ja avalikustamine ettevõtte strateegiast ja hõlmab kogu ettevõtet. (Schaltegger 2012: 185-191)

Töö autor nõustub, et ettevõtetel on erinevad motivaatorid jätkusuutlikkuse info kajastamiseks. Selles mängivad rolli nii ettevõtluskeskkond, huvigrupid kui ka ettevõtte juhtkonda kuuluvate isikute arusaamad. KPMG aruandes toodud info põhjal saab öelda, et regulaatoril on suur mõjuvõim sellele, et jätkusuutlikkuse aruandeid koostatakse. Autori arvates on regulaatori nõue oluline, et ettevõtetes hakataks CSR-i olemasolu rohkem teadvustama, oma tegevust selle ümber korraldama ning sellega seonduvat infot avaldama.

1.2 Jätkusuutlikkuse aruande üldised arengusuunad ja riikide praktika

Euroopa Liidus ja sellest tulevalt ka Eestis reguleerib jätkusuutlikkuse info kajastamist 22. oktoobril 2014 vastu võetud Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2014/95/EL, mis muudab kontsernide ja suurte ettevõtete mittefinantsilise info avalikustamist. Direktiivi kohaselt peavad ELi liikmesriigid rakendama õigus- ja haldusnorme, mis kohustavad avaliku huvi ettevõtteid avalikustama oma aruannetes ka muud kui ainult fi-

nantsteavet. (Euroopa ... 2017). Eesti raamatupidamise seaduse § 24, mis sätestab tegevusaruande koostamise alused, viidi Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiviga vastavusse ning jätkusuutlikkuse informatsiooni avaldamine tegevusaruandes jõustus alates 01.01.2016. (Raamatupidamise seadus § 24). Autori hinnangul on see oluline samm, et teadvustada suurettevõtetele nende rolli olulisust ühiskonnas ja keskkonnas laiemalt.

Eesti seadusandluse järgi avaldab ettevõtte majandusaasta aruande kaudu ülevaate oma möödunud majandusaasta tulemustest. Majandusaasta aruande üks osa on tegevusaruanne, mille koostamise aluseks on raamatupidamise seaduse § 24, kus on loetletud tegevusaruande koosseisu kuuluvad osad. Tegevusaruandes saab ettevõtte välja tuua kirjaliku ülevaate möödunust, uued plaanid, toodete ja teenuste kirjelduse ning bilansi-päeva järgsed olulised sündmused (Raamatupidamise seadus § 24). Lisaks eelnevale sätestab § 24 lõige 3 punkt 3, et auditeerimiskohustusega raamatupidamiskohustuslane kirjeldab tegevusaruandes ka oma tegevusega kaasnevaid olulisi keskkonna- ja sotsiaalseid mõjusid. Sama paragrahvi lõike 6 järgi peavad avaliku huvi üksused, kellel on töötajaid rohkem kui 500, „muu hulgas tegevusaruandes kirjeldama oma ärimudelit, oma tegevusega kaasnevaid keskkonna- ja sotsiaalseid mõjusid, inimressursi juhtimist, inimõiguste järgimist ning korruptsioonivastast võitlust käsitlevat riskijuhtimist ja selleks rakendatavat poliitikat ja selle tulemusi, tuues välja olulised mitterahalised tulemusnäitajad.“ (Raamatupidamise seadus § 24 lg 6). Eesti raamatupidamise seadus seega sätestab, et suured ettevõtted tegeleksid ümbritseva keskkonna ja omalt poolt seda mõjutavate tegevuste analüüsimisega. Seaduses toodud juhistest hoolimata on tegevusaruande struktuur magistritöö autori hinnangul seni Eestis reguleerimata, erinevalt raamatupidamise aruandest, mis on väga selge ülesehitusega ning lähtub Eesti finantsaruandluse standardist.

Eestis on kohustuslik koostada tegevusaruanne majandusaasta aruande osana, kuid eraldiseisvad jätkusuutlikkuse, keskkonna või muud aruanded võib ettevõtte koostada vabatahtlikult. Gurvitsh ja Sidorova (2012) toovad välja, et Eesti ettevõtted eelistavad infot avaldada tegevusaruannetes. Jätkusuutlikkuse aruanne võib olla osa ettevõtte majandusaasta aruandest või eraldi koostatud aruanne. Olles osa majandusaasta aruandest, avaldatakse see üldjuhul regulaatori poolt nõutavas vormis, millest saab genereerida pdf formaadis aruande. Kui jätkusuutlikkuse aruanne on koostatud eraldiseisvalt, siis saavad

ettevõtted avalikustada selle näiteks oma koduleheküljel eraldi failina või osana koduleheküljest.

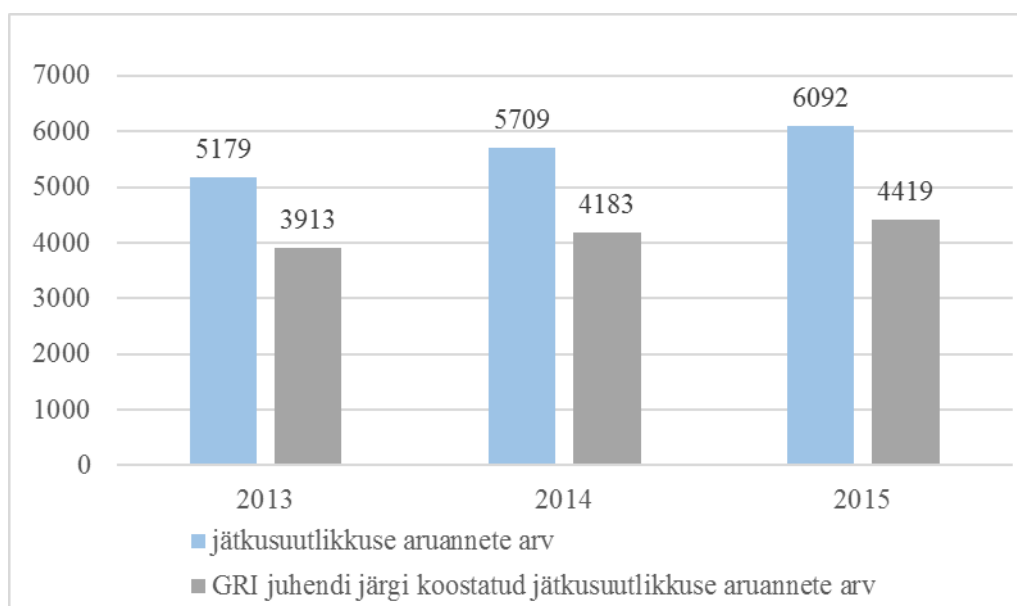
Gurvitch ja Sidorova (2012) töid uurimuses välja, et Eesti ettevõtted vajaksid jätkusuutlikkuse aruannete arendamisel ja koostamisel tuge. Autorite soovitusel võiks tuge pakuda uusimaid jätkusuutlikkuse aruannete kohta käivaid väljaandeid levitades, aruandlust puudutataval konverentsidel osaledes ning juhendades, kuidas koostada selliseid jätkusuutlikkuse aruandeid, mis oleksid kooskõlas kaasaegsete arvestusala standarditega. Alates 2005. aastast tegutseb Eestis Vastutustundliku Ettevõtluse Foorum (VEF), mis igal aastal hindab soovi avaldanud ettevõtteid vastutustundlikkuse alal. (Meist... 2016) Jätkusuutlikkuse aruande populariseerimisega tegeleb ka audiitor- ja konsultatsiooni firma KPMG, kes pakub täisteenust jätkusuutlikkuse süsteemi, strateegia, mõõdikute ning aruannete väljatöötamisel. (Jätkusuutlikkuse nõustamine ... 2017) Samuti lubab firma ka ise koostada iga-aastaselt jätkusuutlikkuse aruande, hetkel on avalik vaid 2013/2014 aruanne, milles KPMG avaldab soovi olla jätkusuutlikkuse raporteerimisel Eestis üks pioneere. Seega võib öelda, et Eestis on mõningane jätkusuutlikkuse aruande alane tugi olemas, kuid kindlasti leiab see teema veel vähe kajastust.

KPMG, GRI, UNEPi ja Centre for Corporate Governance in Africa ühisest uuringust selgus, et vaadeldud 71 riigist on jätkusuutliku aruandluse instrumentid kehtestatud 64 riigis. Kokku on nendes riikides 383 instrumenti (sh määrused, regulatsioonid, juhised jms). 2013. aasta uuringus, milles osales 44 riiki, tuvastati 180 instrumenti. Ühest küljest on vaadeldud riikide arv kasvanud, kuid ka aruandluse instrumentide arv on suurenenud. Uuringu autorid toovad välja, et ligi 70% uutest instrumentidest on riikidest, mis olid vaatluse all ka 2013. aastal. Sellest tulenevat järeldavad autorid, et ettevõtelt üle maailma oodatakse järjest enam ka mittefinantsiliste aspektide kajastamist. (Carrots&Sticks 2016: 10) Selline instrumentide suur arv näitab ka jätkusuutlikkuse temaatika tähtsust kogu maailmas.

Globaalses mõttes on jätkusuutlikkuse aruannete koostamine järjest kasvav ning mitmetes riikides ja piirkondades ka kohustuslik. KPMG 2015. aasta uuringu järgi koostavad 250 maailma suurima käibega korporatsioonidest 92% jätkusuutlikkuse aruande. KPMG uurib ka 45 riigi 100 suurima ettevõtte aruandeid ning selle valimi puhul 73% ettevõtetest koostavad jätkusuutlikkuse aruande. Uuringu koostajate hinnangul saab jätkusuut-

liikkuse aruannete arvu suurendada vaid regulaatori poolt kehtestatud nõudmisega. KPMG toob ka välja, et 2015. aastaks on Aasia ja Vaikse ookeani piirkondades võrreldes 2013. aastaga jätkusuutlikkuse info avaldamine kasvanud ning on nüüd maailmas esirinnas. Euroopa on Ameerika järel raporteerimiste arvu poolest kolmandal kohal, kuid Euroopa tulemusi toob alla Ida-Euroopa riikide suur erinevus võrreldes Lääne-Euroopaga, kus ettevõtted raporteerivad oluliselt rohkem. (Currents ... 2017: 30-31) Seega on oluline, et Ida-Euroopa riikides jätkusuutlikkuse aruandeid rohkem koostataks või infot aastaaruannete koosseisu lisatakse. Eesti olukorrast jätkutuuslikkuse aruandluse ülevaate saamine ning soovitude tegemine on ka käesoleva töö eesmärk.

Joonisel 3 on toodud kogu maailmas esitatud jätkusuutlikkuse aruannete arv aastatel 2013-2015. Aruandeid on kogunud GRI, andmebaasis on nii GRI juhendite järgi koostatud kui ka mitte GRI juhendi järgi koostatud aruandeid.

Joonis 3. Maailmas esitatud jätkusuutlikkuse aruannete arv aastatel 2013-2015
Allikas: (Sustainability disclosure ... 2017; autori koostatud)

Jätkusuutlikkuse aruannete arv on aastate lõikes kasvanud. Alates 2013. aastast on esitatud jätkusuutlikkuse aruannete arv kasvanud 913 aruande võrra, sama perioodiga on GRI juhendi järgi koostatud aruannete arv kasvanud 506 aruande võrra. (Sustainability disclosure ... 2017) Joonisel toodud andmete põhjal saab öelda, et ligi 73% jätkusuutlikkuse aruannetest on 2015. aastal koostatud GRI juhendi põhimõtetest lähtudes.

Üks oluline regulaator jätkusuutlikkuse aruande populariseerimisel on ka väärtpaberi-börs. Üle maailma on alates 2009. aastast kutsutud börsid ühinema Jätkusuutlikku Väärtpaberibörsi (ingl *Sustainable Stock Exchanges*) initsiatiiviga, mille eesmärk on muuta ettevõtlust läbipaistvamaks, julgustada jätkusuutlikku investeerimist ja jätkusuutlikku tegutsemist ning raporteerimist. Seda tehakse koostöös väärtpaberibörside, investorite, regulaatorite ja ettevõtetega. 2016. aasta lõpuks oli initsiatiiviga ühinenud 62 börsi 57 riigist ehk rohkem kui 70% börsidest. Nendest börsidest omakorda 17 on hakanud nõudma noteeritud ettevõtetel raporteerida sotsiaalsete aspektide, keskkonna ning täiendavalt ka juhtimisega (ingl *governance*) seotud teemasid. Selleks on koostatud ka eraldi juhised. Raporteerimise nõudmisega on lubanud ühineda veel 21 väärtpaberibörsi. (As many as ... 2017) Tallinna börs on initsiatiiviga ühinenud, olemas on juhised aruande koostamiseks, kuid ettevõtetele ei ole kajastamist veel eraldi börsi poolt kohustuslikuks muudetud. (Nasdaq Tallinn ... 2017)

KPMG ja Economist Intelligence Unit (Corporate sustainability ... 2017: 13-15) uurin-gus tuuakse välja maailmas levinud jätkusuutlikkusega seotud trendid ja praktikad. Üheks trendiks on, et suurtel ettevõtetel on tõenäoliselt olemas jätkusuutlikkuse strateegia. Uurimusest selgus, et ettevõtetel käibega rohkem kui 1 miljardit USD, on 79% ettevõtetest loodud jätkusuutlikkuse strateegia. Vaid 5% uuringus osalenutest leidis, et neil pole sellist strateegiat vaja. KPMG toob välja, et väikesed eraettevõtted tõenäoliselt ei hakka kajastama jätkusuutlikkusega seotud infot. Samuti toodi uuringus välja, et 36% osalenutest on esitanud vähemalt ühe jätkusuutlikkusega seotud aruande. Seega on suure müügituluga ettevõtted tõenäolisemad jätkusuutlikkuse strateegiaid koostama, kuid aruandeid on esitanud vaid pisut üle kolmandiku valimist.

Järgnevalt antakse ülevaade levinumatest standarditest ja raamistikest seoses jätkusuutlikkuse aruandega. Eelnevalt mainitud GRI on koostanud maailmas enim tuntud jätkusuutlikkuse standardi. Juhendi koostajate sõnul on see sobilik kõigile ettevõtetele sõltumata suurusest ja tegevusalast, et iga ettevõte saaks koostada oma jätkusuutlikkuse aruande. GRI juhendid soovivad raporteerida tavapäraseid jätkusuutlikkuse kolme aspekti ehk majanduse, keskkonna ja sotsiaalseid aspekte, kuid juhendid laiendavad kajastamist ka äriühingu üldjuhtimisele. Jätkusuutlikkuse Raporteerimise Juhendid (ingl *Sustainability Reporting Guidelines*) on jõudnud nii-öelda neljandasse põlvkonda (G4)

ning avaldati 2013. aastal. (An introduction... 2017: 1-5) Alates 31. detsemberist 2015 peaksid GRI juhiseid kasutavad ettevõtted koostama aruandeid G4 juhiste järgi. (G4 Sustainability... 2013: 14) G4 juhise koostamisel on arvestatud ka teiste, näiteks OECD ja ÜRO standardite ja raamistikega. (An introduction... 2017: 1-5) Lisaks pakub G4 juhiseid eraldiseisva jätkusuutlikkuse aruande koostamise asemel kajastama infot integreeritud aruannetes, majandusaasta aruannetes, veebipõhistes aruannetes või mõnele kindlale rahvusvahelisele normile vastavates aruannetes. Seega on G4 põlvkonna standard paindlik ja võtab arvesse huvipoolte soove ja nõudmisi. GRI-le teadaolevalt on Eesti ettevõtetest GRI juhendite järgi perioodil 2013-2015 koostanud jätkusuutlikkuse aruande neli ettevõtet: VKG AS (2013-2015), KPMG Eesti (2015), Tallink Grupp (2013-2015) ja AS Tallinna Vesi (2014-2015). (Sustainability disclosure ... 2017)

Jätkusuutlikkuse aruande koostamiseks on GRI juhendis välja toodud printsiibid, mis aitavad määratleda aruandluse ulatust ja sisu kvaliteeti ning jõuda täpsemalt selleni, mida organisatsioon peaks raporteerima. Sisu defineerivad printsiibid on: huvigruppide kaasatus, jätkusuutlikkuse kontekst, olulisus ja täielikkus (kõikehõlmav). Aruandluse kvaliteedi tagamiseks on järgnevad printsiibid: tasakaal, võrreldavus, täpsus, õigeaegsus, selgus ning usaldusvärsus. (G4 Sustainability... 2017: 17-18) Magistritöö autori hinnangul on sellised põhimõtted olulised organisatsioonidele aruandluse raamistiku loomiseks, sest G4 printsiibid sarnanevad ja osaliselt ka ühtivad Eesti finantsaruandluse standardites toodud raamatupidamise aastaaruannete koostamise alusprintsiipidega.

GRI juhendid pärinevad tulemuste kolmikmõõtmelise kontseptsioonist, kuid selle tugeva seose tõttu tulemuste kolmikmõõtmega täheldab Petera, et tulemuste kolmikmõõttega seotud nõrkused võivad üle kanduda ka GRI juhenditele. (Petera 2016: 253) Ühe nõrkusena tuuakse välja, et tulemuste kolmikmõõde on küll laia ulatusega kontseptsioon, kuid kontseptsiooni on keeruline mõõdetavaks muuta ja vajab täiendavat standardiseerimist. (Christofi *et al* 2012: 169)

Rahvusvaheline Standardiorganisatsioon (ingl *International Organization for Standardization*, edaspidi ISO) on koostanud kaks jätkusuutlikkusega seotud standardit: ISO 14000, mis on keskkonnajuhtimise süsteemi raamistiku standard, ja ISO 26000, mis pakub sotsiaalse jätkusuutlikkuse alast juhendamist. (Environmental ... 2009: 10) ISO 14000 perekonda kuulub mitu erinevat standardit. Üks enam levinud keskkonnajuhtimi-

se standard on ISO 14001, mis sisaldab nõudeid keskkonnajuhtimise süsteemile. Standardi rakendamise üleminekul peaksid ettevõtted pöörama eelkõige tähelepanu järjepidevale protsesside täiustamisele, võimendamaks keskkonnavalast tulemuslikkust, ning organisatsiooni tegevuse seaduslikkusele seoses keskkonna kaitsmisega. Kui ettevõtte on otsustanud rakendada ISO standardit, siis peaks kasutades PDCA ringi perioodiliselt planeerima, kinnitama, hindama ja korrigeerima standardi raames loodud ettevõtte keskkonnajuhtimise süsteemi. (Matuszak-Flejszman 2016: 54) ISO 14001 standard on saanud üha enam populaarseks. 2014. aastal anti välja 296 736 sertifikaati ning 2015. aastal 319 324 sertifikaati. (The ISO Survey ... 2017) Kuigi ISO 26000 on üks ISO standarditest, siis ei ole selle raames võimalik taotleda sertifikaate ja tunnistusi ning see on loodud selleks, et levitada ettevõtete seas vastutustundlikkust ja jätkusuutlikkust. Seda tehakse jätkusuutlikkuse põhimõtteid selgitades, tõlgendades põhimõtteid otses- teks tegevusteks ning jagades teiste ettevõtete kogemusi. (ISO 26000:2010 ... 2017) ISO standardid on tuttavad kasutada neile organisatsioonidele, kes on PDCA ringiga varem kokku puutunud, näiteks jätkusuutlikkuse põhimõtteid ettevõttes rakendades.

GRI ja ISO kõrval on olulised standardid veel EMAS ning kinnitamiseks ja kindluse andmiseks (ingl *assurance*) mõeldud standardid ISAE 3000 ning AA1000. (Peters 2016: 255) EMAS on Euroopa Keskkonnajuhtimis- ja keskkonnavaliteerimissüsteem (ingl *Eco-Management and Audit Scheme*) ja on sarnaselt ISO standarditega keskendu- nud keskkonnateemadele. EMASi põhimõtteks on keskkonnasäästlik tegutsemine ja keskkonnasüsteemide loomine ettevõtetes, mis kaasaksid ka kõiki ettevõtte töötajaid. (EMAS... 2017) EMAS eristub ISO standarditest aga selle poolest, et EMASi raames on ettevõtted kohustatud igal aastal koostama ülevaate ettevõtte keskkonnavalasest mõ- just ja keskkonnavalasest tegevusest. (Matuszak-Flejszman 2016: 57) EMAS standardi järgi koostatud aruanded ei oleks sellisel juhul täielikud jätkusuutlikkuse aruanded, vaid jätkusuutlikkusega seotud aruanded. Lisaks keskkonnateemadele on jätkusuutlikkuse aruandes oluline kajastada ka majandus- ja sotsiaalseid aspekte.

AA1000 standardi moodustavad erinevad raamistikud ja standardid, mida kasutavad üle maailma erineva suurusega nii avalikud kui eraettevõtted. Standardid on mõeldud ette- võtetele kuid ka aruandeid hindavatele spetsialistidele jätkusuutlikkuse eesmärkide ko- haldamiseks ja mõõtmiseks (Standards ... 2017). ISAE 3000 on rahvusvaheline stan-

dard, mida kasutatakse küll jätkusuutlikkuse aruannete hindamiseks, kuid võrreldes AA1000 standarditega on ISAE 3000 standard laiem ning ei ole ainult jätkusuutlikkuse hindamiseks mõeldud. (Peters 2016: 252) Standardeid ja juhised on loodud mitmeid, et aidata ettevõtetel jätkusuutlikkust organisatsioonis rakendada. Kui regulatsioon ei näe ette mõne kindla standardi kasutamist, siis saavad ettevõtted ise valida, milline standard ettevõtte eesmärgi kõige paremini toetab.

1.3 Jätkusuutlikkuse informatsiooni tulemuse võtmenäitajad

Jätkusuutlikkuse informatsiooni kogumise ja kajastamise üks oluline omadus on see, et informatsioon peaks olema esitatud süsteemselt ning see süsteem peaks olema järjepidev, et tulemusi saaks ajas võrrelda ning oleks võimalik mõõta organisatsiooni arengut. Selleks, et esitada ja kasutada jätkusuutlikkuse aruandeid informatiivselt, on ettevõtetel vajalik luua tulemuste mõõtmise süsteem.

Lavy *et al* toovad välja, et peamiste tulemuste mõõtmise süsteemide seas kasutatakse võrdlusanalüüsi, tasakaalus tulemuskaarti, kasutusjärgset hindamist (ingl *post occupancy evaluation*) ja tulemuste võtmenäitajaid ehk KPI-sid. (Lavy *et al* 2014: 257) KPI-d on sellised tulemusnäitajad, mis võimaldavad juhtival positsioonil olevatel töötajatel langetada strateegilisi otsuseid. KPI-de kasutamise poolt jätkusuutlikkuse aruandes on ka see, et KPI-d võimaldavad luua aruannete koostamiseks tasakaalustatud süsteemi, mis on samal ajal põhjalik ning praktiline. (Lyndenberg *et al* 2010: 10). Ka Ratajczak (2016: 197) toob välja, et läbimõeldud ning sobilik näidikute süsteem aitab selliselt informatsiooni koguda, mille abil saab ettevõtte protsesse planeerida, kontrollida ja mõõta.

Jätkusuutlikkuse aruandluse ülesehitamisel on oluline jälgida, et näidikud oleksid aruande kasutajatele kasulikud. Autorid toovad välja järgmised kriteeriumid (Schwarz *et al* 2002: 58; Ratajczak 2016: 198):

- andmete kogumine peaks oleks soodne
- tulemusi peaks olema lihtne analüüsida ja tõlgendada
- mõõdikud peaksid toetama juhtimisotsuste langetamist
- mõõdikud peaksid olema ajas ja olemuses võrreldavad
- mõõdikud peaksid olema erinevatele huvigruppidele mõistetavad

- mõõdikud peaksid olema kasulikud ettevõtte üleselt (ettevõtte erinevate operatsioonide juures)
- informatsiooni ulatus peaks olema kohaldatud konfidentsiaalsuspõhimõtetega ja
- seadusele vastav.

INTOSAI ülevaates tuuakse välja, et KPI-d peavad olema seotud ettevõtte strateegiaga, et jätkusuutlikkuse aruanne oleks kasulik ja tähendusrikas. Näidikute määramisel on risk, et need ei kajasta kõige paremini organisatsiooni jätkusuutlikkust. Siinkohal tuuakse näiteks jäätmete taaskasutus: sõltuvalt organisatsioonist ja organisatsiooni strateegiast võib olla olulisem mõõta seda, kui palju suutis ettevõtte jäätmete tekkimist vähendada, aga näiteks mitte see, kui palju suudeti jäätmeid taaskasutada. Jätkusuutlikkuse aruandes on oluline välja tuua nii negatiivsed kui positiivsed muudatused. Negatiivsete mõjude vähenemine on samuti positiivne tulemus, kuid lisaks soovitatakse välja tuua ka tegevused, mis on positiivse iseloomuga, näiteks uute innovaatiliste teenuste pakkumine, jätkusuutlikke toodete kasutamine jne. (Sustainability Reporting 2013: 10) Näidikut tuleks määrata kaalutletult, et näidikute põhjal info kogumine oleks kasulik. Kasulikkus seisneb nii selles, et ei tegeletaks ebavajaliku info kogumisega, kui ka selles, et saadud info põhjal saab ettevõtte teha otsuseid, mis muudaksid ettevõtet efektiivsemaks.

GRI põhjal on jätkusuutlikkuse aruande koostamise keskmeks määratleda aspektid, mis peegeldavad ettevõtte tegevuse olulist majanduslikku, keskkonnavalast ja sotsiaalset mõju ning mõjutavad ka huvigruppide hinnanguid ja otsuseid. GRI juhised on jagatud tulemuste kolmikmõõtmel järgi kolme põhikategooriasse, nende seast jaguneb sotsiaalvaldkonna kategooria alamkategooriatesse (tööjõud, inimõigused, ühiskond, tootevastutus). Iga kategooria, sh alamkategooria juurde kuuluvad aspektid, mille alla kuuluvad konkreetsed näidikud. Majanduslikud aspektid on näiteks majandustulemused, turu osakaal, kaudsed majanduslikud mõjud. Keskkonnavalaste aspektide alla kuuluvad muuhulgas materjal, energia, vesi, heitmed jms ning nendega otseselt seotud näidikud. Sotsiaalvaldkonna aspektideks on kooolituste ja haridusega seonduv, tööohutus, lapstööjõud, turundustegevus, kliendi privaatsus jms, mis omakorda jaotuvad täpsemateks näitajateks. (G4 Sustainability... 2017: 3-9)

Ratajczak (2016: 199-200) toob välja, et sidususe loomiseks ettevõtte eesmärkide ja näidikute vahel on vaja välja selgitada põhjuse ja tagajärje seosed ettevõtte erinevate eesmärkide vahel. Kui jätkusuutlikkuse näidikute ja ettevõtte eesmärkide vahelised seosed pole loodud, siis luuakse näidikute süsteem ettevõtte mainekujunduseks või suhtlemiseks ettevõtte huvigruppidega. Samas toob autor välja, et kuigi olemasolevate juhendite ja standardite kasutamine on hea võimalus näidikute rakendamiseks, siis on standardi kasutusele võtmisel ka omad miinused (Ratajczak 2016: 199-200):

- Standarditest näidikute kasutusele võtmine on subjektiivne
- Standarditest kasutusele võetud näidikud ei ole integreeritud ettevõtte strateegiaga ning saa seetõttu peegeldada strateegia ja näidikute vahelist põhjus-tagajärg seoseid.

Kuigi autor on standardite suhtes kriitiline, siis soovib ta sellegipoolest võtta mõni standard eeskujuks, enne kui ettevõtte oma näidikuid paika panema hakkab.

Selleks, et põhjus-tagajärg seosest paremat ettekujutust saada, pakub autor välja kuus elementi, et neid seoseid luua ning iga etapi kohta tuuakse välja ka võimalikud näidikud. Põhjus-tagajärg seoses on jätkusuutlikkuse süsteemis inimkapitalil ja finantskapitalil peamine roll, et saavutada jätkusuutlikku arengut. Kui ettevõttes puuduvad ressursid, siis ei saa ellu viia jätkusuutlikkuse strateegia eesmärgi. Seetõttu toob Ratajczak esimesena välja just kapitali ja inimkapitali näidikud, nt töötajate koolitamiskulud, kõrgharidusega töötajate arv jne. Järgmiseks etapiks on sobilikud tingimused, et jätkusuutlikkuse eesmärgi saavutada, siinkohal on näidikutena välja pakutud nt konkurentide arv ja suurus, keskmine õhutemperatuur müügi piirkonnas jne. Kolmas etapp on jätkusuutlikkuse protsessi näidikute koostamine, sh on näidikuteks pakutud jätkusuutlikkuse arengu osakonna suurus, jätkusuutlikkuse juurutamisega seotud IT-kulud. Jätkusuutlikkuse tulemuste mõõtmine on oluline etapp jätkusuutlikkuse arendamisel. Näiteks tuuakse võidetud auhindade arv, kuid samas ka atmosfääri sattunud heitgaaside kogus. Viies etapp on suhtlus huvigruppidega, mis jätkusuutlikkuse põhimõtete rakendamisel võib aidata panustada ka finantsiliste eesmärkide saavutamisele. Näiteks tuuakse sellised näidikud nagu lojaalsete klientide arv, tööjõu voolavus, töötajate rahulolu jne. Kõige viimaseks elemendiks on finantstulemuste näidikud. Finantsnäidikud peaksid kajastama nii lühikesi kui pikaajalisi jätkusuutlikult tegutsemise tulemusi. Siin pakutakse

se näidikuteks nt looduslike toodete osakaal müügitulust, tulu töötaja kohta jne. (Ratajczak 2016: 205-213) Selline põhjus-tagajärg seoste läbi mõtlemine aitab ettevõtetel näidikuid paremini ettevõtte strateegiaga siduda ning seeläbi valida enda jaoks välja kõige olulisemad näidikud.

Lisaks sellele, et ettevõtted peaksid näidikute süsteemi loomisel tuginema ettevõtte jätkusuutlikkuse strateegial ja erinevatel seostel strateegia ja eesmärkide vahel, toovad autorid toovad välja, et jätkusuutlikkuse uurimisel tuleb arvesse võtta ettevõtte tegevusvaldkonda. Lyndenberg *et al* on järeldanud, et KPI-de kasutamine on kõige tulemuslikum siis, kui neid kasutatakse vastavalt ettevõtte tegevusalale, sest erinevates valdkondades on mõõdetavad näidikud väga erinevad ning valdkondade lõikes on ka erialane terminoloogia erinev. Autorid jõuavad ka selleni, et kõige kasulikum oleks riikide- ja valdkondade põhine KPI-de raamistik, mis võimaldab välja tuua ka riigis vastavale tegevusalale kehtivad nõuded ja regulatsioonid. (Lyndenberg *et al* 2010: 12). Magistritöö autori arvates on riikide- ja valdkondade põhine KPI-de raamistik kindlasti aruande koostajale kasulik, kuid samuti on selliseid raamistikke keeruline koostada ja kasutada. Probleeme raamistiku koostamisel näeb autor mitmeid. Ühest küljest kattuvad erinevad tegevusvaldkonnad ja neis kajastatavad näidikud. Sellisteks puhkudeks peaks olema välja töötatud ka täpsemad juhised raamistike kasutamiseks. Ka tekitab küsimust see, et paljud ettevõtted tegutsevad korraga mitmes riigis ja mitmel tegevusalal ning konkreetsete raamistike valimine igas riigis muudaks ettevõtte jaoks koondülevaate saamise keeruliseks.

Kanada ettevõtete seas läbiviidud uuringust selgus, et jätkusuutlikkuse aruannetes kajastatud näidikud jagunevad küllaltki ühtlaselt tulemuse kolmikmõõte spektril, kuid erinevad sektorite lõikes oluliselt. Ilmnes ka, et ettevõtted esitavad väga erinevaid ja mitmekülgseid näidikuid. Uuringu autorid rõhutavad, et näidikute mitmekesisus muudab keerukas näidikute standardi loomise, mis oleks laialdaselt sektorite üleselt kasutatav. Kanada ettevõtete uuringust selgus, et 94 ettevõtet kajastasid jätkusuutlikkuse aruannetes kokku 585 erinevat jätkusuutlikkuse näidikut, keskmisel kajastati 16,5 näidikut aruande kohta. (Roca, Searcy 2011: 115-116). Magistritöö autor on arvamusel, et tegevusalade lõikes kajastavad ettevõtted erinevaid näidikuid ning seetõttu on Kanada ettevõtete uurimuses selgunud näidikute arv suur.

Jätkusuutlikkuse juurutamist nähakse ettevõtete jaoks kasuliku tegevusena. Jätkusuutlikkuse aruande koostamine ettevõttes nõuab eelnevalt mitmeid tegevusi. Soovituslik on juurutada ettevõttes jätkusuutlikkuse strateegia ning selle põhjal panna paika mõõdetavad näidikud. Sel juhul on olemas seosed strateegia ja eesmärkide vahel ning jätkusuutlikkuse aruandest saab ettevõtte võimalikult palju kasu.

2. JÄTKUSUUTLIKKUSE KAJASTAMINE EESTI ETTEVÕTETES AASTATEL 2014-2015

2.1 Uuringu metoodika ja valimi kirjeldus

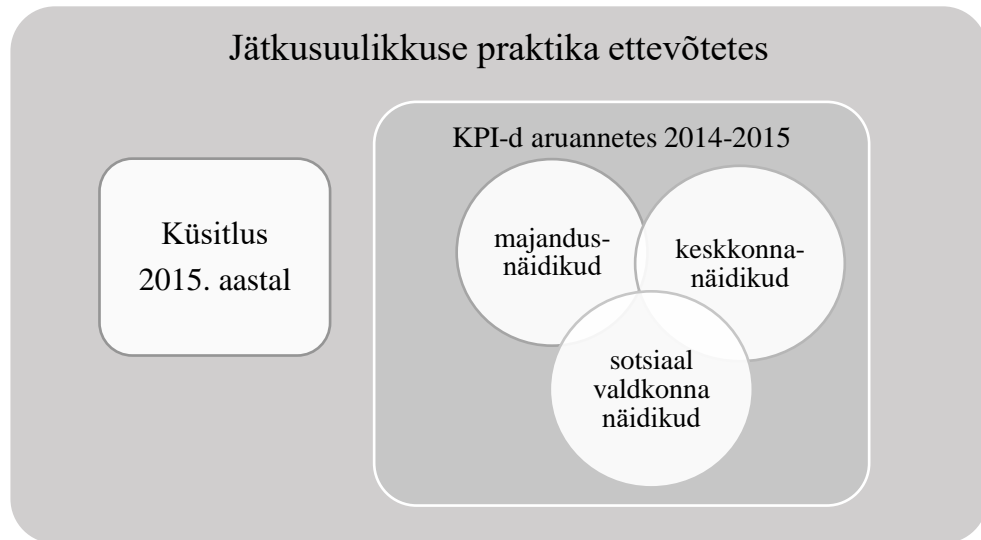
Käesoleva magistritöö empiirilises osas antakse ülevaade jätkusuutlikkuse kajastamise praktikast Eesti suurimates ettevõtetes. Magistritöö eesmärkide saavutamiseks koosneb töö empiiriline osa kahest uurimusest:

1. esimeses uurimuses viidi läbi küsitlus Eesti suurima käibega ettevõtete seas eesmärgiga selgitada välja jätkusuutlikkuse kontseptsiooni rakendamine ettevõtetes ja jätkusuutlikkuse info kajastamise praktikaid,
2. teine uurimus põhineb Eesti viiekümne suurima käibega ettevõtte tegevus- või jätkusuutlikkuse aruannetel, mille põhjal tuuakse välja ettevõtetes kasutatud KPI-d.

Joonisel 4 on toodud kahe uurimuse ülevaade ja omavaheline seos. Küsitluse kaudu on võimalik koguda andmeid ettevõtete strateegia ja sisemiste protsesside kohta ning saada hinnanguid ettevõtte seisukohtadele seoses jätkusuutlikkuse kontseptsiooniga. Teisest uurimusest ehk nii tegevus- kui jätkusuutlikkuse aruannetest KPI-de välja toomisega saab selgitada, milliseid tulemusnäitajaid Eesti ettevõtted kasutavad ja millistele jätkusuutlikkuse valdkondadele Eestis keskendutakse. Kahe uurimuse tulemuste põhjal on võimalik võrrelda, kuidas kattuvad ettevõtete hinnangud oma tegevusele sellega, mida ettevõtted tegelikult tegevus- ja jätkusuutlikkuse aruannetes kajastavad. Aruannete analüüsimise vorm ja küsimustik on koostatud projekti „Kesk- ja Ida-Euroopa ettevõtete jätkusuutlikkuse areng“ raames ning magistritöö autor osales projektis andmete kogumisel. Täiendavalt kogu töö autor andmed 2014. ja 2015. aasta tegevus- ja jätkusuutlikkuse aruannetest.

Mõlema uurimuse aluseks on ajalehe Äripäev koostatud Eesti Edukamate Ettevõtete TOP100, mis põhineb 2013. aasta majandusnäitajatel. (TOP100 ... 2014) Ettevõtete

valimisse määramiseks reastati nimekirjas olnud ettevõtted pingeritta käibe järgi, alustades suurima käibega ettevõttest. Valimisse kaasati tootmisettevõtted, energia- ja ehitustootmisega tegelevad ettevõtted ning ehituse, jae- ja hulgimüügiga tegelevad ettevõtted.

Joonis 4. Magistritöö empiirilise osa ülesehitus

Allikas: (autori koostatud)

Magistritöö üheks osaks on küsimustik, mille on koostanud nimetatud projekti algatajad. Küsimustikku kasutatakse eesmärgiga selgitada Eesti ettevõtete hetkeolukord jätkusuutliku info kogumisel ja avalikustamisel. Küsimustiku põhjal on tulemuste saamise meetoditeks loendus, nende põhjal osakaalude leidmine ja keskmiste arvutamine. Küsimustiku andmete töötlemisel on kasutatud andmetöötlusprogrammi Excel ning statistikatarkvara Stata. Mõlemat programmi on kasutatud andmete koondamiseks, tabelite koostamiseks ja arvutusteks. Stata programmis on koostatud maatrikstabelid, mida on kasutatud kahe küsimuste vastuste koondamiseks. Küsimustiku haldamise keskkonnaks oli valitud LimeService, mille kaudu saadeti küsimustiku link valimisse kuulunud ettevõtetele ning kus sai jälgida laekunud vastuste arvu ja teha tulemustest esialgseid kokkuvõtteid.

Küsimustiku valimi aluseks olid 2013. aasta põhjal Eesti suurima käibega ettevõtetest koostatud nimekiri. Algselt oli eesmärk koguda vastuseid 50 ettevõttelt. Selleks, et piisav arv vastuseid kokku saada, kujunes valimi suuruseks 230 ettevõtet. Küsimustik saadeti valimisse kuulunud ettevõtetele mitmes etapis lootusega, et iga etapi lõpuks on eesmärgiks seatud vastuste arv kokku kogunenud. Vastuste saamine kujunes väga kee-

ruliseks ning järgmiseks sihiks sai koguda vastuseid vähemalt 30 ettevõtjalt. Lõplikuks vastuste arvuks kujunes 45 vastust. Selle tulemuseni viis majandusteaduskonna kontaktide kasutamine ja meeldetuletuste saatmine. LimeService keskkonnas loodi automaatselt igale ettevõttele oma link, mis kaaskirjas väljas saadeti. Küsimustiku kaaskiri on toodud lisas 3. Küsimustiku täitmine oli anonüümne ning vastuseid ei viidud kokku vastaja isiku ja ettevõttega.

Küsimustikus koosneb 26 küsimusest, mis on seotud ettevõtete jätkusuutlikkuse strateegia, andmete kogumise viisi ja tulemuste avalikustamisega. Lisaks on esitatud täiendavad küsimused ettevõtte suuruse, töötajate ja tegevusala kohta. Küsimused on toodud lisas 1 ning vastused on lisas 2. Töö autor tõlkis projekti koostajate poolt loodud küsimustiku inglise keelest eesti keelde. Küsimused on jaotatud järgmistesse gruppidesse:

- ettevõtte jätkusuutlikkus,
- jätkusuutlikkuse arvestus,
- info ulatus,
- kaasamine,
- jätkusuutlikkuse arvestuse protsess,
- jätkusuutlikkuse aruannete avalikustamise vahendid/kanalid ja
- üldised küsimused.

LimeService keskkonnast küsimustiku saatmisel tuli eelnevalt lisada keskkonda valimisse kuulunud ettevõtete esindajate nimed (kui nimi oli teada) ja nende e-posti aadressid. E-posti aadressid koguti kasutades Äripäeva Infopangas olevat infot, ettevõtte kodulehekülgedel avaldatud kontaktandmeid või isiklikke kontakte. Eesmärk oli leida ettevõtte pearaamatupidaja, finantsjuhi, finantsdirektori, arendusjuhi või jätkusuutlikkusega tegeleva töötaja e-posti aadressid, sest nendel positsioonidel olevad töötajad puutuvad tõenäoliselt kokku aruandlusega. Kui otsitud positsioonil oleva töötaja kontaktandmed ei olnud avalikud, siis saadeti kiri ettevõtte üldisele meiliaadressile palvega edastada kiri sobilikul positsioonil töötajale.

Teises uurimuses ehk tegevus- ja jätkusuutlikkuse aruannete uurimisel kasutatakse KPI-de põhjal tulemuste analüüsimiseks kontentanalüüsi, mis on tekstitöötlemise meetod, millega on võimalik tekstist saadud tulemusi numbriliselt mõõta. Töö autor luges suu-

rima käibega Eesti ettevõtete 2014. ja 2015. aasta tegevus või jätkusuutlikkuse aruandeid ning märkis Exceli tabelisse üles numbrilised näitajad, mis GRI juhendi põhjal kuuluvad jätkusuutlikkuse näidikute hulka. Ka selle uurimuse puhul kasutatakse numbriliste tulemuste analüüsimisel loendust, tulemuste põhjal osakaalude leidmist ja keskmiste arvutamist. Kui kõik aruanded olid läbi töötatud, siis andmed puhastati ja ühtlustati. Mitmel puhul oli probleeme sellega, et ühte ja sama mõistet kasutati erinevas sõnastuses, näiteks müügitulu, müügikäive ja käive. Selliste erinevuste puhul kontrollis autor raamatupidamisaruannetest müügitulu suurust ning kui käive ja müügikäive olid tegevusaruandes samas summas, siis kasutas seda mõistet ka analüüsimisel.

Aruannete uurimuses koosnes valim 50 ettevõttest, kuid lõplikuks ettevõtete arvuks kujunes 49 ehk 98 vaatlust, sest kaks ettevõtet (Elion Ettevõtted AS ja AS EMT) ühinesid 2014. aastal ning nende kohta esitati üks aruanne mõlema vaadeldava aasta kohta. Ühte uut ettevõtet valimisse ei lisatud, et säiliks võimalus andmeid võrrelda ka 2013. aasta andmetega, mis koguti projekti „Kesk- ja Ida-Euroopa ettevõtete jätkusuutlikkuse areng“ jooksul. Majandusaasta aruanded laaditi alla Äriregistrist aadressilt www.rik.ee 2016. aasta oktoobri lõpus. Lisaks külastas töö autor kõikide valimis olnud ettevõtete kodulehekülgi, sest kodulehekülgedel on võimalus avaldada jätkusuutlikkuse aruanne või jätkusuutlikkusega seotud infot. Kui ettevõtte oli 2014. või 2015. aasta kohta avaldanud eraldiseisva jätkusuutlikkuse aruande, siis luges töö autor jätkusuutlikkuse aruannet ja töötles selle põhjal saadud tulemusi koos teiste ettevõtete tegevusaruannetega.

Projekti etteantud vormi põhjal täideti iga valimis olnud ettevõtte kohta üldised kirjeldavad andmed, sealhulgas ettevõtte aruandlust kirjeldavad andmed. Nimekiri analüüsitud ettevõtete ja ettevõtet kirjeldavate andmetega on lisas 4. Etteantud vorm on toodud lisas 5. Tegevus- või jätkusuutlikkuse aruannetest toodi välja tuua numbriliselt väljendatud näitajad ehk tulemuslikkuse võtmenäitajad KPI-d. Näitajad jagunevad kolme jätkusuutlikkuse kategooriasse. Selleks, et näidikuid detailsemalt jaotada, on aluseks võetud ka GRI juhendis kasutusel olevad alamkategooriad sotsiaalvaldkonna näidikute jaoks. Nii keskkonna kategooria kui sotsiaalvaldkonna alamkategooria jaotuvad täpsemalt aspektideks, mille alla kuuluvad konkreetsed näidikud (G4 Sustainability... 2013: 44) Ainus valdkond, mida magistritöös täiendavalt aspektidesse ei jaotata on finantsvald-

kond, sest finantsnäitajate täpsem jaotus ei ole antud uurimuses peamine. Kategooriad ja alamkategooriad jaotuvad järgmiselt:

- finantsvaldkond
- keskkond
- sotsiaalvaldkond
  - töäjõud, inimõigused, ühiskond, tootevastutus

Aspektidesse jaotuvad kategooriad ja alamkategooriad järgmiselt:

- Keskkond: materjalid, energia, vesi, looduslik mitmekesisus, emissioonid, jäätmel, tooted ja teenused, seaduslikkus, transport, muud;
- Töäjõud: töötajad, töötajate/juhtkonna suhted, tervis ja tööohutus, koolitused, võrdne kohtlemine;
- Inimõigused: investeeringud, mittediskrimineerimine, ametiõhenduste vabadus, lasttöäjõud, ohutus, õigused, hindamine, kaebused;
- Ühiskond: kohalikud kogukonnad, korruptsioonivastane võitlus, avalikud regulatsioonid, konkurentsi rikkuv käitumine, seaduslikkus, kaebused;
- Tootevastutus: kliendi tervis ja ohutus, toodete ja teenuste märgistamine, turundus, kliendi privaatsus, seaduslikkus.

Aruannete põhjal KPI-de grupeerimise eesmärk on näidata, milliseid näitajaid ettevõtte kõige enam kajastavad, kas mõni kategooria on oluliselt ülekaalus ja millise kategooria näitajaid kajastatakse vähemuses. Näidikute kogumine annab informatsiooni ka selle kohta, kuivõrd on jätkusuutlikkus osa ettevõtte strateegiast ning kas ja kuidas kasutatakse erinevaid standardeid aruannete koostamisel. Töö autor kogus näidikuid kahe aasta kohta eesmärgiga hinnata näidikute kasutamist läbi aastate ja et jälgida, kas aruanded on aastast aastasse koostatud sama põhja kasutades või kajastatakse ning muudetakse näitajaid sõltuvalt tulemustest ja aasta jooksul toimunud.

Töö autor luges KPI-deks ainult ettevõtte enda poolt mõõdetud näidikud. Analüüsimisel ei ole arvesse võetud ülemaailmseid, riikide või sektorite kohta käivaid näitajaid, mida ettevõtte ise ei mõõda, vaid kasutavad näiteks Eesti Panga, Maailmapanga või mõne muu statistikat avaldava organisatsiooni andmeid ettevõtte tegevuskeskkonna kirjelda-

miseks. Samuti pole välja toodud aastaaruannetes kajastatud aruandeaastale järgnevas aastaks seatud eesmärgid, sest need on plaanid, mitte mõõdetud andmed.

2.2 Jätkusuutlikkuse alase informatsiooni kajastamise analüüs

2.2.1 Küsimustiku vastajate ülevaade ja tulemuste analüüs

Küsimustikule piisava arvu vastuste saamine oli keeruline ja aeganõudev. Üks põhjus võib olla, et jätkusuutlikkus ja selle kajastamine ei ole Eesti suurimate ettevõtete seas väga levinud. Valimis olnud 230 ettevõttest vastas küsimustikule 45 ettevõtjat ehk 19,6%. Vastanute seas on kokku 89% eraettevõtteid, kõigist vastanutest on 22% börsil kaubeldavad ning 9% on pereettevõtteid. Osaliselt või täielikult riigi omandis on 11% vastanud ettevõtetest. 44% vastanute puhul jääb käibe aastal 2014 vahemikku 1-49 miljonit eurot, 40% puhul vahemikku 50-99 miljonit ning ülejäänud 16% puhul on käibe vahemikus 100-499 miljonit eurot. 500 miljoni ja suurema käibega ettevõtteid vastanute seas ei olnud, kuigi valimis neid oli. Tabelis 1 on toodud ülevaade vastanutest omandivormi ja käibe suuruse lõikes.

Tabel 1. Vastanute jaotus käibe ja omandivormi järgi

Ettevõtte peamised omanikud	Käive aastal 2014			
	1-49 mln €, tk	50-99 mln €, tk	100-499 mln €, tk	Kokku
Eraettevõte	13	9	4	26
Börsiettevõte	3	5	2	10
Eraettevõte (perefirma)	2	1	1	4
Riik	2	2	0	4
Osaliselt riigi omanduses	0	1	0	1
Kokku	20	18	7	45
Osakaal, %	44,4	40	15,6	100

Allikas: autori koostatud.

45 vastanu seas oli kõige enam tootmisettevõtteid (23), seejärel hulgi- ja jaemüügiga tegelevaid ettevõtteid (20), ehitusettevõtteid oli 6 ning energiaettevõtteid 1. Informatsiooni ja kommuniaktsiooni ettevõtete seast vastuseid ei laekunud. Vastanute jaotus töötajate järgi on toodud tabelis 2. Töötajate ning käibe suuruse põhjal võib öelda, et etteantud vahemike järgi olid valimis kõige rohkem esindatud väiksemad ettevõtted.

Tabel 2. Küsimustikule vastanud ettevõtete jaotus töötajate arvu järgi

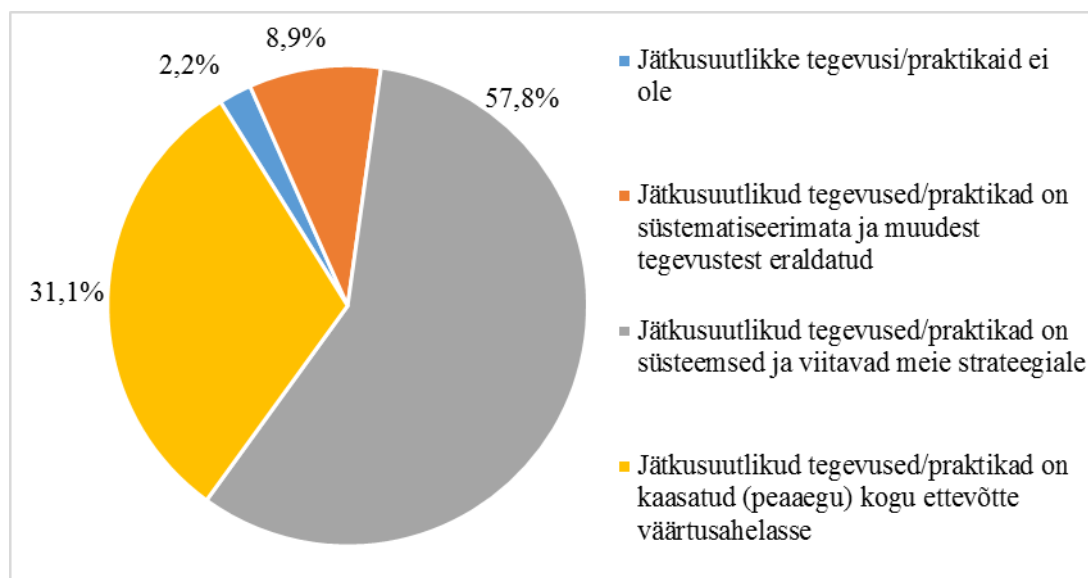
Töötajate arv ettevõttes	Vastanud ettevõtete arv	Osakaal, %
1-249	22	48,89
250-499	15	33,33
500-999	3	6,67
1000-4999	5	11,11
Kokku	45	100

Allikas: autori koostatud.

Jätkusuutlikkuse kontseptsiooni rakendamiseks on ettevõtetel erinevad eesmärgid. Valimisse kuulunud ettevõtetest 4,4% tõid välja, et jätkusuutlikkus kuulub nende ettevõttes turunduse või avalike suhete valdkonda. 22,2% hindavad, et jätkusuutlikkus on strateegilise juhtimise ülesandeks ja vastutusalas. Kõige enam ehk 73,3% ettevõtetest on jätkusuutlikkus organisatsiooni põhimõtteks ja on kaasatud kogu organisatsiooni juhtimisse. See näitab, et jätkusuutlikkus on Eesti ettevõtete seas hinnatud, seda kinnitab ka see, et ükski ettevõtte ei valinud vastusevarianti „jätkusuutlikkus ei ole oluline“. Eesti ettevõtted ei kasutata jätkusuutlikkuse kontseptsiooni ainult välise kuvandi loomiseks või väliste tarbijate nõudmisel.

Jätkusuutlikkuse kontseptsiooni rakendamise juures on oluline luua ka jätkusuutlikkuse strateegia. Kõikidel valimis olnud ettevõtetel on jätkusuutlikkuse strateegia mingil kujul olemas. 77,8% valimisse kuulunud ettevõtetest on jätkusuutlikkuse strateegia üks osa kogu ettevõtte strateegiast. 20% kõigist vastanutest hindas, et jätkusuutlikkuse strateegia on ettevõtte strateegia peamiseks komponendiks. Vaid 2,2% vastas, et jätkusuutlikkuse strateegia on olemas, kuid see pole seotud ettevõtte strateegiaga. Selline vastuste jaotus näitab, et jätkusuutlikkuse põhimõtted on juurdunud ning olulised kohal ettevõtete strateegiate koostamisel, kuid enamalt jaolt ei ole ettevõtted veel nii kaugel, et jätkusuutlikkus oleks strateegiate aluseks.

Jätkusuutlikkuse strateegia olemasolul on vajalik, et oleksid olemas konkreetsed tegevused, et jätkusuutlikkusega seotud eesmärged ellu viia. See on PDCA ringi teine etapp ehk protsesside rakendamine. Valimi ettevõtete jätkusuutlikke tegevuste/praktikate olemasolu ning selle seotud jätkusuutlikkuse strateegiaga jaotus on toodud joonisel 5. Valimi ettevõtetest 57,8% hindab, et nende ettevõttes on jätkusuutlikkuse tegevused/praktikad süsteemsed ja viitavad ettevõtte strateegiale.

Joonis 5. Jätkusuutlikke tegevuste/praktikate olemasolu ning seotus jätkusuutlikkuse strateegiaga
Allikas: autori koostatud.

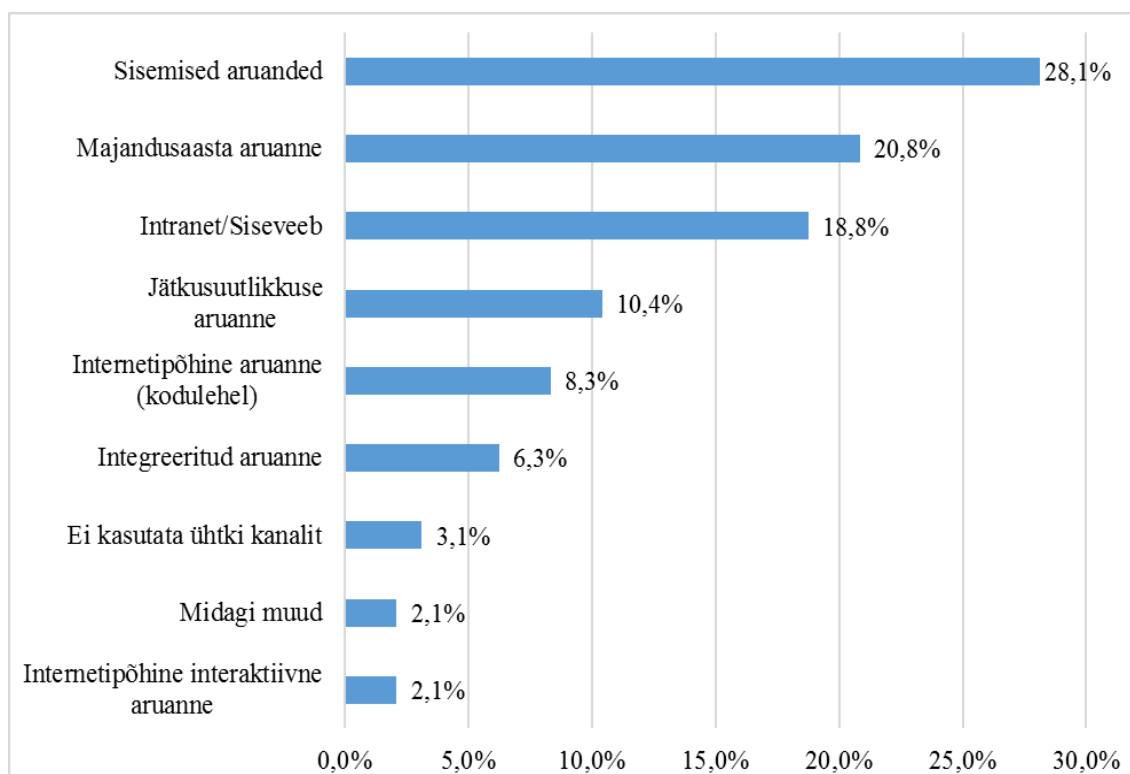
Jätkusuutlikud tegevused on kaasatud (peaaegu) kogu ettevõtte väärtusahelasse 31,1% ettevõtetest. Seega kokku ligi 89% ettevõtetest on jätkusuutlikud tegevused olemas ning sidunud need ettevõtte strateegiaga. Väiksem osakaal valimist ei ole tegevusi jätkusuutlikkusega sidunud. 8,8% vastanutest arvas, et jätkusuutlikud tegevused on süstematiseerimata ning ka muudest tegevustest eraldatud. Vaid 2,2% kõigist vastanutes märkis, et jätkusuutlikke tegevusi ettevõttes ei ole. See vastuste jaotus peegeldab, et jätkusuutlikud tegevused on Eesti ettevõtetes hinnatud ning tähtsal kohal.

Jätkusuutliku tegutsemise tulemusi on oluline koguda, et nende põhjal teha järeldusi. Andmete kogumine on üks osa ka PDCA ringist, sest andmete põhjal on võimalik kontrollimise etapis tulemusi hinnata ning korrigeerimise etapis teha järelduste põhjal parandusi ja tegevusi efektiivsemaks muuta. Vaid 6,7% valimisse kuulunud ettevõtetest hindab, et jätkusuutlikkust iseloomustavaid tulemusi ei koguta. On positiivne, et 93,3% kõigist vastajatest mingilgi moel jätkusuutlikkuse tulemusi kogub ja analüüsib. Enim koguvad ja analüüsivad ettevõtted jätkusuutlikkuse tulemusi üksikult ja eraldiseisvalt (44,4% vastustest). 33,3% puhul on tulemused seotud ka strateegiliste eesmärkidega ning 15,6% ettevõtetest on loodud jätkusuutlikkuse arvestuse süsteem, mis on juhtimisotsuste aluseks.

Jätkusuutlikkuse info kogumise olulisusest annab hea ülevaate see, kas ja millise rutiinusega infot kogutakse. On positiivne, et vaid 2,5% kõigist vastanutest hindab, et jätkusuutliku info kogumine ei ole üldse rutiinne. Kui info kogumine ei ole rutiinne, siis näitab see, et infot ei koguta järjepidevalt ja sel juhul ei ole võimalik teha järeldusi ega protsessides muudatusi. Kõigest 15% hindab, et info kogumine on rutiinne vähesel määral. Seega on info kogumine rutiinne tegevus mõõdukalt kuni väga suurel määral kokku 82,5% ettevõtetest, kusjuures enim vastati, et jätkusuutliku info kogumine on suurel määral rutiinne (42,5%). Selline tulemus näitab, et ettevõtetes peaksid protsessid olema süsteemsed ning info kogumine olema sujuv tegevus. Sellest, kas informatsiooni kogumise protsessid on paika pandud ning seotud ka selgete eesmärkide, annab ülevaate informatsiooni kogumise protsessi formaliseeritus. (Bennett *et al* 2013: 29) Magistritöö valimis on jätkusuutlikkuse info kogumise protsessid mõõdukalt kuni väga suurel määral formaliseeritud 80% ettevõtetest. See tähendab, et neis ettevõtetes on informatsiooni kogumine paika pandud reeglitega ning seotud selgete ülesannetega. 15% ettevõtetest on protsessid vähesel määral formaliseeritud ehk reegleid ning selgeid eesmärke on vähe. 5% puhul puuduvad informatsiooni kogumiseks paika pandud protsessid. Seega toetab rutiinset info kogumist see, kui ettevõttes on kehtestatud selged reeglid ning ka selged eesmärgid, mida soovitakse mõõta.

Andmete kogumise tehniliste lahenduste kasutamine on iga ettevõtte vaba valik. Mitte üheski küsimustikule vastanud ettevõttes ei ole arvestus täielikult koondunud ühe informatsiooni süsteemi ümber. Kui vaadelda jätkusuutlikkuse arvestuse koondumist infosüsteemi ümber erineva käibega ettevõtetes, siis vastuste jaotus viitab, et väikestes ettevõtetes kasutatakse rohkem infosüsteeme: 1-49 miljoni suuruse käibega ettevõtete seas on 36,8% ettevõtetest andmebaaside kasutamine vähem tsentraliseeritud. Keskmise käibega ettevõtetes hinnatakse infosüsteemide kasutamist „mõõdukalt määral“ (40% käibe grupist) ning suurima käibega ettevõtetest on infosüsteemid tsentraliseeritud „suurel määral“ (50% käibe grupist). Sellise jaotuse järgi võib järeldada, et mida suurem on ettevõtte, seda vähem erinevaid infosüsteeme kasutatakse. Suuremaid ettevõtteid on keerulisem hallata. Andmete lihtsamaks koondamiseks ning analüüsimiseks, halduskoormuse vähendamiseks ja vigade tekkimise vältimiseks kasutatakse vähem infosüsteeme. Ka võib see tähendada, et suurematel ettevõtetel on rohkem ressursse, et infosüsteeme oma vajaduste järgi arendada.

Ettevõtte tulemuste kohta on Eestis ainus kohustuslik aruanne majandusaasta aruanne. Jätkusuutlikkuse info esitamine on tegevusaruandes kohustuslik avaliku huvi ettevõtetele, kuid keelatud pole ka mõnel teisel kujul ja erinevaid kanaleid kasutades jätkusuutlikkuse informatsiooni avaldada. Valimisse kuulunud ettevõtetel paluti märkida kõik kanalid ja aruanded, mida kasutatakse. Kokku märkisid 45 valimisse kuulunud ettevõtet võimalikke variante kokku 96 korral. Selline tulemus näitab, et ettevõtted kasutavad lisaks majandusaasta aruannetele veel mitmeid teisi võimalusi info avaldamiseks. Tulemused on toodud joonisel 6.

Joonis 6. Jätkusuutlikkuse aspektide ja aruannete avaldamisel kasutatud kanalid ja aruande vormid
Allikas: autori koostatud.

Ligi kolmandik valimi ettevõtetest ehk 28,1% vastas, et jätkusuutlikku infot avaldatakse sisemistes aruannetes. Seega on ettevõtetes küllaltki palju sisemisi huvigruppe, kelle jaoks on oluline jätkusuutlikkuse info kogumine. On ka võimalik, et ettevõtte juurutab jätkusuutlikkuse põhimõtteid ning seetõttu veel tulemusi avalikult ei kajastata. 20,8% vastanutest hindas, et nende ettevõttes kajastatakse infot majandusaasta aruande koosseisus. 18,8% ettevõtetest kasutavad ka ettevõtte siseveebi. On positiivne, et 10,4% kõigist vastanutest koostavad ka eraldiseisvat aruannet. Kõige vähem kasutatakse interneti-

põhiseid interaktiivseid aruandeid (2,1%), mis viitab, et visualiseeritud ja kergesti omandatava info avalikustamiseks ei ole ressursse või pole see prioriteetne tegevus.

Seda, millist jätkusuutlikkusega seotud infot kogutakse ja kajastatakse, otsustavad erineval positsioonil töötavad inimesed. Pooltes ettevõtetes (50,7%) otsustavad seda juhtkonna või nõukogu liikmed. Olulised otsustajad on ka tegevusvaldkonna või tootmisjuhid (29,2%) ning osades ettevõtetes juba ka jätkusuutlikkuse spetsialistid (9,2%). Vähem on aspektide üle otsustamine jäetud raamatupidajate hooleks (3%) ning seda on valinud ainult väikseima käibe grupi (käibe 1-49 miljonit eurot aastas) ettevõtted. Samuti jääb 7,7% otsustamine ka ettevõttes mõnele muul positsioonil töötavale inimesele.

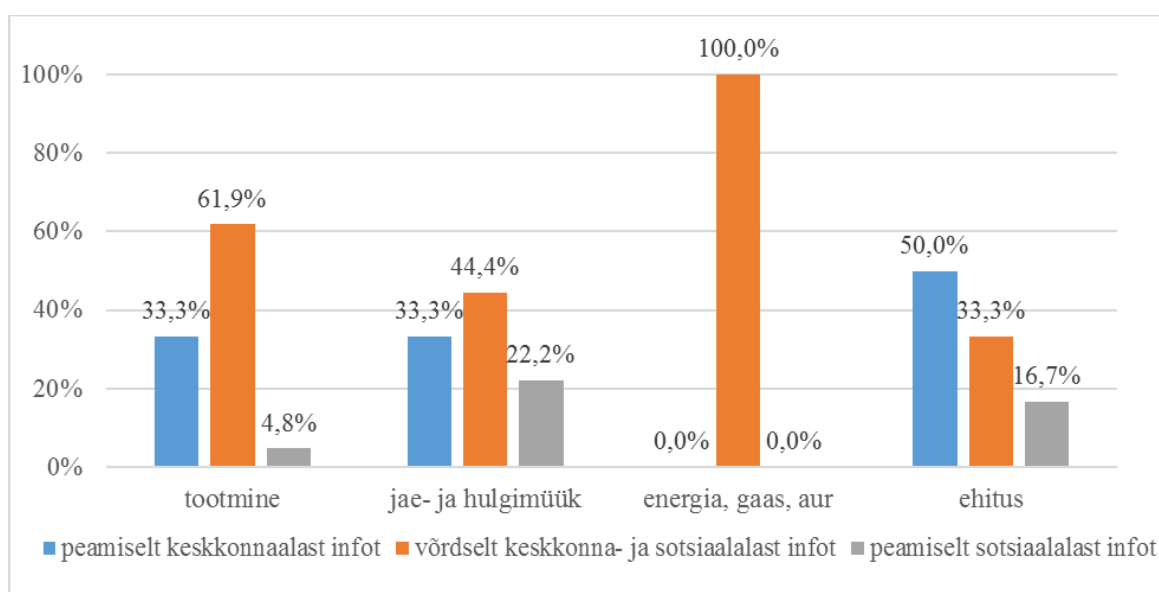
Andmete kogumise poolest on rollid ettevõtetes teistsuguse tähtsusega. Info kogumine võib olla koondunud ainult ühte osakonda, kuid seda võivad teha ka mitme osakonna töötajad. Valimisse kuulunud ettevõtetes on jätkusuutlikkuse info kogumine vaid väheses ettevõtetes täielikult ühte osakonda koondatud (7,5%) ning enamikes ettevõtetes on suuremal või vähemalt määral erinevate osakondade vahel jaotunud. Kui jätkusuutlikkuse info kogumine on ettevõtteülene tegevus, siis viitab see sellele, et jätkusuutlikkuse info avalikustamine on seotud seestpoolt väljapoole lähenemisega ning jätkusuutlikkus on osa ettevõtte strateegiast, mis kaasab kõiki ettevõtte osakondasid. (Schaltegger 2012: 185-191)

Valimisse kuulunud ettevõtete põhjal selgus, et kõige enam koguvad jätkusuutlikkuse arvestuse andmeid tegevusvaldkonna juhid või tootmisjuhid (38,2%). Võrdselt tegelevad andmete kogumisega jätkusuutlikkuse spetsialistid ning juhatuse või nõukogu liikmed (20,6%). Võrreldes andmete kogumise üle otsustamisega on suurenenud raamatupidajate roll, kellele usaldatakse andmete kogumine 11,8% ettevõtetest. Autor eeldas, et raamatupidajate tähtsus andmete kogumisel on suurem, sest raamatupidajad tegelevad tihti mitmesuguste erinevate ülesannetega. Seetõttu on ühest küljest positiivne, et raamatupidajad, kes tegelevad finantsarvestuse informatsiooniga, ei ole ettevõtetes ka jätkusuutlikkuse arvestuse spetsialistideks ning jätkusuutlikkuse info kogumisega tegelevad ettevõtte põhitegevusega otseselt kokku puutuvad inimesed, näiteks tegevusvaldkonna või tootmisjuhid, juhatuse või jätkusuutlikkuse spetsialistid. Teisest küljest on raamatupidajatel ettevõtte finantsarvestuse kohta detailseid teadmised, mis võivad ka

jätkusuutlikkuse arvestuse juures kasulikud olla. Kellelegi teisele jäetakse andmete kogumine 8,8% ettevõtetest.

Lyndenberga *et al* on toonud välja, et KPI-de kasutamine on kõige tulemuslikum tegevusalade lõikes. Järgnevalt on uuritud, milliste aspektide kohta koguvad infot Eesti suuri- ja keskmise ettevõtteid. Parema ülevaate saamiseks tuuakse info kogumine välja tegevusalade lõikes. Küsimustiku täitmisel oli tegevusala märkimisel võimalus märkida kõik tegevusalad, mis ettevõtet kirjeldavad. 45 küsimustikule vastanud ettevõtet märkisid kokku 50 vastust tegevusala kirjeldamisel.

Jätkusuutlikkuse kahe keskse teema ehk keskkonna ja sotsiaalalase info kogumisest annab ülevaate joonis 7. Tootmise, jae- ning hulgimüügi ja energia, gaasi tootmise tegevusaladel kogutakse ettevõtete hinnangul võrdselt keskkonna- ja sotsiaalalast infot. Ehitusvaldkond on ainus tegevusala, kus rohkem ettevõtteid hindas, et kogutakse peamiselt keskkonnavalast infot. Peamiselt sotsiaalalase info kogumine ei ole ühelgi tegevusalal domineeriv, peamiselt sotsiaalalast infot kogub kokku 13% vastanutest.

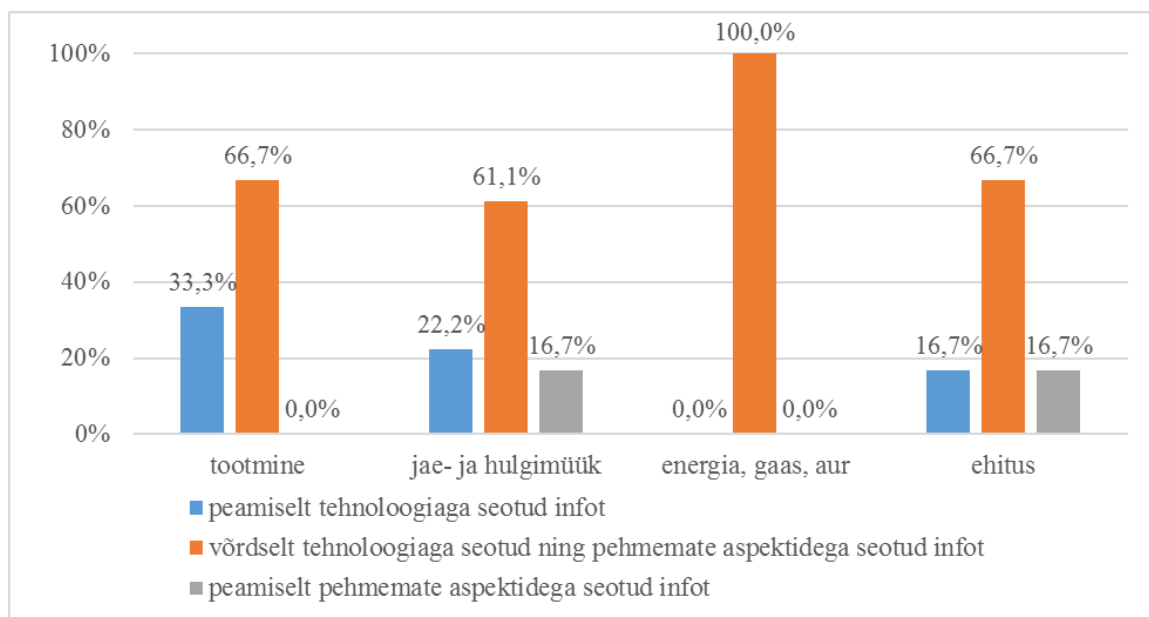
Joonis 7. Keskkonna- ja sotsiaalsete aspektidega seotud info kogumine tegevusharude lõikes

Allikas: autori koostatud.

Ettevõtetel paluti ka hinnata seda, kuidas kogutakse tehnoloogia (protsessid) ja pehmemate aspektide (nt töötajatega seotud info) kohta infot. Ülevaade vastuste jagunemi-

sest on toodud joonisel 8. Nende aspektide osas on kõikide tegevusalade lõikes enim vastatud, et infot kahe aspekti kohta kogutakse võrdselt (65,2% vastanutest).

Joonis 8. Tehnoloogia ja pehmemate aspektidega seotud info kogumine tegevusharude lõikes

Allikas: autori koostatud.

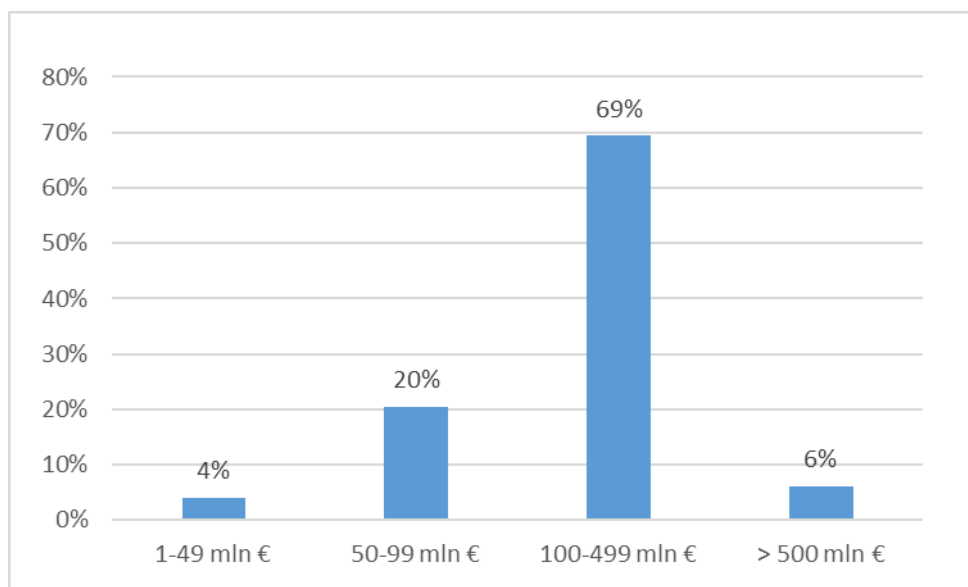
Peamiselt tehnoloogiaga seotud infot kogutakse 26,1% ettevõtetest ning peamiselt pehmemate aspektidega infot kogub 8,7% vastajatest. 33,3% tootmisettevõtetest hindas, et kogutakse peamiselt tehnoloogiaga seotud aspekte ning ükski tootmisettevõtte ei vastanud, et kogutakse peamiselt pehmemate aspektide infot.

Jätkusuutlikkuse aruande koostamiseks on ettevõtetel võimalik kasutada erinevaid juhi-seid ja raamistikke. Küsimustiku põhjal selgub, et Eesti suurimate ettevõtete seas on juhised mõõdukalt määral asjakohased 45% ettevõtete jaoks. Üle mõõduka määra ehk suurel ja väga suurel määral on juhised olulised ligi 28% ettevõtete jaoks. Sama palju on siiski ka neid ettevõtteid, kelle jaoks juhised ei ole sobilikud ehk nende jaoks kas ei ole juhised üldse asjakohased (7,5%) või on seda vähesel määral (20%). Juhiste abil on võimalik aruannete kvaliteeti parandada, saades informatsiooni ning mõtteid selle kohta, millised erinevad näidikud teised ettevõtted kasutavad ning milliseid näidikuid oma ettevõtte jaoks kasutusele võtta. On positiivne, et siiski ligi 73% ettevõtetest on juhised mõõdukalt või rohkem kui mõõdukalt määral olulised.

2.2.2 Aruannete uurimuse valimi ülevaade ja tulemuste analüüs

Tegevus- ja jätkusuutlikkuse aruannete uurimuse valim koosneb 50 ettevõttest, kuid 2014. aastal kaks ettevõtet ühinesid ning valimi lõplikuks arvuks kujunes 49 ettevõtet. Enamik valimisse kuulunud ettevõtetest tegutsevad hulgi- või jaemüügi valdkonnas (61%), täpsemalt 43% tegeleb kütuse jae- või hulgimüügiga. Vähem on valimis tootmisettevõtteid (21%), energia- (10%), ehitus- (6%) ja info ning kommunikatsiooni valdkonna ettevõtted (2%). Omandi vormi poolest on 84% valimist eraettevõtted, 12% on börsiettevõtted Selline jaotus iseloomustab Eesti väärtpaberibörsi väiksust. Vaid 4% valimist moodustavad riigiettevõtted.

Käibe suuruse järgi on valim jaotatud gruppidesse sarnaselt küsimustikus esitatud vahemikega. Joonisel 9 on toodud valimisse kuuluvate ettevõtete jaotus käibe järgi. Sellest selgub, et enamik ehk 69% Eesti suurimatest ettevõtetest teenivad käivet vahemikus 100-499 miljonit eurot, nende seast 59% vahemikus 100-199 miljonit eurot. Valimisse kuulunud ettevõtetest on käibega 50-99 miljonit 20% ettevõtetest ning vähem on valimis neid, kes teenivad üle 500 miljoni (6%) ja alla 50 miljoni (4%).

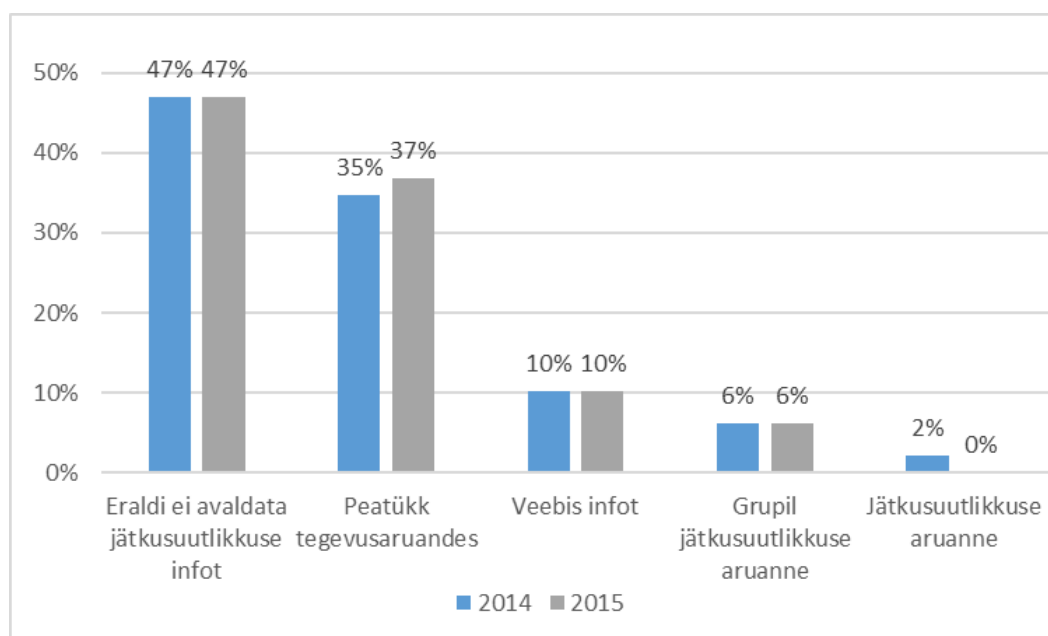
Joonis 9. Valimisse kuulunud ettevõtete jaotus käibe järgi

Allikas: autori koostatud.

Tavapärase majandusaastaaruande on koostanud kõik valimis olnud ettevõtted. Joonisel 10 on toodud ülevaade jätkusuutlikkuse info kajastamise vormidest aastatel 2014 ja 2015. Valimis olnud ettevõtetest 47% ei ole koostanud eraldi jätkusuutlikkuse aruannet

ega avaldanud jätkusuutlikkusega seotud infot kodulehel või peatükina tegevusaruandest. 35-37% valimis olnud ettevõtetest koostavad kas eraldi peatüki või alapeatüki tegevusaruande osana, milles sisaldub jätkusuutlikkusega seonduv info. Näiteks Eleringi aruandes on peatükk „Ühiskondlik vastutus“ ning Silvano Fashion Groupil peatükk „Ettevõtte sotsiaalne vastutus“. Eraldiseisva jätkusuutlikkuse aruande on koostanud 2% ettevõtetest. Lisaks on Eesti Energia AS-i poolt koostatud ka keskkonnanaruanne, kuid sama info on välja toodud ka ettevõtte majandusaasta aruandes ning seetõttu pole seda joonisel 10 ega ka KPI-de puhul eraldi käsitletud. Valimis olnud ettevõtetest 8 tõid välja, et kasutatakse ISO 14000 perekonda kuuluvat sertifikaati, 4 ettevõtet kasutavad tööohutuse sertifikaati OHSAS, 1 EMAS standardit ning 1 GRI standardit.

Eestikeelset infot jätkusuutlikkusest võib leida 10% ettevõtete kodulehelt. Enamasti kirjeldatakse kodulehel ettevõtte väärtusi ning toetatud projekte, kuid eraldi aruannet kodulehel ei avaldata. 6% valimisse kuulunud ettevõtetest on grupiülene jätkusuutlikkuse aruanne inglise keelsena grupi kodulehel avaldatud. See tähendab, et vaatlusaluse ettevõtte kohta pole eraldiseisvalt jätkusuutlikkuse infot Eesti keeles leida, kuid saab eeldada, et suure grupi osana jätkusuutlikkuse põhimõtteid ettevõttes rakendatakse.

Joonis 10. Jätkusuutlikkuse info kajastamise vormid analüüsitud ettevõtetes
Allikas: autori koostatud.

Kahe aasta võrdluses on suurenenud jätkusuutlikkuse info kajastamine tegevusaruande osana. Siin mängib rolli see, et 2015. aasta kohta ei ole Viru Keemia Grupp AS enam jätkusuutlikkuse aruannet eraldi koostatud ning info on esitatud tegevusaruande koosseisus. Joonise 10 põhjal saab öelda, jätkusuutlikkuse infot avaldavad 37% valimi ettevõtetest, koostades kas eraldi peatüki tegevusaruandesse või täiesti eraldi jätkusuutlikkuse aruande. Nende seas on ülekaalus eraettevõtted (56%). Kõik valimisse kuulunud börsiettevõtted ja riigiettevõtted kajastavad infot tegevusaruande ühe osana. Jätkusuutlikkuse info esitajatest moodustavad börsiettevõtted 33% ning riigiettevõtted 11%. Kui- gi vaid 37% koostas eraldi peatüki või aruande jätkusuutlikkuse kohta, siis ka ülejäänud ettevõtetes kajastati jätkusuutlikkusega seotud näitajaid, kuid need ei olnud eraldi ühte peatükki koondatud.

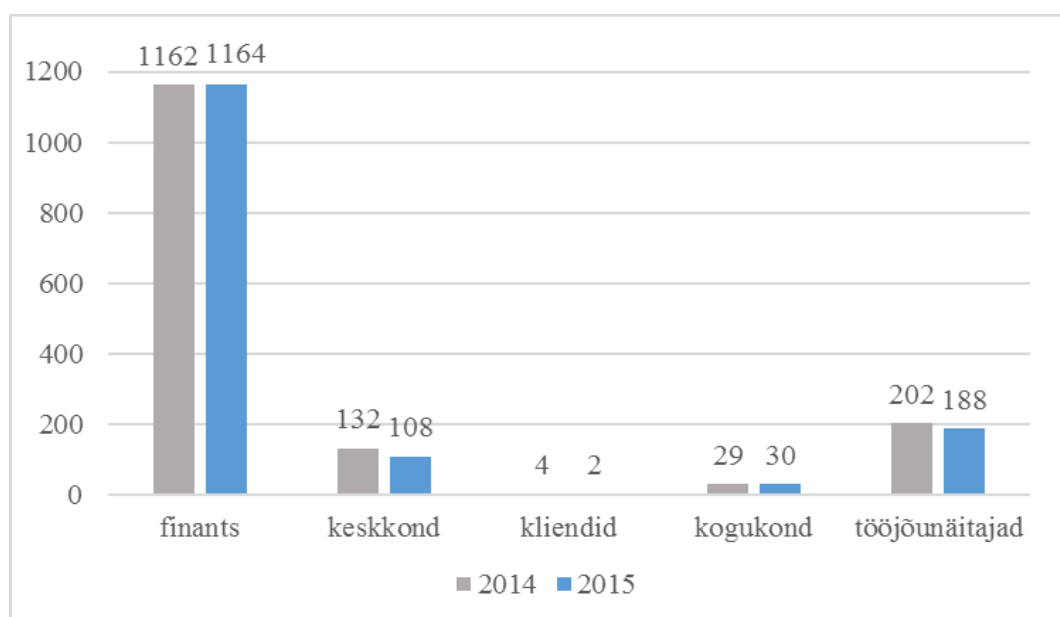
Aruannete lugemise käigus märkis töö autor üles tegevusaruande, jätkusuutlikkuse peatükkide ja jätkusuutlikkuse aruande lehekülgede arvud. Tabelis 3 on toodud ülevaade tegevusaruande keskmisest lehekülgede arvust, tegevusaruande koosseisus olevast jätkusuutlikkuse peatüki keskmisest lehekülgede arvust ning eraldiseisva jätkusuutlikkuse aruande pikkusest lehekülgedes. Kuna 2015. aasta kohta jätkusuutlikkuse aruandeid ei koostatud, siis selle kohta ei saa keskmist väärtust välja tuua. Kahe vaatlusaluse aasta võrdluses on suurenenud keskmine lehekülgede arv nii tegevusaruande kui jätkusuutlikkuse peatükkide puhul. Keskmine jätkusuutlikkuse peatükk on 2,5-2,9 lk pikk. See moodustab keskmisest tegevusaruandest 32%-36%. Selline osakaal on väga suur ning seetõttu on oluline välja tuua ka tegevusaruande keskmine pikkus nende ettevõtete puhul, kes on koostanud tegevusaruandes ka eraldi jätkusuutlikkuse peatüki. Sel- lisel juhul on keskmine tegevusaruanne 17,6-17,8 lehekülge ning jätkusuutlikkuse pea- tükid moodustavad 14%-16% kogu aruandest.

Tabel 3. Analüüsitud aruannete keskmine pikkus lehekülgedes

Aruande nimetus	2014	2015
Tegevusaruanne (kõik ettevõtted)	7,8	8,0
Tegevusaruanne (jätkusuutlikkuse peatüki koostanud ettevõtetel)	17,6	17,8
Jätkusuutlikkuse peatükk tegevusaruandest	2,5	2,9
Eraldiseisev jätkusuutlikkuse aruanne	60	x

Allikas: autori koostatud.

Töö autor loendas kokku 486 finantsnäitajat ning 335 erinevat mittefinantsilist näitajat. Joonisel 11 on toodud ülevaade näitajatest kategooriate lõikes kajastuste arvu järgi. Finantsnäitajaid kajastati 2014. aastal 1162 korral ja 2015. aastal kokku 1164 korral. Kõik valimisse kuulunud ettevõtted kajastasid aruannetes finantsnäitajaid, kuid 2 ettevõtet ehk 4% valimist ei kajastanud ühtegi keskkonna- või sotsiaalvaldkonna näitajaid.

Joonis 11. Tegevus- ja jätkusuutlikkuse aruannetes näitajad kajastuste arvu järgi kategooriate lõikes, 2014-2015.

Allikas: autori koostatud.

2014. aastal kajastasid 49 ettevõtet mittefinantsilisi näitajaid kokku 367 korral ja 2015. aastal 328 korral. Mittefinantsiliste näitajate arvu olulisim vähenemine on seotud sellega, et Viru Keemia Grupp AS koostas jätkusuutlikkuse aruande vaid 2014. aasta kohta, kus kajastati 72 näitajat. 2015. aastal koostas ettevõtte tegevusaruande koosseisus jätkusuutlikkuse kohta käiva peatüki, kus leidis 19 mittefinantsilist näitajat.

Mõlemal vaatlusalusel aastal esines selliseid KPI-sid, mida teisel vaatlusalusel aastal ei kajastatud. Tabelis 4 on toodud ülevaade kategooriate lõikes, kui palju oli kummalgi aastal originaalseid KPI-sid. Lisaks on toodud tabelis ülevaade, mitu % sellised KPI-d moodustasid kõigist vaatlusalusel aastal kajastatud KPI-dest. Kõige suurema osa kategooriate KPI-dest moodustavad nii keskkonnavaldkonnas kui kogukonnaga seotud originaalsed KPI-d mõlemal aastal. Ka teiste sotsiaalvaldkonna alamkategooriate osas on muutused suured: üle kolmandiku töötajatega seotud näidikutest on mõlemal aastal

uued. Selline KPI-de muutus näitab, et aruanded on aastate lõikes erinevad. Kuigi on oluline, et ettevõtted kajastaksid aruandeaasta sündmusi korrektselt, siis selline erinevate näidikute kajastamine võib kaasa tuua järjepidevate andmete puudumise probleemi. See on teema, mis vajaks täiendavat ning mitme aasta lõikes uurimist.

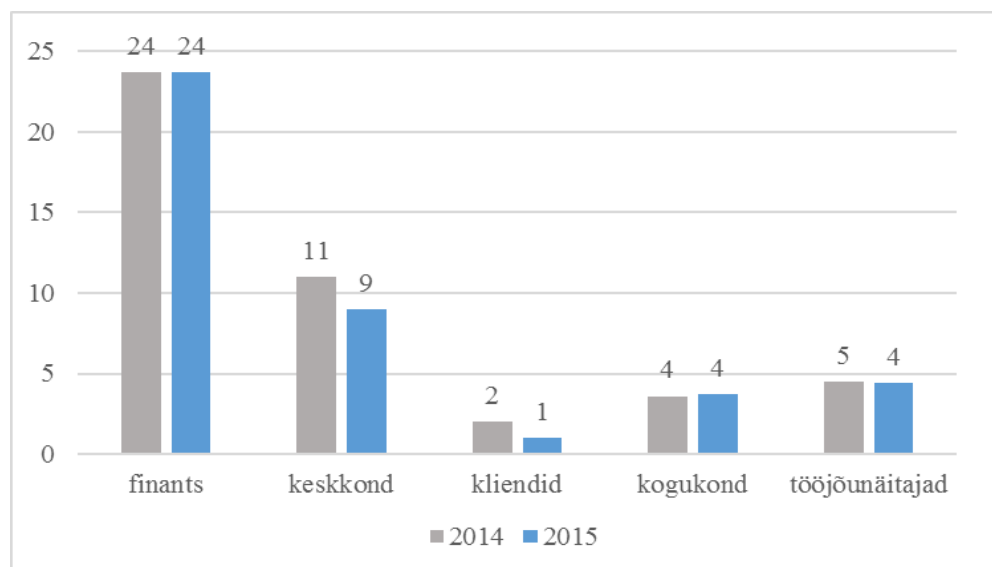
Tabel 4. 2014. ja 2015. aasta kajastatud KPI-de arv, mida teisel vaatlusalusel aastal ei kajastatud

Valdkond	2014 kajastatud KPI-de arv, mida 2015 ei kajastatud	Osakaal 2014 kajastatud KPI-dest	2015 kajastatud KPI-de arv, mida 2014 ei kajastatud	Osakaal 2015 kajastatud KPI-dest
Finants	76	19%	84	20%
Keskkond	66	52%	43	42%
Sotsiaal, sh	47	38%	39	34%
<i>Kogukond</i>	12	43%	14	47%
<i>Tööjõu</i>	33	36%	25	30%
<i>Kliendid</i>	2	50%		0%

Allikas: autori koostatud.

Erinevaid finantsnäitajaid on arvu poolest 151 tükki rohkem kui mittefinantsnäitajaid, kuid finantsnäitajaid on kajastatud 795 korral rohkem 2014. aastal ja 836 korral rohkem 2015. aastal kui mittefinantsnäitajaid. Finantsnäitajaid kajastati aruandes keskmiselt 24 tükki. Keskmiselt kajastasid ettevõtted mittefinantsilisi näitajaid aruande kohta kokku 7,8 KPI-d 2014. aastal ja 7,2 KPI-d 2015. aastal.

Joonisel 12 on toodud keskmised KPI-de arvud valdkondade lõikes vaatlusalustel aastatel. Keskkonnanäitajate keskmine arv on kahe aasta lõikes 9-11 KPI-d aruande kohta. Tööjõunäitajate kohta kajastasid ettevõtted keskmiselt 5 KPI-d. Kogukonnaga seotud näitajaid kajastatakse keskmiselt 4 aruande kohta ning klientide kohta kõigest keskmiselt 1-2 näitajat. Sotsiaalkategooria näitajaid kokku kajastati 2014. aastal keskmiselt 4,2 KPI-d ja 2015. aastal keskmiselt 4,2 KPI-d. Valimis olnud ettevõtted kajastavad jätkusuutlikkusega seotud infot peamiselt tegevusaruande koosseisus, ning sellest tulenevalt on aruannetes fookus finantsnäitajate kajastamisel.

Joonis 12. Keskmise KPI-de arv tegevus- ja jätkusuutlikkuse aruannetes valdkondade lõikes 2014-2015.

Allikas: autori koostatud.

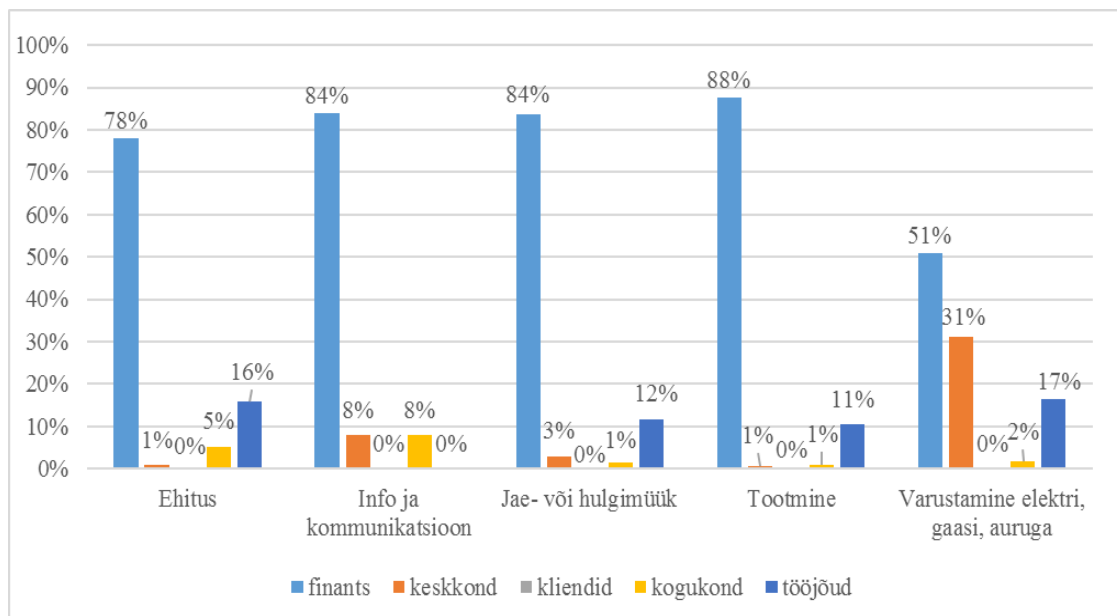
Tabelis 5 on toodud 2014. ja 2015. aasta aruannete põhjal keskmise KPI-de arv nii valdkondade ja aspektide lõikes. Keskmise KPI-de arv aspektide lõikes näitab täpsemalt, millistele aspektidele aruannetes tähelepanu pööratakse. Keskkonna valdkond jaotub enim erinevateks aspektideks. Selle põhjuseks on see, et valimisse kuuluvad ettevõtted viiest tegevusalast, kes oma tegevuse suunitluse tõttu keskenduvad erinevatele keskkonnaaspektidega. Töötajate, tööprotsesside ja sotsiaalvaldkonna aspektide jaotus on ühetaolisem, sest need aspektid puudutavad kõiki ettevõtteid.

Tabel 5. KPI-de keskmise arv aruandes valdkondade ja aspektide lõikes, 2014-2015

Kategooria	Alamkategooria	Aspektid	2014	2015
Finants		Finantsnäitajad	23,7	23,7
Keskkond		Energia	6,4	8,4
		Vesi	5,7	6
		Emissioon	5	3,3
		Jäätmed	5	1,7
		Materjal	3,8	3,3
		Taastamine	3,5	1,5
Sotsiaalvaldkond	Töötajad	Juhtimine	3,5	3,9
		Töötajad	2,7	2,4
		Tervis ja tööohutus	2,3	1,5
	Kliendid	Kliendid	2	1
	Kogukond	Kogukond	3,6	3,8

Allikas: autori koostatud.

Tegevusharude lõikes on esitatud KPI-dest enim kajastatud finantsnäitajaid. Sellest annab ülevaate joonis 13, kus on aruannetes kajastatud KPI-d esitatud tegevusharude lõikes ning KPI-d on esitatud osakaaluna kõikidest tegevusharus esitatud KPI-dest.

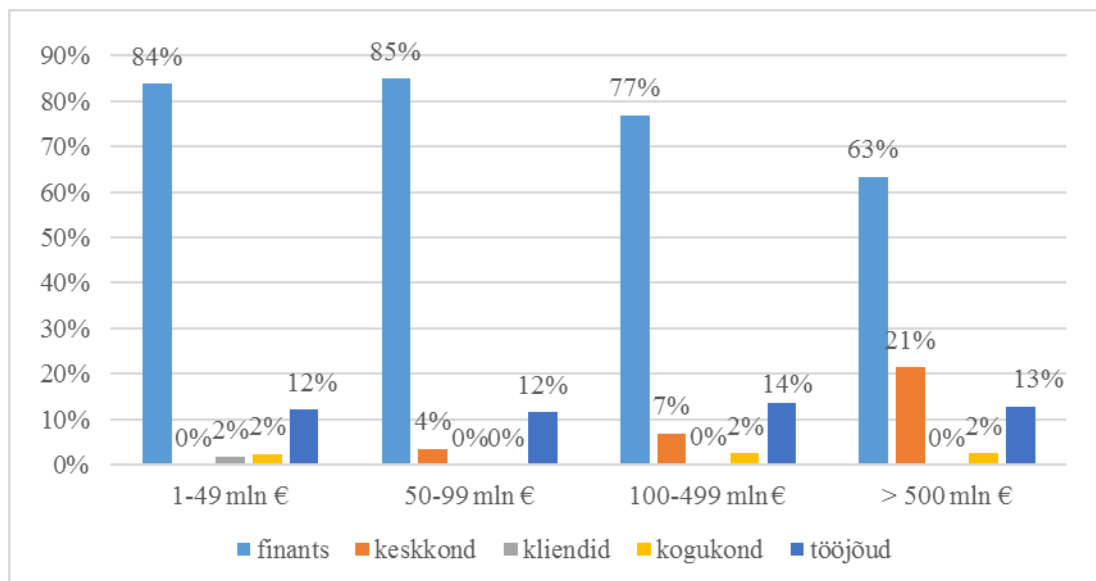
Joonis 13. KPI-de kajastamine tegevusharude ning KPI-de valdkondade lõikes, osakaal kõikidest KPI-dest nimetatud valdkonnas

Allikas: autori koostatud.

Info ja kommunikatsiooni tegevusharu eristub teistest selle poolest, et see on ainus haru, kus pole esitatud töäjõunäitajatega seotud KPI-sid. Kõikides teistes tegevusharudes esitati töötajatega seotud näitajaid, jäädes vahemikku 11%-16% kõikidest KPI-dest. Mittefinantsnäitajate kajastamise poolest on aktiivsemad elektri, gaasi ja auru varustamisega tegelevad ettevõtted, kus esitatakse teiste valdkondadega võrreldes kõige rohkem keskkonnanäitajaid: 31% kõigist esitatud näitajatest on seotud keskkonnaga. Klientidega seotud KPI-d on sedavõrd vähe kajastatud, et joonisel ei ole neid näha, kuigi tootmise ja jae- ning hulgimüügi tegevusharus on klientidega seotud näidikuid kajastatud.

Vaadeldes KPI-de jaotust käibe suuruse järgi, on kõikides käibe gruppides ülekaalus finantsnäitajad. Ülevaade käibe gruppide lõikes KPI-de esitamisest on toodud joonisel 14.

Joonis 14. KPI-de kajastamine käibe ning KPI-de valdkondade lõikes, osakaal kõikidest KPI-dest nimetatud käibe grupis.

Allikas: autori koostatud.

Sotsiaalkategooria aspektidest on kõikide käibe gruppide lõikes kõige vähem esindatud klientide ja kogukonnaga seotud aspektid. Vähim on klientidega seotud aspekte: nende osakaal kõikidest KPI-dest on vahemikus 0%-0,1%. Kogukonnaga seotud aspekte on kõikidest KPI-dest 0%-2%. Mida suurema käibega ettevõtte on, seda suuremaks kasvab keskkonnanäitajate osakaal kõikidest KPI-dest, olles käibe gruppide lõikes esindatud vahemikus 0%-21%. Töäjõunäitajad on erineva käibega ettevõtetes ühtlaselt esindatud, jäädes vahemikku 12%-14%.

Vaadelles nii tegevus- kui jätkusuutlikkuse aruandeid tulemusnäidikute kajastamise kohta, siis kõige enam kajastatakse finantsnäitajaid. Finantsnäitajaid kajastatakse enim nii tegevusharude jaotuses kui ka erinevate käibe gruppide lõikes. Eestis on tegevusaruande koosseisus kohustuslik kajastada peamisi finantssuhtarve ning finantsnäitajate paljusust ja ülekaalus kajastamine Eesti ettevõtete aruannetes on sellega seotud. Tegevusaruandes kajastatakse ka raamatupidamislikke näitajaid, kuigi need on eraldi välja toodud ka raamatupidamise aruandes, mis järgneb kohe tegevusaruandele. Üks võimalus, miks raamatupidamislikke näitajaid, näiteks varad, kohustused, omakapital, tegevusaruandes kajastatakse, on eesmärk koondada finantsalane info aruande lugejale ühte kohta. Lisaks bilansinäitajatele tuuakse tegevusaruannetes välja ka kasumiaruande näitajaid nagu müügitulu, kasum, tegevuskulud jne. Tegevusaruandesse raamatupidamisli-

ke näitajate kajastamisel on võimalik suuremate muutuste kohta tegevusaruandes selgitusi jagada ning luua lugejale ettevõttest parem tervikpilt.

Olles lugenud ja töötanud läbi 98 tegevusaruannet, toob autor välja mõned tähelepanekud. Aruannete ülesehitus ning vorm on võrreldavatel aastatel väga sarnased. Lugeses järjest 2014. ja 2015. aasta aruandeid, hakkab silma, et üksikutel juhtudel on 2015. aasta aruandes 2014. aasta kohta käiv info muutunud ja erineb sellest, mis on toodud 2014. aruandes. Võimalik, et 2015. aasta jooksul on andmed möödunud aasta kohta täpsustunud ning 2015. aasta aruandes esitatakse parandatud näidikud 2014. aasta kohta. Erilise näitena sama teksti põhja kasutamisest võib välja tuua ühe ettevõtte 2014. ja 2015. aasta tegevusaruannetest, milles endiselt kasutatakse mõningates kohtades sõna „kroon“, kuigi eurole üleminek Eestis toimus juba 2011. aastal. See näitab, et aruannet pole kummalgi vaadeldaval aastal korralikult läbi loetud ning kasutatud on täpselt sama aruande teksti põhja.

2.3 Jätkusuutlikkuse info kajastamine Eesti suurimates ettevõtetes kahe uurimuse võrdluses

Käesoleva magistritöö empiirilises osas viidi läbi kaks uurimust. Esimeses uurimuses viidi läbi küsitlus, millele laekus vastuseid 45 ettevõttelt. Teises uurimuses luges töö autor 49 ettevõtte kahe aasta aruandeid ning kirjutas välja kõik tulemusnäitajad ehk KPI-d, mis jaotati GRI juhendi järgi kategooriatesse. Käesolevas alapeatükis võrreldakse kahe uurimuse põhjal kogutud tulemusi ning tehakse ülevaade jätkusuutlikkusest ning selle kajastamisest Eesti suurimates ettevõtetes.

Magistritöö empiirilise osa raames läbi viidud küsitluse tulemuste põhjal võib öelda, et Eesti suurimate ettevõtete seas on palju neid ettevõtteid, kes hindavad jätkusuutlikkuse põhimõtteid ning juurutavad neid ka oma ettevõttes. Kokku ligi 98% vastanutest tõi välja, et jätkusuutlikkuse strateegia on osa ettevõtte strateegiast. Sellise tulemusega on Eesti suurimad ettevõtted eespool maailma suurettevõtetest. Alapeatükis 1.2 toodi välja, et maailmas on suure käibega ettevõtetest 79% olemas jätkusuutlikkuse strateegia (Corporate sustainability ... 2017: 13-15).

Küsitluse tulemustest saab tuua välja ka seda, et kokku ligi 89% valimisse kuulunud ettevõtetest on jätkusuutlikud tegevused mingil kujul olemas ning 57,8% ettevõtetest viitavad tegevused ka ettevõtte strateegiale. Kuna tegevus- ja jätkusuutlikkuse aruannete põhjal ei ole võimalik öelda, kas ettevõttes on paika pandud kindlad tegevused ja millised osakonnad on kaasatud aruande koostamisse, siis selle põhjal ei saa kahte uurimust võrrelda. Küsitluse tulemustest selgus, et 92,5% ettevõtetest on jätkusuutlikkuse info kogumine suuremal või vähemal määral erinevate osakondade ülesandeks. See on positiivne tulemus, sest näitab, et enamikel juhtudel on jätkusuutlikkuse põhimõtete rakendamine laialdasem kui vaid ühe osakonna keskne.

Jätkusuutlikkuse info avaliku kajastamise poolest on Eesti suurimad ettevõtted tagasihoidlikud. Küsitluse põhjal koguvad 82,5% ettevõtetest jätkusuutlikkusega seotud infot rutiinselt mõõdukalt kuni väga suurel määral, kuid tegevus- või jätkusuutlikkuse aruannetes on kajastanud infot 37% ettevõtetest. Info kogumist, kuid mitte avalikkusele mõeldud aruannetes kajastamist toetab küsitlusest selgunud info avaldamise kanalite valik. Küsitluse tulemuste põhjal koostatakse peamiselt sisemised aruanded (28,1%), majandusaasta aruanded (20,8%), info avaldatakse ettevõtte siseveebis (18,8%), koostatakse jätkusuutlikkuse aruanne (10,4%) või lisatakse aruanne ettevõtte koduleheküljel (8,3%). Siinkohal lähevad küsitluse ja aruannete uurimuse tulemused mõnevõrra lahku. Aruannete uurimisel selgus, et jätkusuutlikkuse infot kajastatavad veebis 10% ning eraldiseisvas jätkusuutlikkuse aruandes 2% ettevõtetest. Tulemused erinevad kindlasti seetõttu, et valimitesse kuuluvad erinevad ettevõtted. Küsitluse järgi on olulisimaks kanaliks ettevõttesisesed aruanded, kuid aruannete põhjal ei ole võimalik sisemiste aruannete osakaalu kindlaks teha. Üllatuslik on, et ettevõtted ise toovad küsitluses ühe olulise kanalina välja jätkusuutlikkuse aruande, kuigi tegelikult esitatud aruannete järgi on eraldiseisvate jätkusuutlikkuse aruannete osakaal väga väike või olematu.

Jätkusuutlikkuse peamiste näitajate ehk keskkonna ja sotsiaalsete teemade kajastamise puhul selgub küsitlusest, et vaid ehitusettevõtted leiavad, et nemad kajastavad rohkem keskkonnaga seonduvat. Teistel tegevusaladel tegutsevad ettevõtted hindavad eelkõige, et infot kajastatakse aspektide lõikes võrdselt. Siinkohal erinevad tulemused aruannete põhjal tehtud uurimusest: aruannete põhjal kajastavad elektri, auru, gaasi jms varustamisega tegelevad ettevõtted ainsana rohkem keskkonnanäitajaid. Info ja kommunikat-

siooniettevõtted kajastavad võrdselt keskkonna ja sotsiaalseid aspekte, kuid ehitusettevõtted, jae- ja hulgimüügi ning tootmisettevõtted kajastavad rohkem sotsiaalseid näidikuid. Nii küsitluse kui ka aruannete põhjal on sotsiaalnäitajad vähem kajastamist leidv kategooria võrreldes finants- ja keskkonnakategooriatega ning selles osas tulemused kattuvad.

Jätkusuutlikkusega seotud juhendeid ja standardeid kasutavad aruannete põhjal vähesed Eesti ettevõtted. ISO 14000 perekonda kuuluvad keskkonnakaitse sertifikaadid on 16% valimi ettevõtetest, üksikud ettevõtted kasutavad ka GRI ja EMAS juhiseid. Küsitluse põhjal suhtutakse juhenditesse ligi 73% juhtudel pigem positiivselt ja leitakse, et juhised on asjakohased. Ligi 28% aga hindab, et juhised ei ole üldse või on vähesel määral sobilikud. Selline tulemus ei ole kooskõlas maailmas levinud praktikaga, sest GRI juhendid on väga levinud ning 2015. aastal koostas GRI juhendeid kasutades jätkusuutlikkuse aruandeid ligi 73% kõigist jätkusuutlikkuse aruannete koostajatest. (Currents... 2017: 30-31)

Kõige eelneva põhjal võib öelda, et Eesti ettevõtted, kes kajastavad jätkusuutlikkuse informatsiooni, ei tee seda mainekujunduslikel eesmärkidel. Arvestades, et 98% küsitlusest hindas, et jätkusuutlikkus on osa ettevõtte strateegiast, siis jätkusuutlikkuse kajastamine peaks Schalteggeri (2012:185-191) lähenemise järgi olema seestpoolt väljapoole lähenemine. Sellisel puhul eeldatakse, et jätkusuutlikkuse tulemuste kajastamine on üks osa jätkusuutlikkuse strateegiast. Strateegiast peaksid välja kujunema ka tulemusnäitajad KPI-d. Eesti ettevõtted kajastavad erinevaid jätkusuutlikkuse KPI-sid, kuid kahel vaatlusalusel aastal esines originaalseid KPI-sid keskkonnanäitajate seas vahemikus 42%-52% ning sotsiaalnäitajaid vahemikus 34%-38%. Seega pole kahe aasta võrdluses KPI-de kasutamine järjepidev ning nõuab ettevõtetelt rohkem tähelepanu.

2.4 Soovitused jätkusuutlikkuse informatsiooni kajastamiseks Eesti ettevõtete aruannetes

Olles töötanud läbi 49 suurima käibega ettevõtte kahe aasta tegevus- ja jätkusuutlikkuse aruanded ning viinud läbi küsitluse Eesti suurettevõtete seas, toob autor välja soovitused jätkusuutlikkuse info paremaks kaasamiseks ettevõtete aruannetesse. Järgnevatest soovitustest võivad leida mõtteid nii ettevõtted, kes alles plaanivad hakata kajastama jätku-

suutlikkusega seotud infot, kui ka need ettevõtted, kes soovivad olemasolevat süsteemi täiustada.

Alapunktis 1.2 on kirjeldatud Gurvitshi ja Sidorova (2012) arvamust, et Eesti ettevõtted vajavad jätkusuutlikkuse info kajastamisel tuge. Üheks võimaluseks on kasutada rahvusvahelisi standardeid ning võtta kasutusele mõni avalik juhend või raamistik. Näiteks GRI juhendis on välja toodud ka põhimõtted, millest peaks aruande koostamisel lähtuma. (G4 Sustainability... 2017: 17-18) Need põhimõtted on tuttavad Eesti finantsaruandluse standardist ja peaksid hõlbustama jätkusuutlikkuse aruande koostamist. Kui rahvusvahelisi juhendid, nt GRI, ei soovita täies mahus rakendada, siis ka lihtsalt juhendiga tutvumine aitab jätkusuutlikkuse kontseptsiooni kaasamisest ja aruande koostamisest luua parema ettekujutuse.

Alapeatükis 1.2 esitatud ülevaate järgi peavad Eesti avaliku huvi üksused kajastama jätkusuutlikkuse informatsiooni alates 2016. aastast tegevusaruande koosseisus. (Raamatupidamise seadus § 24). Samuti võib vabatahtlikult esitada informatsiooni ka eraldi seisvas jätkusuutlikkuse aruandes, ettevõtte kodulehel jne. Magistritöö autor soovib ettevõtetel kajastada jätkusuutlikkuse info tegevusaruande koosseisus, koostades selleks eraldi peatüki. See läheb kokku Gurvitshi ja Sidorova (2012) toodud tulemusega, et ettevõtted ise eelistavad kajastada jätkusuutlikkuse infot tegevusaruande koosseisus. Samuti selgus KPMG uuringust, et kõige enam regulatsioone on koostatud selleks, et infot majandusaasta aruande koosseisu lisataks. ((Carrots&Sticks 2016: 18). Selliselt on võimalik koondada kõige olulisem ettevõtet puudutav informatsioon ühte aruandesse ning luua seosed lugeja jaoks nii ettevõtte majanduslike, keskkonna- ja sotsiaalalaste näitajate vahel. Lisaks ettevõttevälisele aruande lugejale on koondatult info esitamine kasulik ka ettevõttele: seosed ettevõtte mitmete tegevuste vahel koondatakse ühte aruandesse. Selline lähenemine oleks integreeritud aruandluse suunas liikumine.

Nagu alapeatükis 1.3 välja toodi, on jätkusuutlikkuse info kajastamiseks oluline siduda jätkusuutlikkuse kontseptsioon ettevõtte tegevustesse. Töö teoreetilises osas toodud PDCA ringi kasutamine on üks vahend, mille abil jätkusuutlikkuse põhimõtteid ettevõtte tegevuste ja eesmärkidega siduda. (Nazari *et al* 2015: 386) Ka ISO standardid on selliselt loodud, et neid rakendatakse PDCA ringi kasutades. Magistritöö autor soovib ettevõtetel võtta kasutusele mõni strateegilise juhtimise vahend (tasakaalus tulemus-

kaart, PDCA ring), mille abil oleks võimalik jätkusuutlikkuse kontseptsiooni ettevõttes juurutada.

Selleks, et ettevõtte saaks jätkusuutlikkuse tegevusi kõige paremini ja tulemuslikumalt kasutada, on kasulik luua näidikute süsteem. Näidikud võimaldavad jälgida arengut ja objektiivselt tulemusi võrrelda. Tulemusnäidikute määramisel ja andmete kogumisel peaksid ettevõtted olema väga kriitilised. Ühest küljest on aruandesse lihtne koondada kõikvõimalikke näidikuid, kuid selleks, et aruande lugeja saaks selge ülevaate, mis on ettevõtte fookus, peab aruannetes kajastama kõige olulisemaid näidikuid. Ka termin „tulemusnäidik“ või „*key performance indicator*“ viitab, et esitama peaks vaid kõige olulisemat ning seda, mis on otseselt seotud ettevõtte strateegiaga. (Ratajczak 2016: 2016: 199-200) Kui aruannetes on varem kajastatud erinevaid näidikuid, siis tuleks analüüsida kasutatavate näidikute süsteemi ning otsustada, kui olulised on seni kasutusel olnud näidikud. Kui ettevõtte saab näidikute põhjal oma tegevust efektiivsemaks muuta ning mõõta arengut, siis on mõistlik näidikuid ka edasi kasutada. Ka näidikute süsteemi loomisel on abiks erinevad juhendid ja standardid ning teiste (sarnaste) ettevõtete jätkusuutlikkuse aruandeid lugedes.

Kokkuvõttes on soovitusel ettevõtete jätkusuutlikkuse info paremaks kajastamiseks ja vastava info aruannetes avalikustamiseks järgmised:

- Erinevad juhendid ja raamistikud (nt GRI) aitavad paremini mõista jätkusuutlikkuse aruande eesmärki ja annavad ülevaate, mida aruandes kajastada.
- Kajastades jätkusuutlikkuse infot tegevusaruande koosseisus saab luua tervikpildi ettevõtte majanduslikest, keskkonnalastest ja sotsiaalsetest aspektidest.
- Kasutades mõnda strateegilise juhtimise vahendit (nt PDCA ring, tasakaalus tulemuskaart), on võimalik rakendada jätkusuutlikkuse põhimõtteid ettevõttes ning luua jätkusuutlikkuse süsteem.
- Tulemusnäidikud on kasulikud, kuid nende määramisel tuleb olla kriitiline ning otsida seosed määratud näidikute ja ettevõtte jätkusuutlikkuse strateegia vahel.

Jätkusuutlikkuse informatsiooni kajastamisse saab suhtuda kui tülikasse kohustusse, kuid sellel on ka mitmeid kasulikke võimalusi ettevõtte jaoks. Jätkusuutlikkuse info avaldamiseks on vaja teha eeltööd, et avaldatud info tooks kõige positiivsemaid tulemu-

si. Kui rakendada PDCA ringi, siis on võimalik näiteks igal aastal varasemast perioodist õppida ja jätkusuutlikkuse kajastamise protsessi täiustada.

KOKKUVÕTE

Jätkusuutlikkuse aruanne on ettevõtte kohta täiendava info jagamiseks järjest enam populaarsust koguv info avalikustamise kanal. Üheks oluliseks tõukejõuks aruannete koostamisel ja avalikustamisel on regulaatorid. Ka Euroopa Liit on üks regulaatoritest, kes on kehtestanud avaliku huvi üksustele nõude kajastada osana majandusaasta aruannetes ümbritseva keskkonna ja sotsiaalaspektidega seotud infot. Alates 2016. aastast on jätkusuutlikkuse info avaldamine kohustuslik ka Eestis. Jätkusuutlikkuse aruande esimesed ilmingud pärinevad juba 1970. aastatest, mil majandusaruannetele hakati lisama ka sotsiaalsete teemadega seonduvat infot. Sellest ajast on jätkusuutlikkuse aruanded palju edasi arenenud ning valminud on ka mitmeid erinevaid rahvusvahelisi standardeid ja juhendeid aruande koostamiseks.

Kuigi aruandlus on andmete kogumise viimane etapp, siis regulaatori kehtestatud aruandluse nõue võib olla paljudes ettevõtetes jätkusuutlike tegevuste algatamiseks oluline. Seega paneb jätkusuutlikkuse kajastamine aluse ka sellele, et ettevõtted juurutaksid jätkusuutlikkuse põhimõtteid, kaasaksid seda kogu ettevõtet hõlmavasse strateegiasse ning koostaksid näidikute süsteemi, mis annab olulist infot nii ettevõtetele kui ka tema huvigruppidele.

Käesolevas magistritöös tuuakse välja erinevad eesmärgid jätkusuutlikkuse aruande koostamiseks. Kuigi üks oluline eesmärk võib olla regulaatori nõude täitmine, siis paljudes ettevõtetes on jätkusuutlikkuse põhimõtted osa kogu ettevõtte strateegiast Teisalt võivad ettevõtted kasutada jätkusuutlikkust ka mainekujunduseks ning kui ühte suhtlusvahendit.. Kui jätkusuutlikkuse põhimõtted hõlmavad kogu ettevõtet, siis on ka jätkusuutlikkusega seonduva info kajastamine ettevõtte jaoks loomulik osa.

Magistritöö empiirilises osas viidi läbi kaks uurimust. Esimese uurimuse moodustas küsitlus Eesti suurima müügituluga ettevõtete seas. Küsitluse põhjal võib öelda, et Eesti

suurima käibega ettevõtted hindavad jätkusuutlikkuse põhimõtteid kõrgelt. Pea kõigis valimisse kuulunud ettevõtetes on jätkusuutlikkus ettevõtte strateegia osaks ning vaid ligi 5% kasutab jätkusuutlikkuse kontseptsiooni turunduslikel eesmärkidel. Küsitluse põhjal saab öelda, et ettevõtted on jätkusuutlikkuse kontseptsiooni suhtes positiivsed ning see on osa paljude ettevõtete igapäevast.

Küsitluse põhjal selgus, et Eesti suurimad ettevõtted kasutavad mitmesuguseid kanaleid jätkusuutlikkuse info kajastamiseks. Kuna kõik kanalid ei ole avalikud, siis ei ole võimalik kontrollida, millist infot näiteks ettevõttesisesed aruanded või ettevõtte siseveeb kajastab. Küll aga hindavad ettevõtted ise, et jätkusuutlikkuse aspektide ehk keskkonna ja sotsiaalvaldkonnaga seotud teemasid kajastatakse aruannetes võrdselt. Autori hinnangul on positiivne, et Eesti ettevõtetes on jätkusuutlikkusega seotud info kogumine jaotatud erinevate osakondade vahel. Selline jaotus näitab, et jätkusuutlikkuse põhimõtted on ettevõtteülesed ning hõlmavad paljusid töötajaid.

Käesoleva magistritöö empiirilise osa teises uurimuses kasutatakse ettevõtete tegevus- ja jätkusuutlikkuse aruandeid, et leida, kas Eesti suurimad ettevõtted kajastavad jätkusuutlikkusega seotud infot ning mille kohta infot avaldatakse. Ettevõtete aruandeid lugedes selgub, et üle kolmandiku Eesti suurimatest ettevõtetest kajastab jätkusuutlikkusega seotud infot ning eelistab seda esitada ühe peatükina tegevusaruandest. Selline lähenemine on alates 2016. aastast nõutud ka Eesti Raamatupidamise seadusega. Ülejäänud kaks kolmandikku eraldi osana jätkusuutlikkuse infot tegevusaruannetes ega ka eraldiseisvas jätkusuutlikkuse aruandes ei kajasta. Veel on vähe selliseid ettevõtteid, kes koostaksid eraldiseisva jätkusuutlikkuse aruande.

Jätkusuutlikkuse informatsiooni saab erinevalt väljendada: ühest küljest on võimalik tekstiga edasi anda kirjeldavaid tegevusi kvalitatiivselt ning teisest küljest saab numbriliste ehk kvantitatiivsete näitajate kasutamisega luua süsteemi, mis võimaldab ettevõttel mõõta ja hinnata oma tegevuse tulemusi. Magistritöö uurimusest selgub, et Eesti ettevõtted kajastavad tegevus- ja jätkusuutlikkuse aruannetes ülekaalukalt finantsvaldkonda, sest ligi kaks kolmandikku kõikidest kajastatud näidikutest on seotud finantsnäitajatega. Mitterahalisi näitajaid, mis kirjeldavad ettevõtete keskkonna- ja sotsiaalsete tegevuste mõjusid, kasutatakse vähem ning neid on kõigest kajastuste arvust umbes kolmandik.

Kuigi jätkusuutlikkuse aruannete koostamise populariseerimiseks tuleb nii ettevõtetel, konsulantidel kui regulaatoril veel palju tööd teha, siis olulised sammud selleks on Eestis astunud ning eeldused loodud. Suurim töö on ettevõtete endi teha. Magistritöö autor soovib Eesti ettevõtetel kaasata jätkusuutlikkuse informatsiooni tegevusaruande koosseisus ning esitada seda süsteemselt ja järjepidevalt. Selleks saavad ettevõtted kasutada tulemusnäitajaid, mis võimaldavad tulemusi võrrelda varasemate perioodidega ja seeläbi näha ettevõtte arengut. Oluline on, et ettevõtte mõõdaks ja analüüsiks selliseid näitajaid, mis on seotud ettevõtte strateegiaga. Maailmas on mitmeid erinevaid standardeid ja juhendeid, mis hõlbustavad jätkusuutlikkuse kontseptsiooniga tutvumist, ettevõttesse kaasamist ja ka tulemuste kogumist ning analüüsimist. Jätkusuutlikkuse kajastamise edasi uurimiseks soovib autor uurida, kuidas on ettevõtete tulemusnäitajate väärtused mitme aasta lõikes muutunud, et näha, kuidas on jätkusuutlikkuse kontseptsiooni rakendanud ettevõtted eesmärkide suunas arenenud.

VIIDATUD ALLIKAD

1. **Al-Tuwaijri, S. A., Christensen, T. E., Hughes II, K. E.** The relations among environmental disclosure, environmental performance, and economic performance: a simultaneous equations approach. - Accounting, Organizations and Society, Vol 29, 2004, 447–471. DOI: doi:10.1016/S0361-3682(03)00032-1
2. An introduction to G4. The next generation of sustainability reporting. GRI.
[<https://www.globalreporting.org/resource/library/GRI-An-introduction-to-G4.pdf>]
06.04.2017
3. As many as 21 of the world's stock exchanges to introduce sustainability reporting standards. United Nations. 05.12.2016
[[http://unctad.org/en/pages/newsdetails.aspx?OriginalVersionID=1396&Sitemap_x0020_Taxonomy=UNCTAD%20Home;#6;#Investment and Enterprise;#2002;#Sustainable Stock Exchanges Initiative](http://unctad.org/en/pages/newsdetails.aspx?OriginalVersionID=1396&Sitemap_x0020_Taxonomy=UNCTAD%20Home;#6;#Investment%20and%20Enterprise;#2002;#Sustainable%20Stock%20Exchanges%20Initiative)] 10.05.2017
4. **Bennett, M., Schaltegger. S, Zvezdov, D.** Exploring Corporate Practices in Management Accounting for Sustainability. - Chartered Accountants' Trustees Limited 2013, pp 56
[<https://www.icaew.com/-/media/corporate/files/products/sustainability/tecpln11121a-exploring-corporate-practices-in-management-for-accounting.ashx>] 20.05.2017
5. **Burritt. R, Schaltegger. S.** Sustainability accounting and reporting: fad or trend? - Accounting, Auditing & Accountability Journal, Vol. 23, Issue 7, pp 829-824. DOI: <http://dx.doi.org/10.1108/09513571011080144>
6. Carrots & Sticks. Global trends in sustainability reporting regulation and policy. - KPMG International, GRI, United Nations Environment Programme (UNEP) and The Centre for Corporate Governance in Africa (at the University of Stellenbosch Business School), 2016, p 18

- [<https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2016/05/carrots-and-sticks-may-2016.pdf>] 09.05.2017
7. **Chen, L., Feldmann, A., Tang, O.** The relationship between disclosures of corporate social performance and financial performance: Evidence from GRI reports in manufacturing industry. - International Journal of Production Economics, 2015, Vol 170, Part B, pp. 445–456. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijpe.2015.04.004>
  8. **Christofi, A., Christofi, P., Sisaye, S.** Corporate sustainability: historical development and reporting practices. - Management Research Review, Vol. 35 Issue: 2, pp.157-172, doi: 10.1108/01409171211195170
  9. Corporate Social Responsibility (CSR). European Commission.
[http://ec.europa.eu/growth/industry/corporate-social-responsibility/index_en.htm] 04.03.17
  10. Corporate Sustainability. A progress report. KPMG, Economist Intelligence Unit, 2011. [http://www.sustainabilityexchange.ac.uk/files/corporate-sustainability-a-progress-report_1.pdf] 10.05.2017
  11. Currents of Change. KPMG Survey of Corporate Responsibility Reporting 2015. - KPMG International Cooperative 2011.
[<https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2016/02/kpmg-international-survey-of-corporate-responsibility-reporting-2015.pdf>] 05.04.2017
  12. **Cyfert., S.** Management of an Enterprise Oriented at Environmental Objectives. - Green Controlling and Finance. Theoretical Framework., C. Kochalski (Ed). Warszawa: Poznań University of Economics and Business, 2016, p 31-48
  13. **Elkington, J.** Enter the Triple Bottom Line.
[<http://www.johnelkington.com/archive/TBL-elkington-chapter.pdf>] 15.04.2017
  14. EMAS. Keskkonnaagentuur.
[<http://www.keskkonnainfo.ee/main/index.php/et/teenused/emas>] 15.05.2017
  15. Environmental management. The ISO 14000 family of International Standards. - ISO Central Secretariat, 2009
[https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/archive/pdf/en/theiso14000family_2009.pdf] 02.05.2017
  16. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2014/95/EL, 22. oktoober 2014 – Euroopa Liidu Teataja, 15.11.2015.

- [<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0095&from=EN>], 25.03.2016
17. G4 Sustainability Reporting Guidelines. Reporting principles and standard disclosures. GRI, 2013
[<https://www.globalreporting.org/resource/library/GRIG4-Part1-Reporting-Principles-and-Standard-Disclosures.pdf>] 16.04.2017
  18. **Gemechu, E. D., Sonnemann, G, Remmen, A., Frydendal, J., Jensen, A. A.** How to Implement Life Cycle Management in Business? – Life Cycle Management, Springer Open, 2015, pp 35-50. DOI 10.1007/978-94-017-7221-1_4
  19. **Gurvitsh, N., Sidorova, I.** Survey of sustainability reporting integrated into annual reports of Estonian companies for the years 2007-2010: based on companies listed on Tallinn Stock Exchange as of October 2011. – Procedia Economics and Finance, Vol 2, 2012. DOI: 10.1016/S2212-5671(12)00061-5
  20. **Hahn, R., Kühnen, M.** Determinants of sustainability reporting: a review of results, trends, theory, and opportunities in an expanding field of research. - Journal of Cleaner Production, No. 59, 2013, p 7. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2013.07.005>
  21. **Hespenheide, E.** The Future of Reporting (video). GRI.
[<http://3blmedia.com/News/Future-Reporting>] 01.03.2017
  22. ISO 26000:2010. Guidance on social responsibility.
[<https://www.iso.org/standard/42546.html>] 10.05.2017
  23. Jätkusuutlikkuse aruandluse juhend. GRI. Lk 13.
[http://www.csr.ee/wp-content/uploads/2016/02/GRI_G3_1_Jatkuusuutlikkuse-aruandluse-juhend1.pdf] 20.03.2017
  24. Jätkusuutlikkuse nõustamine. KPMG.
[<https://home.kpmg.com/ee/et/home/services/advisory/strategy.html>] 09.03.17
  25. Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning regioonide komiteele. ELi uuendatud strateegia aastateks 2011-2014 ettevõtja sotsiaalse vastutuse valdkonnas. Euroopa Komisjon, Brüssel, 2011.
[<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0681&from=EN>] 30.04.2017

26. KPMG International Survey of Corporate Responsibility Reporting 2011. KPMG International Cooperative 2011.
[<http://www.csr.ee/wp-content/uploads/2016/03/KPMHG-International-Survey-of-CSR-2011.pdf>] 07.04.2017
27. **Lavy, S., Garcia J. A., Dixit, M. K.** KPIs for facility's performance assessment, Part I: identification and categorization of core indicators. – *Facilities*, Vol. 32 Issue: 5/6, 2014, pp.256-274, doi: 10.1108/F-09-2012-0066
28. **Lydenberg, S., Rogers, J., Wood, D.** From Transparency to Performance. Industry-Based Sustainability Reporting on Key Issues. The Hauser Center for Nonprofit Organizations at Harvard University, Initiative for Responsible Investment. Cambridge, Massachusetts, 2010.
[http://www.sasb.org/wp-content/uploads/2012/03/IRI_Transparency-to-Performance.pdf] 09.05.2017
29. **Matuszak-Flejszman, A.** Ecological Conditions of the Functioning and Development of an Enterprise - Green Controlling and Finance. Theoretical Framework., C. Kochalski (Ed). Warszawa: Poznań University of Economics and Business, 2016, p 49-70.
30. Meist. Vastutustundliku Ettevõtluse Foorum. [<http://www.csr.ee/meist/>] 09.03.17
31. Nasdaq Tallinn. Sustainable Stock Exchange Initiative
[<http://www.sseinitiative.org/fact-sheet/nasdaq-tallinn/>] 10.05.2017
32. **Nazari, J. A., Herremans, I. M., Warsame, H. A.** Sustainability reporting: external motivators and internal facilitators, - *Corporate Governance*, Vol. 15 Issue: 3, 2015, pp. 375-390, doi: 10.1108/CG-01-2014-0003
33. **Petera, P.** Reporting in Green Controlling – Part One. – *Green Controlling and Finance. Theoretical Framework.*, C. Kochalski (Ed). Warszawa: Poznań University of Economics and Business, 2016, p 241-269
34. **Pojasek, R. B.** Planning a sustainability management system programm. - *Strategies for Environmental Management. The Path to Sustainable Development*, 2008, pp 1-23.
[<http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic554273.files/Sustainability%20Planning%20Narrative.pdf>] 09.05.2017

35. **Qiu, Y., Shaukat, A., Tharyan, R.** Environmental and social disclosures: Link with corporate financial performance. - The British Accounting Review, Volume 48, Issue 1, 2016, pp 102-116. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.bar.2014.10.007>
36. Raamatupidamise seadus. Vastu võetud Riigikogus 20. novembril 2002. aastal – Riigi Teataja I osa, 2002, nr 102, art. 600
37. **Ratajczak, P.** Measures and Indicators in Green Controlling - Green Controlling and Finance. Theoretical Framework., C. Kochalski (Ed). Warszawa: Poznań University of Economics and Business, 2016, p 196-2018.
38. **Roca, L. C., Searcy, C.** An analysis of indicators disclosed in corporate sustainability reports. - Journal of Cleaner Production, Vol 20, Issue 1, 2012, pp 103-118. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2011.08.002>
39. **Sarapik, E.** TOP100: vaata kõige edukamaid firmasid. – Äripäev, 28.11.2014 [<http://www.aripaev.ee/uudised/2014/11/28/top100-vaata-koige-edukamaid-firmasid>]
40. **Schaltegger, S., Bennett, M., Burritt, R.** Sustainability Accounting and Reporting: Development, Linkages and Reflection. An Introduction - Sustainability Accounting and Reporting. Springer 2006, pp 1-35
41. **Schaltegger, S.** Sustainability Reporting Beyond Rhetoric: Linking Strategy, Accounting and Communication. Bingley, UK Emerald, 2012, pp 183-195.
42. **Schwarz, J., Beloff, B., Beaver, E.,** Use Sustainability Metrics to Guide Decision-Making. - Chemical Engineering Progress, Vol 98, Issue 7, 2002, pp 58-63 [<https://pdfs.semanticscholar.org/b29a/e01b85d8ef7c72150a7e938823c02a4ee685.pdf>] 20.05.2017
43. Standards. AccountAbility. [<https://www.accountability.org/standards/>] 20.05.17
44. Sustainability disclosure database. GRI. [<http://database.globalreporting.org/search/>] 09.05.2017
45. Sustainability Reporting: Concepts, Frameworks and the Role of Supreme Audit Institutions. INTOSAI Working Group on Environmental Auditing, 2013 [<http://www.environmental-auditing.org/LinkClick.aspx?fileticket=vM4hrHIBd0s%3D&tabid=128&mid=568>] 07.05.2017

46. **Zvezdov, D.** Accounting for sustainable organisations: where is the accountant and why it matters? – Innovations in Sharing Environmental Observations and Information, 2011, pp 601-606
47. The International IR Framework. The International Integrated Reporting Council (IIRC). 2013, pp 1-37
[<http://integratedreporting.org/wp-content/uploads/2013/12/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-2-1.pdf>] 20.05.2017
48. The ISO Survey of Management System Standard Certifications 2015
[https://www.iso.org/files/live/sites/isoorg/files/standards/conformity_assessment/certification/doc/survey_executive-summary.pdf] 16.05.2017
49. The Sustainable Development Agenda. The United Nations.
[<http://www.un.org/sustainabledevelopment/development-agenda/>] 01.05.2017
50. **Wensen, K., Broer, W., Klein, J., Knopf, J.** The State of Play in Sustainability Reporting in the European Union. European Union, 2011.
[<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6727&langId=en>]

LISAD

Lisa 1. Küsimustik koos vastusevariantidega

Ettevõtte jätkusuutlikkus (Üks vastus)

Milline järgnevatest väidetest iseloomustab teie ettevõttes kõige paremini...

1) Ettevõtte jätkusuutlikkust

- Jätkusuutlikkus ei ole oluline
- Jätkusuutlikkus kuulub peamiselt avalike suhete (PR) / turunduse valdkonda
- Jätkusuutlikkus on strateegilise juhtimise ülesandeks ja vastutusalas (näiteks: jätkusuutlikkus on seostatud lisatasude süsteemiga)
- Jätkusuutlikkus on organisatsiooni põhimõtteks ja on kaasatud kogu organisatsiooni juhtimisse

2) Jätkusuutlikkuse strateegiat

- Jätkusuutlikkuse strateegiat ei ole
- Jätkusuutlikkuse strateegia on olemas, kuid see pole seotud ettevõtte strateegiaga
- Jätkusuutlikkuse strateegia on osa ettevõtte strateegiast
- Jätkusuutlikkuse strateegia on ettevõtte strateegia peamiseks komponendiks

3) Suhtlust huvigruppidega (kohalik kogukond, keskkonnaalased institutsioonid, partnerid)

- Suhtlust/dialoogi huvigruppidega ei ole
- Suhtlus/dialoog huvigruppidega on ebaregulaarne ja juhtumipõhine
- Dialoog huvigruppidega on regulaarne ülevalt alla põhimõttel
- Dialoog huvigruppidega on regulaarne alt üles ja ülevalt alla põhimõttel

4) Jätkusuutlikke tegevusi/praktikaid

- Jätkusuutlikke tegevusi/praktikaid ei ole
- Jätkusuutlikud tegevused/praktikad on süstematiseerimata ja muudest tegevustest eraldatud
- Jätkusuutlikud tegevused/praktikad on süsteemsed ja viitavad meie strateegiale
- Jätkusuutlikud tegevused/praktikad on kaasatud (peaaegu) kogu ettevõtte väärtusahelasse

5) Nõudeid tarneahelale

- Tarneahelale pole kindlaid nõuded
- Sotsiaalselt ja keskkonnaalasel vastutustundlik käitumine on tarneahelas osaliselt nõutud
- Sotsiaalselt ja keskkonnaalasel vastutustundlik käitumine on kogu tarneahelas eeldatud ja nõutud, kuid puuduvad ettevõttepoolsed standardid
- Sotsiaalselt ja keskkonnaalasel vastutustundlik käitumine on kogu tarneahelas nõutud. Ettevõttepoolsed standardid ületavad tihti tavaks kujunenud nõudeid.

Jätkusuutlikkuse arvestus (Üks vastus)

Milline järgnevatest väidetest iseloomustab teie ettevõttes kõige paremini...

6) Jätkusuutlikkuse arvestust

- Jätkusuutlikkust iseloomustavaid tulemusi ei koguta
- Jätkusuutlikkuse tulemusi kogutakse ja analüüsitakse üksikult ja eraldiseisvana
- Jätkusuutlikkuse tulemusi kogutakse ja analüüsitakse jätkusuutlikkuse arvestuse süsteemis, mis on seotud strateegiliste eesmärkidega
- Jätkusuutlikkuse tulemusi kogutakse ja analüüsitakse jätkusuutlikkuse arvestuse süsteemis, mis on juhtimisotsuste aluseks

Info ulatus (Üks vastus)

Järgmistele küsimustele 7-16 vastatakse ainult siis, kui järgmised tingimused on täidetud:

Vastus küsimusele nr 6 (...Jätkusuutlikkuse arvestust) oli: 'Jätkusuutlikkuse tulemusi kogutakse ja analüüsitakse **jätkusuutlikkuse arvestuse süsteemis**, mis on juhtimisotsuste aluseks' või 'Jätkusuutlikkuse tulemusi kogutakse ja analüüsitakse **jätkusuutlikkuse arvestuse süsteemis**, mis on seotud strateegiliste eesmärkidega' või 'Jätkusuutlikkuse tulemusi kogutakse ja analüüsitakse **üksikult ja eraldi**'

Kui eelnevad tingimused ei ole täidetud (vastus erines ülaltoodud loetelu variantidest), jätkatakse vastamist alates küsimusest 17.

- 7) **Kuivõrd kogutav info on tasakaalustatud keskkonna- ja sotsiaalsete aspektide osas?**
- Kogutakse ainult keskkonnavalast infot
  - Kogutakse peamiselt keskkonnavalast infot
  - Kogutakse võrdselt keskkonna- ja sotsiaalalast infot
  - Kogutakse peamiselt sotsiaalalast infot
  - Kogutakse võrdselt keskkonna- ja sotsiaalalast infot
- 8) **Kuivõrd kogutav info on tasakaalustatud tehnoloogia (nt tootmise optimeerimine, energia kasutamise efektiivsus jm) ja pehmemate aspektide (nt töötajate rahulolu jm) osas?**
- Kogutakse ainult tehnoloogiaga seotud infot
  - Kogutakse peamiselt tehnoloogiaga seotud infot
  - Kogutakse võrdselt tehnoloogiaga seotud ning pehmemate aspektidega seotud infot
  - Kogutakse peamiselt pehmemate aspektidega seotud infot
  - Kogutakse ainult pehmemate aspektidega seotud infot

Kaasamine (Kõik sobivad vastused)

9) **Kes otsustab, milliseid aspekte kaetakse jätkusuutlikkuse arvestuses?**

- ☐ Tegevusvaldkonna juht/tootmisjuht
- ☐ Raamatupidajad
- ☐ Jätkusuutlikkuse spetsialistid
- ☐ Juhatus/nõukogu
- ☐ Keegi teine

10) **Kes kogub jätkusuutliku arvestuse andmed?**

- ☐ Tegevusvaldkonna juht/tootmisjuht

- ☐ Raamatupidajad
- ☐ Jätkusuutlikkuse spetsialistid
- ☐ Juhatus/nõukogu
- ☐ Keegi teine

Jätkusuutliku arvestuse protsess (Sobivaim vastus)

	Ei ole üldse	Vähesel määral	Mõõdukalt määral	Suurel määral	Väga suurel määral
11) Kui asjakohased on aruandluse juhised (nt GRI-Guidelines) jätkusuutlikkuse arvestuse jaoks? Ei ole üldse: ei ole asjakohased Väga suurel määral: väga asjakohased	☐	☐	☐	☐	☐
12) Kuivõrd rutiinne on jätkusuutlikkuse informatsiooni kogumine ettevõttes? Ei ole üldse: vajadusel kogutud (nt mõne huvigrupi soovil) Väga suurel määral: koostatakse rutiinselt ja regulaarselt	☐	☐	☐	☐	☐
13) Mil määral on jätkusuutlikkuse arvestus koondatud ühte tsentraalsesse osakonda? Ei ole üldse: Detsentraliseeritud: jaotunud mitme osakonna vahel Väga suurel määral: Koondunud ühte osakonda	☐	☐	☐	☐	☐
14) Mil määral on jätkusuutlikkuse arvestus koondunud ühe informatsiooni süsteemi ümber? Ei ole üldse: Detsentraliseeritud: jaotunud mitme süsteemi vahel, nt mitu andmebaasi Väga suurel määral: Koondunud ühe süsteemi ümber, nt üks andmebaas	☐	☐	☐	☐	☐
15) Mil määral on informatsiooni kogumise protsess formaliseeritud? Ei ole üldse: Selgelt defineeritud kohustusi ja eesmärgid pole ning infot jagatakse teatud juhtudel Väga suurel määral: Protseduurid on selgelt ja kirjalikult defineeritud ning on tööülesannete osaks	☐	☐	☐	☐	☐

Jätkusuutlikkuse aruannete avalikustamise vahendid/kanalid

16) Milliseid vahendeid kasutatakse jätkusuutlikkuse aspektide ja aruannete avalikustamiseks? (Kõik sobivad vastused)

- ☐ Ei kasutata ühtki avalikustamise kanalit
- ☐ Majandusaasta aruannet
- ☐ Internetipõhist aruannet (näiteks kodulehele lisatud failina)
- ☐ Internetipõhist interaktiivset aruannet
- ☐ Eraldiseisvat jätkusuutlikkuse aruannet
- ☐ Integreeritud aruannet
- ☐ Sisemisi aruandeid
- ☐ Intranetti/Siseveebi
- ☐ Midagi muud

Üldised küsimused

17) Milline tegevusala kirjeldab teie ettevõtet? (Kõik sobivad vastused)

- ☐ Tootmine
- ☐ Hulgimüük ja jaemüük
- ☐ Informatsioon ja kommunikatsioon
- ☐ Elektrienergia, gaasi tootmine
- ☐ Ehitus

(Üks vastus)

18) Täiskoormusega töötavate töötajate arv:

- ☐ 1-249
- ☐ 250-499
- ☐ 500-999
- ☐ 1000-4999
- ☐ > 5000

19) Käive aastal 2014

- ☐ 1-49 miljonit €
- ☐ 50-99 miljonit €
- ☐ 100-499 miljonit €
- ☐ > 500 miljonit €

20) Millega teie ettevõtte peamiselt tegeleb?

- ☐ Toormaterjali tootmine
- ☐ Pooltoodete/-teenuste viimistlemine
- ☐ Lõpptoodangu/-teenuste viimistlemine

21) Milliste toodete/teenustega teie ettevõtte peamiselt tegeleb?

- ☐ B2B tooted/teenused
- ☐ B2C tooted/teenused
- ☐ B2B ja B2C tooted/teenused

B2B – (business to business) ettevõttelt ettevõttele

B2C - (business to customer) ettevõttelt tarbijale

22) Kes on teie ettevõtte peamiseks omanikuks?

- Eraomanik(ud)
- Eraomanik – perekonna omandus/perefirma
- Börsiinvestorid (ettevõtte aktsiad on avalikult kaubeldav)
- Riik
- Osaliselt riigi omanduses

23) Kas teie ettevõtte kuulub rahvusvahelise ettevõtte alla/rahvusvahelisse kontserni?

- Jah kuulub, ettevõtte tegutseb kuni viies riigis
- Jah kuulub, ettevõtte tegutseb viies või enamas riigis
- Ei kuulu, ettevõtte on kohalik

24) Milline on teie roll ettevõttes?

25) Millises osakonnas te töötate?

26) Kommentaarid, küsimused

Lisa 2. Küsimustiku vastused

1) ... Ettevõtte jätkusuutlikkust

Vastus	Arv	Osakaal
Jätkusuutlikkus ei ole oluline	0	0,00%
Jätkusuutlikkus kuulub peamiselt avalike suhete (PR) / turunduse valdkonda	2	4,44%
Jätkusuutlikkus on strateegilise juhtimise ülesandeks ja vastutusalas (näiteks: jätkusuutlikkus on seostatud lisatasude süsteemiga)	10	22,22%
Jätkusuutlikkus on organisatsiooni põhimõtteks ja on kaasatud kogu organisatsiooni juhtimisse	33	73,33%

2) ... Jätkusuutlikkuse strateegiat

Vastus	Arv	Osakaal
Jätkusuutlikkuse strateegiat ei ole	0	0,00%
Jätkusuutlikkuse strateegia on olemas, kuid see pole seotud ettevõtte strateegiaga	1	2,22%
Jätkusuutlikkuse strateegia on osa ettevõtte strateegiast	35	77,78%
Jätkusuutlikkuse strateegia on ettevõtte strateegia peamiseks komponendiks	9	20,00%

3) ... Suhtlust huvigruppidega (kohalik kogukond, keskkonnaalased institutsioonid, partnerid)

Vastus	Arv	Osakaal
Suhtlust/dialoogi huvigruppidega ei ole	0	0,00%
Suhtlus/dialoog huvigruppidega on ebaregulaarne ja juhtumipõhine	16	35,56%
Dialoog huvigruppidega on regulaarne ülevalt alla põhimõttel	5	11,11%
Dialoog huvigruppidega on regulaarne alt üles ja ülevalt alla põhimõttel	24	53,33%

4) ... Jätkusuutlikke tegevusi/praktikaid

Vastus	Arv	Osakaal
Jätkusuutlikke tegevusi/praktikaid ei ole	1	2,22%
Jätkusuutlikud tegevused/praktikad on süstematiseerimata ja muudest tegevustest eraldatud	4	8,89%
Jätkusuutlikud tegevused/praktikad on süsteemsed ja viitavad meie strateegiale	26	57,78%
Jätkusuutlikud tegevused/praktikad on kaasatud (peaaegu) kogu ettevõtte väärtusahelasse	14	31,11%

Lisa 2 jätk

5) ... Nõudeid tarneahelale

Vastus	Arv	Osakaal
Tarneahelale pole kindlaid nõuded	2	4,44%
Sotsiaalselt ja keskkonnaalaselt vastutustundlik käitumine on tarneahelas osaliselt nõutud	7	15,56%
Sotsiaalselt ja keskkonnaalaselt vastutustundlik käitumine on kogu tarneahelas eeldatud ja nõutud, kuid puuduvad ettevõttepoolsed standardid	17	37,78%
Sotsiaalselt ja keskkonnaalaselt vastutustundlik käitumine on kogu tarneahelas nõutud. Ettevõttepoolsed standardid ületavad tihti tavaks kujunenud nõudeid.	19	42,22%

6) ... Jätkusuutlikkuse arvestust

Vastus	Arv	Osakaal
Jätkusuutlikkust iseloomustavaid tulemusi ei koguta	3	6,67%
Jätkusuutlikkuse tulemusi kogutakse ja analüüsitakse üksikult ja eraldiseisvana	20	44,44%
Jätkusuutlikkuse tulemusi kogutakse ja analüüsitakse jätkusuutlikkuse arvestuse süsteemis, mis on seotud strateegiliste eesmärkidega	15	33,33%
Jätkusuutlikkuse tulemusi kogutakse ja analüüsitakse jätkusuutlikkuse arvestuse süsteemis, mis on juhtimisotsuste aluseks	7	15,56%

7) Kuivõrd kogutav info on tasakaalustatud keskkonna- ja sotsiaalsete aspektide osas?

Vastus	Arv	Osakaal
Kogutakse ainult keskkonnaalast infot	0	0,00%
Kogutakse peamiselt keskkonnaalast infot	15	33,33%
Kogutakse võrdselt keskkonna- ja sotsiaalalast infot	21	46,67%
Kogutakse peamiselt sotsiaalalast infot	5	11,11%

8) Kuivõrd kogutav info on tasakaalustatud tehnoloogia (nt tootmise optimeerimine, energia kasutamise efektiivsus jm) ja pehmemate aspektide (nt töötajate rahulolu jm) osas?

Vastus	Arv	Osakaal
Kogutakse ainult tehnoloogiaga seotud infot	0	0,00%
Kogutakse peamiselt tehnoloogiaga seotud infot	9	20,00%
Kogutakse võrdselt tehnoloogiaga seotud ning pehmemate aspektidega seotud infot	28	62,22%
Kogutakse peamiselt pehmemate aspektidega seotud infot	4	8,89%
Kogutakse ainult pehmemate aspektidega seotud infot	0	0,00%

Lisa 2 jätk

9) Kes otsustab, milliseid aspekte kaetakse jätkusuutlikkuse arvestuses?

Vastus	Arv	Osakaal
Tegevusvaldkonna juht/tootmisjuht	19	29,23%
Raamatupidajad	2	3,08%
Jätkusuutlikkuse spetsialistid	6	9,23%
Juhatus/nõukogu	33	50,77%
Keegi teine	5	7,69%

10) Kes kogub jätkusuutliku arvestuse andmed?

Vastus	Arv	Osakaal
Tegevusvaldkonna juht/tootmisjuht	26	38,24%
Raamatupidajad	8	11,76%
Jätkusuutlikkuse spetsialistid	14	20,59%
Juhatus/nõukogu	14	20,59%
Keegi teine	6	8,82%

11) Kui asjakohased on aruandluse juhised (nt GRI-Guidelines) jätkusuutlikkuse arvestuse jaoks? Ei ole üldse: ei ole asjakohased; Väga suurel määral: väga asjakohased

Vastus	Arv	Osakaal
Ei ole üldse	3	7,50%
Vähesel määral	8	20,00%
Mõõdukalt määral	18	45,00%
Suurel määral	9	22,50%
Väga suurel määral	2	5,00%

12) Kuivõrd rutiinne on jätkusuutlikkuse informatsiooni kogumine ettevõttes?

Ei ole üldse: vajadusel kogutud (nt mõne huvigrupi soovil); Väga suurel määral: koostatakse rutiinselt ja regulaarselt

Vastus	Arv	Osakaal
Ei ole üldse	1	2,50%
Vähesel määral	6	15,00%
Mõõdukalt määral	12	30,00%
Suurel määral	17	42,50%
Väga suurel määral	4	10,00%

13) Mil määral on jätkusuutlikkuse arvestus koondatud ühte tsentraalsesse osakonda?

Ei ole üldse: Detsentraliseeritud: jaotunud mitme osakonna vahel; Väga suurel määral: Koondunud ühte osakonda

Vastus	Arv	Osakaal
Ei ole üldse	9	22,50%
Vähesel määral	10	25,00%
Mõõdukalt määral	9	22,50%

Lisa 2 jätk

Suurel määral	9	22,50%
Väga suurel määral	3	7,50%

14) Mil määral on jätkusuutlikkuse arvestus koondunud ühe informatsiooni süsteemi ümber? Ei ole üldse: Detsentraliseeritud: jaotunud mitme süsteemi vahel, nt mitu andmebaasi; Väga suurel määral: Koondunud ühe süsteemi ümber, nt üks andmebaas

Vastus	Arv	Osakaal
Ei ole üldse	9	22,50%
Vähesel määral	10	25,00%
Mõõdukalt määral	12	30,00%
Suurel määral	9	22,50%
Väga suurel määral	0	0,00%

15) Mil määral on informatsiooni kogumise protsess formaliseeritud? Ei ole üldse: Selgelt defineeritud kohustusi ja eesmärgi pole ning infot jagatakse teatud juhtudel; Väga suurel määral: Protseduurid on selgelt ja kirjalikult defineeritud ning on tööülesannete osaks

Vastus	Arv	Osakaal
Ei ole üldse	2	5,13%
Vähesel määral	6	15,38%
Mõõdukalt määral	10	25,64%
Suurel määral	20	51,28%
Väga suurel määral	1	2,56%

16) Milliseid vahendeid kasutatakse jätkusuutlikkuse aspektide ja aruannete avalikustamiseks?

Vastus	Arv	Osakaal
Ei kasutata ühtki avalikustamise kanalit	3	3,13%
Majandusaasta aruannet	20	20,83%
Internetipõhist aruannet (näiteks kodulehele lisatud failina)	8	8,33%
Internetipõhist interaktiivset aruannet	2	2,08%
Eraldiseisvat jätkusuutlikkuse aruannet	10	10,42%
Integreeritud aruannet	6	6,25%
Sisemisi aruandeid	27	28,13%
Intranetti/Siseveebi	18	18,75%
Midagi muud	2	2,08%

17) Milline tegevusala kirjeldab teie ettevõtet?

Vastus	Arv	Osakaal
Tootmine	23	46,00%
Hulgimüük ja jaemüük	20	40,00%
Informatsioon ja kommunikatsioon	0	0,00%
Elektrienergia, gaasi tootmine	1	2,00%

Lisa 2 jätk

Ehitus	6	12,00%
--------	---	--------

18) Täiskoormusega töötavate töötajate arv:

Vastus	Arv	Osakaal
1 – 249	22	48,89%
250 – 499	15	33,33%
500 – 999	3	6,67%
1000 – 4999	5	11,11%
> 5000	0	0,00%

19) Käive aastal 2014

Vastus	Arv	Osakaal
1 - 49 miljonit €	20	44,44%
50 - 99 miljonit €	18	40,00%
100 - 499 miljonit €	7	15,56%
> 500 miljonit €	0	0,00%

20) Millega teie ettevõtte peamiselt tegeleb?

Vastus	Arv	Osakaal
Toormaterjali toomine	7	17,95%
Pooltoodete/-teenuste viimistlemine	4	10,26%
Lõpptoodangu/-teenuste viimistlemine	28	71,79%

21) Milliste toodete/teenustega teie ettevõtte peamiselt tegeleb?

Vastus	Arv	Osakaal
B2B tooted/teenused	17	39,53%
B2C tooted/teenused	8	18,60%
B2B ja B2C tooted/teenused	18	41,86%

22) Kes on teie ettevõtte peamiseks omanikuks?

Vastus	Arv	Osakaal
Eraomanik(ud)	26	57,78%
Eraomanik – perekonna omandus/perefirma	4	8,89%
Börsiinvestorid (ettevõtte aktsiad on avalikult kaubeldavad)	10	22,22%
Riik	4	8,89%
Osaliselt riigi omanduses	1	2,22%

23) Kas teie ettevõtte kuulub rahvusvahelise ettevõtte alla/rahvusvahelisse kontserni?

Vastus	Arv	Osakaal
Jah kuulub, ettevõtte tegutseb kuni viies riigis	11	24,44%
Jah kuulub, ettevõtte tegutseb viies või enamas riigis	14	31,11%
Ei kuulu, ettevõtte on kohalik	20	44,44%

Lisa 2 jätk

24) Milline on teie roll ettevõttes?

Vastus	Arv	Osakaal
Brändingu ja jaekontseptsioonide divisjoni direktor	1	2,27%
Eelarvestaja	1	2,27%
Finants- ja IT-juht	1	2,27%
Finantsjuht	11	25,00%
Grupi arendusdirektor	1	2,27%
Juhatuse esimees	3	6,82%
Juhatuse liige	7	15,91%
Juhatuse liige, ehitusdirektor	1	2,27%
Juhatuse liige, finantsjuht	4	9,09%
Juht	1	2,27%
Keskastmejuht	1	2,27%
Kvaliteedijuht	1	2,27%
Müügidirektor	1	2,27%
Nõukogu liige	1	2,27%
Pearaamatupidaja	2	4,55%
Personalijuht	1	2,27%
Projektijuht, CSR valdkonna juht	1	2,27%
Tegevjuht	5	11,36%

25) Millises osakonnas te töötate?

Vastus	Arv	Osakaal
Administratsioon	7	20,00%
Brändingu ja jaekontseptsioonide divisjon	1	2,86%
Eelarveosakond	1	2,86%
Finantsosakond	12	34,29%
IT- ja finantsvaldkond	2	5,71%
Juhatus	9	25,71%
Kvaliteediosakond	1	2,86%
Müük	1	2,86%
Personaliosakond	1	2,86%

Lisa 3. Küsimustiku kaaskiri valimisse kuulunud ettevõtetele

Uuring "KESK- JA IDA-EUROOPA ETTEVÕTETE JÄTKUSUUTLIKKUSE ARUANDED"

Lugupeetud uuringus osaleja,

Tartu Ülikooli (TÜ) rahanduse ja majandusarvestuse õppetooli töögrupp pöördub Teie poole palvega täita juuresolev ankeet jätkusuutlikkuse aruannete (*corporate sustainability reporting*) ja selle elementide kajastamise kohta. Käesolev ankeet on saadetud Eesti TOP 250 edukamatele ettevõtetele.

Teie poolt täidetud ankeedi tulemused on äärmiselt vajalikud selleks, et hinnata Eesti ettevõtete jätkusuutlikkuse aruannete koostamise põhimõtteid ja hetkeseisu. Jätkusuutlikkuse aruandlus on laia tähendusega, hõlmates ettevõtete tegevuse nii majandus-, keskkonna- kui ka sotsiaalalaste elementide kajastamist. Jätkusuutlikkuse näitajate kajastamine suurendab ettevõtte usaldusväärsust investorite ja klientide silmis ning võimaldab paremini hinnata ettevõtte arengut jätkusuutlikkuse tagamisel.

Käesolev küsitlus viiakse läbi Kesk- ja Ida-Euroopa ettevõtete jätkusuutlikkuse aruannetele suunatud uuringu raames. Projektis osaleb 11 Kesk- ja Ida-Euroopa riiki. Kõikides kaasatud riikide ettevõtetes toimub uuring ühe unifitseeritud küsimustiku alusel. Uurimust koordineerib *International Performance Research Institute* Stuttgardis Saksamaal. Iga üksiku ettevõtte poolt lähetatav informatsioon on rangelt kasutatav ainult töögrupi siseselt ja ei kuulu avalikustamisele.

Töögrupp loodab, et leiate aega ankeedi täitmiseks hiljemalt 15. veebruariks 2016. a. Meie poolt läbiviidud testvastamisel kulus ankeedi täitmiseks ca 15 minutit.

Meie tänu ankeedi täitjatele väljenduks selles, et pärast uuringu lõppu saadame vastanutele soovi korral ülevaate küsitluse tulemustest, mis sisaldaks jätkusuutlikkuse aruandluse hinnangute kokkuvõtet nii Eesti kui ka teiste uuringus osalenud riikide ettevõtete kohta.

Lisa 4. Analüüsitud ettevõtted ja peamised kirjeldavad andmed.

Jrk	Ettevõte	Käive 2015	Keskmine töötajate arv 2015	Põhitegevusala	Omandi vorm
1	Ericsson Eesti AS	1 196 224 000	1 418	Informatsioon ja kommuni- katsioon	eraettevõte
2	Eesti Energia AS	776 700 000	6 289	Elektri, soojuste ja kütuste tootmine ja müük	riigiettevõ- te
3	Tallinna Kaubamaja AS	555 447 000	3 946	Jae- ja hulgikaubandus	avalikult kaubeldav
4	MAXIMA Eesti OÜ	440 416 000	3 761	Toidukaupade, jookide ja tubakatoodete spetsialiseeri- mata hulgimüük	eraettevõte
5	Rimi Eesti Food AS	367 930 000	2 155	Jaemüük spetsialiseerimata kauplustes, kus on ülekaalus toidukaubad, joogid ja tuba- katooted	eraettevõte
6	BLRT Grupp AS	353 233 000	3 547	Laevade remontimine ja ehitamine	eraettevõte
7	ORLEN Eesti OÜ	310 429 000	10	Mootorikütuse hulgimüük	eraettevõte
8	AS Eesti Telekom	309 743 000	1 925	Mobiilsideteenus	eraettevõte
9	Coop Eesti Keskühistu	298 716 605	831	Toidukaupade, jookide ja tubakatoodete spetsialiseeri- mata hulgimüük	eraettevõte
10	Arte Bunkering OÜ	277 353 157	10	Mootorikütuse hulgimüük	eraettevõte
11	Silberauto AS	259 303 155	503	Mootorsõidukite müük	eraettevõte
12	Baltic Agro AS	252 788 000	77	Teravilja, töötlemata tubaka, seemnete ja loomasööda hulgimüük	eraettevõte
13	Merko Ehitus AS	251 012 000	779	Ehituse peatöövõtt, kinnisva- raarendus	avalikult kaubeldav
14	Graanul Invest	242 937 000	327	Tahkekütuse hulgimüük	eraettevõte
15	Neste Eesti AS	238 222 567	43	Mootorikütuse hulgimüük	eraettevõte
16	Olerex AS	223 459 606	421	Mootorikütuse jae- ja hulgi- müük, sh tanklate tegevus	eraettevõte
17	Sandoz D.D. Eesti fi- liaal	218 751 616	15	Mootorikütuse jaemüük, sh tanklate tegevus	eraettevõte
18	Statoil Fuel & Retail Eesti AS	215 593 000	540	Mootorikütuse jaemüük, sh tanklate tegevus	eraettevõte
19	Prisma Peremarket AS	197 434 000	941	Jaemüük spetsialiseerimata kauplustes, kus on ülekaalus toidukaubad, joogid ja tuba- katooted	eraettevõte
20	Stora Enso Eesti AS	175 877 154	613	Saematerjali tootmine	eraettevõte

Lisa 4 jätk

21	Toyota Baltic AS	169 187 023	41	Sõiduautode ja väikebusside (täismassiga alla 3,5 t) müük	eraettevõte
22	Viru Keemia Grupp AS	166 787 819	1 404	Põlevkiviõli tootmine ja turustamine	eraettevõte
23	OÜ Antonio Trade	164 460 694	8	Muude üld- ja eriotstarbeliste masinate ja seadmete hulgi-müük	eraettevõte
24	AS Maag Grupp	163 850 000	721	Toidukaupade, jookide ja tubakatoodete spetsialiseeri-mata hulgimüük	eraettevõte
25	ABB AS	155 385 000	1 056	Elektrimootorite, - generaatorite ja trafode toot-mine	eraettevõte
26	Magnum Medical OÜ	146 308 421	17	Ravimite ja muude apteegi-kaupade hulgimüük	eraettevõte
27	PKC Eesti	145 738 463	766	Mootorsõidukite elektri- ja elektroonikaseadmete toot-mine	eraettevõte
28	Nordecon AS	145 515 000	690	Ehituse peatöövõtt ja projek-tijuhtimine	avalikult kaubeldav
29	OÜ Hebron	133 492 253	244	Jäätmete ja jääkide hulgikau-bandus, taara ja pakendite kokkuost	eraettevõte
30	Tartu Mill	127 543 502	275	Jahu ja tangainete tootmine, k.a jahvatamine	eraettevõte
31	Elering	127 001 000	229	Elektrienergia ülekanne	riigiettevõ-te
32	Eesti Gaas AS	126 357 000	222	Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	eraettevõte
33	AS Alexela Oil	121 429 873	97	Mootorikütuse jaemüük, sh tanklate tegevus	eraettevõte
34	Liviko	119 906 717	341	Alkohoolsete jookide toot-mine, hulgi- ja jaemüük	eraettevõte
35	AS Jetoil	118 187 855	11	Mootorikütuse hulgimüük	eraettevõte
36	Amserv Grupi AS	114 271 000	438	Autode müük ja teenindus	eraettevõte
37	AS Mecro	105 058 078	471	Rauakaupade ja tööriistade jaemüük	eraettevõte
38	OÜ Mark Oil	96 428 738	13	Mootorikütuse hulgimüük	eraettevõte
39	Tallinna Küte AS/AS Utilitas Tallinn	86 447 000	156	Soojusenergia tootmine, jaotamine ja müük	eraettevõte
40	OÜ Reval-Oil	71 514 804	3	Mootorikütuse hulgimüük	eraettevõte
41	Silvano Fashion Group	65 254 000	2 045	Naistepesu disain, tootmine ja turustamine	avalikult kaubeldav

Lisa 4 jätk

42	Baltic Sea Bunkering OÜ	63 967 179	94	Transiitkaupade ümberlaadimis-, transpordi- ja ekspedimise teenuste osutamine	eraettevõtte
43	OÜ Evail OIL	63 445 232	42	Muu vedel- ja gaaskütuse jms hulgimüük	eraettevõtte
44	Baltic International Trading OÜ	60 807 771	10	Mootorikütuse hulgimüük	eraettevõtte
45	AS TREV-2 Grupp	51 369 000	419	Teede ja rajatiste ehitamine ning hooldamine	eraettevõtte
46	ALSTOM Estonia AS	50 925 472	527	Mujal liigitamata ehituspäigaldustööd	eraettevõtte
47	AS Premia Foods/AS PRFoods	50 273 000	217	Kalatoodete tootmine ja müük	avalikult kaubeldav
48	AS Baltika	48 806 000	186	Rõivaste ja rõivalisandite hulgimüük	avalikult kaubeldav
49	Elke Auto AS	31 866 926	73	Sõiduautode ja väikebusside (täismassiga alla 3,5 t) müük	eraettevõtte
	Elion Ettevõtted AS	-	-	Mobiilsideteenus	eraettevõtte
	AS EMT	-	-	Mobiilsideteenus	eraettevõtte

Lisa 5. Etteantud vorm projektis „Kesk- ja Ida-Euroopa ettevõtete jätkusuutlikkuse areng“ andmete kogumiseks. Autori koostatud tabel.

Jrk	Vajalik info	Vastusevariandid (kui olid ette antud)
1.	Ettevõtte nimi	
2.	Konsolideeritud käive	
3.	Töötajate arv	
4.	Juhtkonna liikmete arv	
5.	Ettevõtte omandivorm	Börsil kaubeldav; eraomandis; riigiettevõte
6.	Kas enamusosalus kuulub riigile	Jah; ei
7.	Tööstusharu	
8.	Liikmelisus ÜRO Global Compact võrgustikus	
9.	Ettevõtte sihtturg/sihtturud	Ainult koduturg; välisturgudel 5-10%; välisturgudel kuni 25%; välisturgudel kuni 50%; välisturgudel kuni 75%
10.	Päritolumaa	
11.	Aruandluse vorm	Aruannet ei ole; SR osa aastaaruandest; SR koduleheküljel; eraldiseisev SR; integreeritud aruanne
12.	Avaldatud aruannete vorm (nt pdf, trükk)	pdf; väljatrükk; prinditavat versiooni ei ole
13.	Interaktiivse SR olemasolu	Jah; ei
14.	Aruande keel	Riigikeeles; inglise keeles; riigikeeles ja inglise keeles; rohkem kui kahes keeles
15.	Aruande avaldamise sagedus	Rohkem kui kord aastas, kord aastas; iga kahe aasta järel; ebaregulaarselt; pole teada
16.	Kasutatud aruande standardi vorm	Standardit pole kasutatud; enda standard; GRI 3.1; GRI 4.0; ISAE 3000; AA 1000; midagi muud; GRI ja ISAE
17.	GRI täpsustatud standard	
18.	Auditeeritud aruanne	
19.	Aruande lehekülgede arv	
20.	Lehekülgede arv - majanduslik vaade	
21.	Lehekülgede arv - töötajate vaade	
22.	Lehekülgede arv - keskkonna vaade	
23.	Lehekülgede arv - ühiskondlik/sotsiaalne vaade	
24.	Lehekülgede arv - toote vastutustundlikkuse vaade	
25.	Lehekülgede arv - inimõiguste vaade	
26.	Lehekülgede arv - progress eesmärkide suumas	
27.	"Halbade uudiste" kajastamine	Jah; ei

SUMMARY

Practice of disclosing sustainability information in reports of Estonian companies in 2014-2015

Maarja Gross

In 2016 at a UN Summit, 17 sustainable development goals were adopted to end poverty, fight inequality and gain control over climate changes. The UN expects all the countries participating to set regulations, to make plans, and to take action to tackle the global challenges. (The Sustainable...2017) These goals connect the world on its way towards global sustainability.

Sustainability is becoming more important and becoming the core strategy for enterprises. Having a sustainable mindset and acting sustainably, companies take responsibility for their actions and the impact of their actions. By applying the sustainability concept, companies can show that they care about the society and environment they are surrounded by and want to give back to it, by for example reducing emission and helping those in need. Sustainability concept is forward-looking to keep the environment and societies in a condition where next generations can live. According to John Elkington, one of the concepts for sustainability is the triple bottom line. Through triple bottom line, companies focus on the three main elements of sustainability: economy, environment and society. By focusing on these three elements, companies also focus on creating or destroying economic, environmental, and social values with their actions. (Elkington 2017)

Since the beginning of 2016, the Estonian Act of Accounting obliges the firms with auditor's review obligation to disclose sustainability information as part of their management report. (Raamatupidamise seadus, § 24). Even though creating a report is the last step after deciding which information is important to collect and collecting the information, it is very important that regulations are set for sustainability disclosure in reports. By setting these regulations, companies are required to think about sustainability and make adjustments in their processes to be able to collect required sustainability information.

The aim of this paper is to make suggestions for better disclosure of sustainability information, based on the experiences of Estonian biggest companies on gathering and collecting sustainability information. Better disclosure possibilities according to larger companies are including sustainability information as part of an annual report or in a standalone report. The size of companies is decided according to the sales numbers. The following objectives are set to achieve the aim of the paper:

- give an overview of the theoretical bases of sustainability reporting and specify the aims of creating a sustainability report,
- give an overview of sustainability reporting trends,
- describe the aspects and key performance indicators covered in reports,
- give an overview of used data and methods,
- conduct a survey among large Estonian companies and collect additional sustainability information from reports,
- analyse the results from the survey and reports,
- make suggestions for better disclosure of sustainability information in reports.

The results of this research are interesting for companies who already publish sustainability information as well as for those companies who are seeking to start including sustainability information into their reports. One possible channel for publishing sustainability information is a standalone sustainability report. According to Schaltegger, in a sustainability report a company gives an overview of its financial results as well as the social and environmental impacts of the company's actions. The reason why sustainability report is created, is to measure and evaluate company's sustainability activities. (Schaltegger 2012: 184) Thus, the report should also include overview of the company's sustainability vision, sustainability goals and an overview of steps for achieving the goals. To create a system of collecting sustainability data, the company should also adopt sustainability concept.

Even though sustainability is seen as a concept that is valuable to both companies, their stakeholders and in general to the whole world, there are different motives as to why companies disclose sustainability information. Some companies do it mainly for PR and marketing. In other cases, it might be the result of the regulators or stakeholders' requirements. Disclosing sustainability information may also be the result of the company

adopting the sustainability concept. This way the company focuses on the main aspects that are important and coming from the strategy. Whatever the motive is, the best results from collecting and publishing sustainability information are get when the companies collect the data systematically and continuously.

Sustainability reporting is becoming more popular around the world. Like in Estonia, other European Union countries are obliged to disclose sustainability information. (Euroopa... 2016) The stock exchanges around the world are suggesting their members to adopt sustainability ideas and disclose information about sustainability activities. (As many as ... 2016) There are more and more sustainability reports published every year. To create a sustainability report, different frameworks have been compiled. These frameworks also give guidance as to which indicators a company can measure. Key performance indicators should be connected to the company's sustainability goals. This way it is possible to track the development towards the goals.

According to the surveys conducted in this research, Estonian companies value sustainability ideas highly. In almost all the companies in the sample sustainability strategy is either part of the company's strategy or it is the company's strategy. Only about 5% of the sample stated that they use sustainability for marketing purposes. This comes to show that sustainability is an important part of their everyday activities for most companies.

Companies in Estonia use different channels for publishing sustainability information. Some of these channels are only meant for using inside the company and so it is not possible to check, what is published in these reports. However, according to the survey, companies estimate that they publish balanced information about the environment and the society. Also, most of the sample companies gather sustainability information in different departments. This shows that sustainability is used in the whole company, not only in one department that is responsible for collecting the data.

The other survey conducted in this research focuses on management reports and sustainability reports published in 2014 and 2015. It comes out that about two thirds of the sample companies do not cover sustainability topics in their management reports nor do they publish a standalone sustainability report. About one third of the companies compile either a paragraph dedicated to the companies' sustainability actions. However,

there are still very few companies how publish a separate sustainability report. Some companies have information on their websites, but then it is to describe the companies' values and it is not in the form of a report.

Sustainability information can be published by writing and describing sustainability activities. Another possibility is to use quantities in order to be able to measure the development and track change. According to management reports and standalone sustainability reports, Estonian companies focus on financial indicators. About two thirds of all the indicators published, are connected to financial topics. This is connected to the Estonian Act of Accounting, which states that sustainability information should be included in the management report, which is a part of the annual report. Therefor companies are used to publishing financial information and are new to publishing sustainability information.

Based on the two surveys conducted, the author of this research brings out some suggestions for companies who already include or plan to include sustainability information into their reports:

- Different guidelines and frameworks help to better understand sustainability concept and give an overview of what kind of sustainability information should be included in a report.
- Management reports are a useful channel for combining all three sustainability elements, especially when the company already uses management report as a channel for publishing sustainability information. This leads to the creation of integrated reports.
- Using a strategic management tool (for example PDCA cycle) for adopting sustainability concept in the company helps to create a sustainability system. Through sustainability system it is possible to decide which indicator the company should collect and measure.
- Key performance indicators are useful, but one needs to be critical when adopting new indicators. Indicators should be connected to the companies' sustainability strategy.

Sustainability reporting can be seen as another requirement from the regulator, but it can be useful for the company, its customers, investor etc. Through sustainability reporting

a company can have direct benefits from cutting back some costs, but also indirect benefits from gaining new customers and investors, who appreciate the companies' values and efforts that are put into reporting sustainable activities.

The author would suggest doing research also on the values of indicators that are included in management and sustainability reports. This way it is possible to track change and see how sustainability concept has affected results.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina,

Maarja Gross,
(*autori nimi*)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
Jätkusuutlikkust kirjeldava informatsiooni kajastamise praktika Eesti ettevõtetes aastatel 2014-2015,

_____

(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____

Kertu Lääts
(*juhendaja nimi*)

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
  3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **25.05.2017**